

MINISTERUL EDUCAȚIEI

GEOGRAFIE

Manual pentru clasa a VII-a

**Acest manual este proprietatea
Ministerului Educației.**

Acest proiect de manual școlar este realizat în conformitate cu
Programa școlară aprobată prin Ordinul ministrului educației naționale
nr. 3393/28.02.2017.

119 – număr unic de telefon la nivel național
pentru cazurile de abuz împotriva copiilor
116.111 – numărul de telefon de asistență pentru copii

MINISTERUL EDUCAȚIEI

GEOGRAFIE

Manual pentru clasa a VII-a

CUVÂNT-ÎNAINTE

Manualul pentru clasa a VII-a, *Geografia continentelor extraeuropene*, încheie traseul de cunoaștere a continentelor început în clasa a VI-a, cu studiul Europei. În acest an școlar vei explora celelalte continente ale lumii: Asia, Africa, America de Nord, America de Sud, Australia și Antarctica. Primele patru unități ale manualului îți prezintă principalele caracteristici fizico-geografice (poziția geografică și țărmurile, relieful, hidrografia, clima și biogeografia) și umane (diversitatea populației, aglomerările umane, activitățile economice ș.a.) ale acestor continente. Studiile de caz te vor ajuta să înțelegi problemele actuale cu care se confruntă Asia și Africa sau particularitățile geografice ale unor state de pe continentele studiate. Ultima unitate de învățare îți atrage atenția asupra degradării și schimbărilor globale care afectează din ce în ce mai mult mediul înconjurător și a importanței protejării acestuia.

Organizarea manualului te va ajuta să sintetizezi noțiunile, pentru a le înțelege și a le reține mai ușor. Structura lecțiilor te va conduce pe un traseu ce pornește de la rubricile **Amintește-ți!**, care apelează la informațiile pe care le ai deja, și **Descoperă**, care te incită cu unele noi. Materialele grafice te vor ajuta să înțelegi conținuturile lecției pe care le vei **Reține**. Caută la **Dicționar** termenii necunoscuți și la **Știi că...** lucruri noi și interesante. Vei ști să exersezi, să investighezi, să analizezi și să tragi concluzii singur sau în echipă, împreună cu colegii tăi. Te vei informa și vei confecționa materiale pentru a realiza proiecte sau portofolii. **Recapitulările** și **evaluările** te vor provoca să-ți testezi competențele dobândite.

Dar cea mai mare provocare va fi cea pe care ți-o vei adresa ție: curiozitatea și dorința de a cunoaște cât mai multe despre lumea în care trăiești. Lecțiile de geografie te vor ajuta să gândești, să fi creativ, să găsești legătura dintre cauză și efect, să te adaptezi mai ușor în situații neprevăzute, să lucrezi în echipă. Ai încredere că manualul tău de geografie, îți va fi un ghid de nădejde în călătoria pe care o începi acum. Folosește-ți imaginația și escaladează vârfurile Anzilor sau Himalayei, navighează pe Nil și admiră piramidele și Sfînxul, explorează pădurea amazoniană sau plimbă-te pe marile bulevarde din New York sau Tokio. Și dacă această călătorie te-a învățat mai multe despre lumea în care trăiești, înseamnă că ai înțeles că Terra reprezintă căminul nostru pe care avem datoria să-l iubim și să-l protejăm. Paginile următoare abia așteaptă să te îndrume în această aventură!

COMPETENȚE GENERALE ȘI SPECIFICE

- 1. Prezentarea realității geografice utilizând mijloace și limbaje specific**
 - 1.1. Precizarea, în cuvinte proprii, a sensului termenilor geografici identificați în contexte diferite
 - 1.2. Elaborarea unui text pe o temă geografică dată, utilizând termeni dați
- 2. Raportarea realității geografice spațiale și temporale la reprezentări cartografice**
 - 2.1. Localizarea elementelor geografice pe reprezentări cartografice
 - 2.2. Interpretarea fenomenelor și proceselor geografice pe baza reprezentărilor grafice și cartografice
 - 2.3. Corelarea elementelor și fenomenelor geografice date prin raportare la suporturi grafice și cartografice
- 3. Studiarea spațiului geografic realizând conexiuni cu informații dobândite la alte discipline școlare**
 - 3.1. Ierarhizarea elementelor cu caracter geografic cu ajutorul instrumentelor TIC/GIS și al elementelor din matematică și științe
 - 3.2. Realizarea proiectelor/studiilor de caz utilizând instrumente TIC/GIS
 - 3.3. Explicarea diversității naturale, umane și culturale a realității geografice realizând corelații interdisciplinare
 - 3.4. Prezentarea patrimoniului mondial utilizând diverse surse
- 4. Elaborarea unui demers investigativ din perspectiva educației permanente și pentru viața cotidiană**
 - 4.1. Utilizarea unor metode de investigare
 - 4.2. Ierarhizarea unor elemente, fenomene și procese după caracteristicile lor geografice
 - 4.3. Explicarea relațiilor între grupuri de elemente, fenomene și procese ale mediului geografic
 - 4.4. Identificarea soluțiilor de protecție a mediului geografic

CUPRINS

Recapitulare	7
Evaluare inițială	8
Unitatea 1. Asia	9
Caracterizare geografică	
Lecția 1. Poziția geografică	10
Lecția 2. Relieful – caracteristici generale, unități majore. Munții Himalaya	12
Lecția 3. Hidrografia – caracteristici generale. Fluvii și lacuri	16
Lecția 4. Diferențieri climatice. Musonii	19
Lecția 5. Contraste biogeografice	22
Lecția 6. Elemente de diversitate umană (diversitate etnică, lingvistică, culturală, confesională)	25
Lecția 7. Harta politică și marile aglomerări umane	28
Lecția 8. Resursele naturale	31
Lecția 9. Activitățile economice. Contraste economice regionale	34
Studii de caz	
• Particularități geografice ale unor state	37
• Asia în lumea contemporană	43
Recapitulare	45
Evaluare	46
Unitatea 2. Africa	47
Caracterizare geografică	
Lecția 1. Poziția geografică – simetrie latitudinală	48
Lecția 2. Relieful Africii – caracteristici generale. Riftul african	50
Lecția 3. Hidrografia, clima și biogeografia – caracteristici generale	54
Lecția 4. Specificul demografic	58
Lecția 5. Harta politică și marile orașe	61
Studii de caz	
• Problemele Africii în lumea contemporană. Sahara	64
• Caracterizarea geografică a unor state	66
Recapitulare și autoevaluare secvențială	72

Unitatea 3. America de Nord și America de Sud	73
Caracterizare geografică	
Lecția 1. Poziția geografică	74
Lecția 2. Relieful – caracteristici generale. Sistemul muntos cordiliero-andin	76
Lecția 3. Hidrografia – caracteristici generale. Fluvii și lacuri	80
Lecția 4. Diferențieri climatice și biogeografice	83
Lecția 5. Elemente de diversitate umană (etnică, lingvistică, confesională și culturală)	86
Lecția 6. Harta politică și contraste teritoriale între state	89
Lecția 7. Forme de aglomerare urbană	92
Lecția 8. Diferențieri economice regionale	94
Studii de caz:	
• Particularități geografice ale unor state	97
Recapitulare	103
Evaluare	104
Unitatea 4. Australia și Oceania. Antarctica	105
Australia și Oceania – caracterizare geografică	
Lecția 1. Australia – caracterizare geografică generală	106
Lecția 2. Oceania – particularități geografice	110
Lecția 3. Antarctica – elemente de identitate geografică	113
Studiu de caz	
• Unicitatea biogeografică australiană	115
Recapitulare și autoevaluare secvențială	118
Unitatea 5. Elemente de geografia mediului înconjurător	119
Lecția 1. Componentele mediului înconjurător și relațiile dintre acestea	120
Lecția 2. Degradarea mediului înconjurător, o problemă a lumii contemporane. Schimbări globale ale mediului	123
Recapitulare finală	126
Evaluare finală	127
Mic glosar de termeni geografici	128

COMPETENȚE GENERALE ȘI SPECIFICE

- 1. Prezentarea realității geografice utilizând mijloace și limbaje specific**
 - 1.1. Precizarea, în cuvinte proprii, a sensului termenilor geografici identificați în contexte diferite
 - 1.2. Elaborarea unui text pe o temă geografică dată, utilizând termeni dați
- 2. Raportarea realității geografice spațiale și temporale la reprezentări cartografice**
 - 2.1. Localizarea elementelor geografice pe reprezentări cartografice
 - 2.2. Interpretarea fenomenelor și proceselor geografice pe baza reprezentărilor grafice și cartografice
 - 2.3. Corelarea elementelor și fenomenelor geografice date prin raportare la suporturi grafice și cartografice
- 3. Studiarea spațiului geografic realizând conexiuni cu informații dobândite la alte discipline școlare**
 - 3.1. Ierarhizarea elementelor cu caracter geografic cu ajutorul instrumentelor TIC/GIS și al elementelor din matematică și științe
 - 3.2. Realizarea proiectelor/studiilor de caz utilizând instrumente TIC/GIS
 - 3.3. Explicarea diversității naturale, umane și culturale a realității geografice realizând corelații interdisciplinare
 - 3.4. Prezentarea patrimoniului mondial utilizând diverse surse
- 4. Elaborarea unui demers investigativ din perspectiva educației permanente și pentru viața cotidiană**
 - 4.1. Utilizarea unor metode de investigare
 - 4.2. Ierarhizarea unor elemente, fenomene și procese după caracteristicile lor geografice
 - 4.3. Explicarea relațiilor între grupuri de elemente, fenomene și procese ale mediului geografic
 - 4.4. Identificarea soluțiilor de protecție a mediului geografic

Instrucțiuni de utilizare a manualului

Manualul cuprinde:
varianta tipărită

+
varianta digitală similară cu cea tipărită, având în plus peste 100 de AMII, activități multimedia interactive de învățare, cu rolul de a spori valoarea cognitivă.

Activitățile multimedia interactive de învățare sunt de trei feluri și sunt simbolizate pe parcursul manualului astfel:

AMII static, de observare
dirijată a unei imagini
semnificative

Activitate interactivă, de tip
exercițiu sau joc, în urma
căreia elevul are feedback
imediat

Activitate animată, filmuleț
sau scurtă animație

În debutul versiunii digitale
a manualului, sunt prezente
Instrucțiuni detaliate cu
privire la structura meniului
și la modul de navigare.

Manualul este structurat în cinci unități de învățare, ce prezintă, într-un mod atractiv conținuturile domeniilor din programa școlară la disciplina Geografie: „Asia”, „Africa”, „America de Nord și America de Sud”, „Australia și Oceania. Antarctica” și „Elemente de geografia mediului înconjurător”.

Fiecare unitate de învățare cuprinde lecții de predare, aplicații practice, o lecție de recapitulare și una de evaluare.

Lecția de predare-învățare cuprinde rubrici care asigură o viziune de ansamblu a temelor abordate, iar metodele de evaluare sunt dintre cele mai diverse (portofoliu, proiect, investigație, autoevaluare etc.)

Pagină de unitate

Titlul unității de învățare

Studiu de caz

Titlu de lecție

Amii static

Activitate interactivă

Exersează

Animație

Secvență de recapitulare

Secvență de autoevaluare

Grilă de autoevaluare

I. Definește următorii termeni: *natalitate, densitate medie a populației, metropolă, stat, hartă politică, activitate economică.*

II. Completează enunțurile de mai jos cu informația corectă.

- Dinamica populației este influențată de natalitate și
- În Europa predomină rasa umană
- Treapta de relief cea mai favorabilă locuirii este cea de
- Limba română face parte din grupa lingvistică
- În regiunile de munte, cel mai frecvent tip de sat după structură este cel
- Activitatea economică de bază care se practică în cadrul așezărilor rurale este

III. Numește sectoarele (domeniile) economice și precizează activitățile economice asociate acestora.

IV. Desenează o schemă simplă care să illustreze principalele tipuri de transport.

V. Pe harta de mai jos sunt marcate cu litere de la **A** la **J** state, iar cu numere de la **1** la **10** orașe. Studiază harta și alege varianta corectă de răspuns care completează fiecare enunț.

Model de răspuns:

În Estonia se vorbește o limbă fino-ugrică.

Model de răspuns:

9 – b

1. Cea mai întinsă țară din lume este marcată cu litera:
a. A. b. D. c. F. d. I.
2. După forma de guvernământ, este o monarhie statul a cărui capitală este marcată cu numărul:
a. 2. b. 3. c. 4. d. 10.
3. Singurul stat-continent este marcat cu litera:
a. C. b. D. c. F. d. H.
4. Cel mai populat oraș din lume este marcat cu numărul:
a. 2. b. 4. c. 6. d. 10.
5. În megalopolisul Boswash se află orașul marcat cu numărul:
a. 1. b. 5. c. 6. d. 9.
6. Capitala unei țări situate într-o peninsulă este orașul marcat cu numărul:
a. 2. b. 7. c. 9. d. 10.
7. A descoperit calea maritimă dintre Europa și țara marcată cu litera G:
a. Cristofor Columb. b. Vasco da Gama.
c. Fernando Magellan. d. Marco Polo.
8. Nu se află în Uniunea Europeană statul marcat cu litera:
a. A. b. B. c. D. d. I.

Astrolab, instrument folosit pentru măsurarea poziției astrilor

I. Scrie în calet și completează următoarele enunțuri cu informațiile corecte.

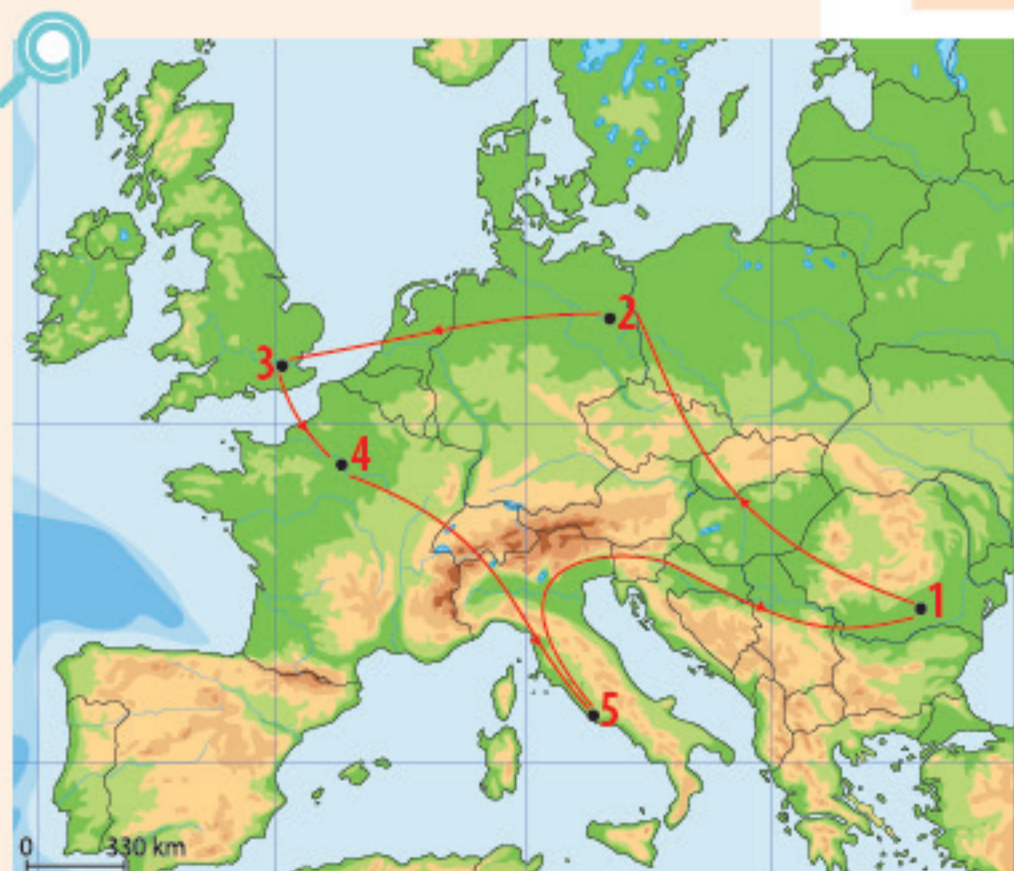
- Cea mai populată și mai dezvoltată țară a Uniunii Europene este ...
- Moneda oficială în majoritatea statelor membre ale Uniunii Europene este ...
- Instituția Uniunii Europene care are sediul în orașul Strasbourg este ...
- România este stat membru al Uniunii Europene din anul ...

Model de răspuns:

energia mareelor – Resurse inepuizabile

II. Grupează următoarele resurse într-un tabel asemănător celui de mai jos: *energia mareelor, petrol, cărbuni, hidroenergie, lemn, minereu de fier, energie solară, energie eoliană, gaze naturale, energie geotermală.*

Resurse epuizabile	Resurse inepuizabile
...	...

III. Imaginează-ți o călătorie prin Europa, de-a lungul traseului desenat pe hartă. Precizează:

- numele orașelor-capitală marcate cu numere de la 1 la 5;
- cel mai înalți munți traversați de traseu între orașele marcate cu numerele 4 și 5;
- clima specifică țării a cărei capitală este orașul marcat cu numărul 3;
- cel mai lung fluviu intersectat de traseul desenat pe hartă;
- grupa lingvistică din care fac parte limbile vorbite în țările ale căror capitale sunt marcate cu numerele 1, 4 și 5.

IV. Citește următorul text geografic și identifică țara la care face referire.

„Această țară are o suprafață uriașă, se întinde pe două continente, are cel mai mulți vecini și cele mai lungi țărmuri.”

• Pentru fiecare dintre enunțurile de mai jos, precizează valoarea de adevăr (A – adevărat, F – fals). **Model:** g – A

- Țara este situată atât în Europa, cât și în Asia.
- În această țară se află cea mai întinsă câmpie a Europei.
- Densitatea medie a populației prezintă valori mari.
- În această țară se află cel mai întins lac din lume.
- Limba vorbită în acest stat aparține grupelor limbilor romanice (latine).
- Capitala acestei țări este cel mai populat oraș european.

V. Compune un text scurt despre importanța protejării mediului în care să folosești următorii termeni:

poluare, deșeuri, gaze toxice, aer, apă potabilă, soluri.

Grilă de autoevaluare

Subiectul I: 16 puncte
 Subiectul II: 20 de puncte
 Subiectul III: 18 puncte
 Subiectul IV: 18 puncte
 Subiectul V: 18 puncte
 Din oficiu: 10 puncte

Subiectul I	4 x 4 p. = 16 p.
Subiectul II	10 x 2 p. = 20 p.
Subiectul III	9 x 2 p. = 18 p.
Subiectul IV	6 x 3 p. = 18 p.
Subiectul V	6 x 3 p. = 18 p.

Punctaj maxim: 100 de puncte

UNITATEA 1

ASIA

9

Conținuturi:

Caracterizare geografică

Lecția 1. Poziția geografică

Lecția 2. Relieful – caracteristici generale, unități majore.

Munții Himalaya

Lecția 3. Hidrografia – caracteristici generale. Fluvii și lacuri

Lecția 4. Diferențieri climatice. Musonii

Lecția 5. Contraste biogeografice

Lecția 6. Elemente de diversitate umană (diversitate etnică, lingvistică, culturală, confesională)

Lecția 7. Harta politică și marile aglomerări umane

Lecția 8. Resursele naturale

Lecția 9. Activitățile economice. Contraste economice regionale

Studii de caz:

- Particularități geografice ale unor state

- Asia în lumea contemporană

Recapitulare

Evaluare

Fișa de observare sistematică a comportamentului elevilor la orele de geografie, utilizată de cadrul didactic pe parcursul unității de învățare *Asia*.

Criterii evaluate/indicatori	Nivel scăzut	Nivel mediu	Nivel ridicat
1. Respectarea regulilor grupului			
2. Exprimarea socială și emoțională adecvate			
3. Capacitatea de autoorganizare			
4. Implicarea și îndeplinirea corectă a sarcinilor			
5. Atitudinea adecvată față de colegi			
6. Interesul față de disciplina geografie			
7. Progresul realizat			

• Pe parcursul unității de învățare, realizează un atlas cu titlul „Asia – identitate geografică”. Acesta va conține hărți, desene și imagini reprezentative. Pentru documentare, poți folosi atlase geografice, Google Maps sau alte aplicații.

Lecția 1. Poziția geografică

Amintește-ți

- Ce sunt paralelele și meridianele?
- Ce paralelă, respectiv meridiană separă emisferele terestre? În ce emisfere se află Europa?

Descoperă

Observă harta din fig. 1 și răspunde la cerințe.

- Precizează care este continentul cu care Asia formează o imensă masă continentală.
- Menționează în ce emisfere este situată cea mai mare parte a Asiei.
- Ce paralele importante o traversează? Cu ce oceane și continente se învecinează? Care este poziția acestora față de Asia?

Reține

Asia este **cel mai întins continent al planetei**, având o suprafață de 44,5 milioane km² (aproximativ 30% din suprafața totală a uscatului terestru). Deși este situată în toate emisferele, fiind traversată atât de Ecuator (în Arhipelagul Indonezian), cât și de meridianul de 180° (vezi harta din fig. 4), cea mai mare parte a Asiei se află în emisfera nordică și emisfera estică. Împreună cu Europa, Asia formează o uriașă masă continentală, numită Eurasia. Limita dintre Europa și Asia o formează *Munții Ural*, *fluviul Ural*, *Marea Caspică*, *Munții Caucaz*, *Marea Neagră*, *strâmătorile Bosfor* (fig. 2) și *Dardanele* și *Marea Mediterană*.

Asia se învecinează spre sud-vest cu Africa, de care este separată prin *Marea Roșie* și *Canalul Suez*, cu Australia spre sud-est și cu America de Nord, dincolo de *Strâmtoarea Bering* (fig. 3), în nord-est.

Asia este mărginită pe trei părți de **ape**: *Oceanul Arctic*, în nord, *Oceanul Pacific*, în est, și *Oceanul Indian*, în sud.

Asia continentală (fără insulele din jur) se întinde, de la vest la est, între Capul Baba (Peninsula Asia Mică) și Capul Dejnev (Peninsula Ciukotsk) și de la nord la sud, între Capul Celluskin (Peninsula Taimir) și Capul Piai (Peninsula Malacca).

Exersează

1. Găsește, pe harta din fig. 4, punctele extreme ale Asiei continentale.
 - a. Calculează distanța în grade dintre extremitatea nordică (77° 44' lat. N) și cea sudică (1° 15' lat. N) ale Asiei continentale. Ce condiții naturale sunt influențate de marea extindere în latitudine a acestui continent?
 - b. Folosește-te de scara hărții pentru a afla distanțele în kilometri care separă cel mai nordic cap de cel mai sudic, respectiv cel mai vestic de cel mai estic.

Fig. 1. Continentele și oceanele lumii

Fig. 2. Strâmtoarea Bosfor

Fig. 3. Imagine din satelit a Strâmtoării Bering

Descoperă

- Ce elemente geografice formează limita naturală dintre Asia și Europa?
- Urmărește pe hartă conturul Asiei și numește mările și articulațiile țărmurilor (Insule, arhipelaguri, peninsule, golfuri, strâmtori, capuri).

Fig. 4. Asia – poziția geografică și țărmurile

Reține

Țărmurile Asiei prezintă un contur neregulat, având numeroase **peninsule**: Arabia, India, Indochina, Coreea, Kamceatka, Taimir ș.a., intercalate de mări (Arabi, Chinez de Sud, Galbenă, Japoniei etc.) și **golfuri** (Aden, Persic, Bengal etc.). În mările și oceanele din jur se află numeroase **arhipelaguri** (Indonezian, Filipine, Japoniez) și **insule** (Sri Lanka – fig. 7, Taiwan). Majoritatea insulelor sunt continentale, dar există și insule vulcanice și coraliene.

Exersează

2. Selectează, dintre denumirile mărilor din lista de mai jos, pe cele corespunzătoare oceanelor Arctic, Pacific și Indian.

Marea Arabei, Marea Bering, Marea Chinei de Sud, Marea Galbenă, Marea Japoniei, Marea Kara, Marea Laptev, Marea Siberiei de Est.

3. Observă harta (fig. 4) și completează în calet un tabel asemănător.

Insule și arhipelaguri	Peninsule	Strâmtori	Golfuri	Capuri
Sri Lanka, ...	...	...	...	...

4. Numește mările care comunică prin Canalul Suez, oceanele care comunică prin Strâmtoarea Bering și arhipelagul din care face parte Insula Borneo.

Fig. 5. Canalul Suez

Fig. 6. Insula Borneo

Fig. 7. Țărm cu plajă, Insula Sri Lanka

Știi că...

...În Asia se află cea mai mare peninsulă din lume, Arabia (3 200 000 km²), cel mai întins golf, Bengal (2 600 000 km²), și cel mai mare arhipelag, Indonezian (cu peste 17 000 insule)?
...lungimea țărmurilor Asiei depășește 60 000 km?

...Bab-el-Mandeb, strâmtoarea care leagă Marea Roșie de Golful Aden din Oceanul Indian, înseamnă în limba arabă „Poarta Lacrimilor”?

Lecția 2. Relieful – caracteristici generale, unități majore. Munții Himalaya

A. Caracteristicile generale ale reliefului

Descoperă

- Analizează harta din fig. 1 și precizează: formele majore de relief, treptele de relief care ocupă cea mai mare suprafață, în ce parte a continentului se află cel mai mulți vulcani.
- Compară relieful Asiei cu cel al Europei, având în vedere suprafețele ocupate de munți, altitudinile maxime și localizarea vulcanilor.

Fig. 1. Asia – harta fizică

Reține

Relieful Asiei prezintă o mare complexitate, remarcându-se prin următoarele **caracteristici**:

- este situat pe mai multe plăci tectonice: Eurasiatică, Arabă, Indo-Australiană ș.a.;

- este format din porțiuni ale vechilor continente Laurasia și Gondwana, la care s-au adăugat regiuni noi în care au apărut munții de încrețire;
- este variat, consecință a prezenței tuturor formelor de relief și a numeroaselor tipuri de relief (fluvial, eolian, glaciatic, vulcanic, litoral etc.);
- altitudinea medie ridicată (950 m) se datorează întinderii mari a podișurilor înalte și a munților care acoperă 75% din teritoriul asiatic;
- diferența mare între altitudinea maximă de 8 850 m a Vârfului Everest, din Munții Himalaya, și cea minimă de – 430 m pe malul Mării Moarte;
- cele mai înalte lanțuri montane (Caucaz, Hindukush, Karakorum, Himalaya) formează o axă care traversează Asia de la vest la est;
- numeroși vulcani activi și cutremure specifice sud-estului și estului continentului, care aparțin zonei de subducție cunoscută sub numele de **Cercul de Foc al Pacificului**.

Exersează

1. Transcrie în caiet și stabilește valoarea de adevăr (A – adevărat sau F – fals) a afirmațiilor de mai jos.
 - a. În Asia sunt prezente toate treptele majore de relief: munți, podișuri, câmpii.
 - b. Câmpia este forma de relief care ocupă cea mai mare suprafață.
 - c. Cel mai mulți vulcani activi se găsesc în nordul Asiei.
 - d. Altitudinea maximă a continentului este de 5 642 m, în Munții Himalaya.
2. Elaborează un text geografic, de maximum zece rânduri, despre relieful Asiei, în care să utilizezi termenii: *altitudine, câmpie, podiș, munți înalți, Munții Himalaya, Podișul Tibet, sud, variat, Vârful Everest, vulcani*.

B. Unitățile majore de relief

Descoperă

- Identifică pe harta fizică a Asiei principalele lanțuri muntoase, podișuri și câmpii.

Reține

Munții Asiei prezintă o mare diversitate, fiind diferiți ca vârstă, mod de formare, dispunere și altitudine. Cele mai înalte lanțuri montane (*Himalaya, Karakorum, Hindukush*), care aparțin sistemului alpino-himalayan, s-au format prin procesul de cutare în orogeneza alpină, au altitudini de peste 7 000 m și, prin orientarea generală pe direcția vest-est, formează o barieră între deșerturile Asiei Centrale și zonele tropicale ale Asiei de Sud. Mai vechi și cu înălțimi mai reduse sunt munții din sudul Siberiei și din Asia Centrală (*Altai, Salan*). Munții vulcanici sunt numeroși pe latura estică și sud-estică a Asiei, cel aproximativ 500 de vulcani activi fiind răspândiți în Peninsula Kamceatka (*Klucev*) și în arhipelagurile Japoneze (*Fuji*), Filipine (*Pinatubo, Mayon* – fig. 4), Indonezian (*Krakatau, Merapi*).

Fig. 2. Tipuri de relief în Asia: A. Relief fluvial – valea fluviului Brahmaputra; B. Relief eolian – dune de nisip, Podișul Gobi; C. Relief glaciatic – vale glaciatică, Munții Himalaya; D. Relief vulcanic – vulcanul Fuji, Japonia; E. Relief litoral – plajă, India

Fig. 3. Munții Guilin, sudul Chinei

Fig. 4. Erupția vulcanului Mayon, Filipine

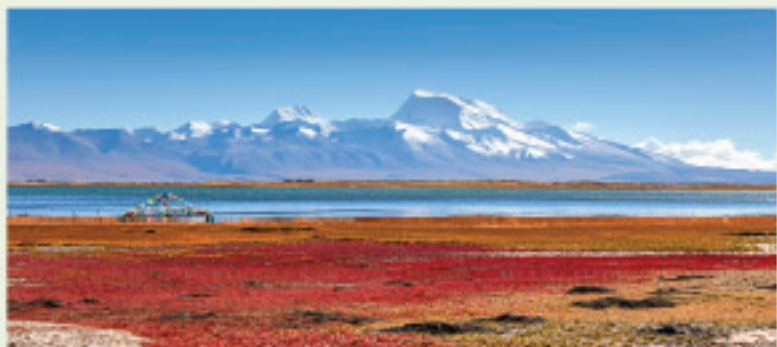
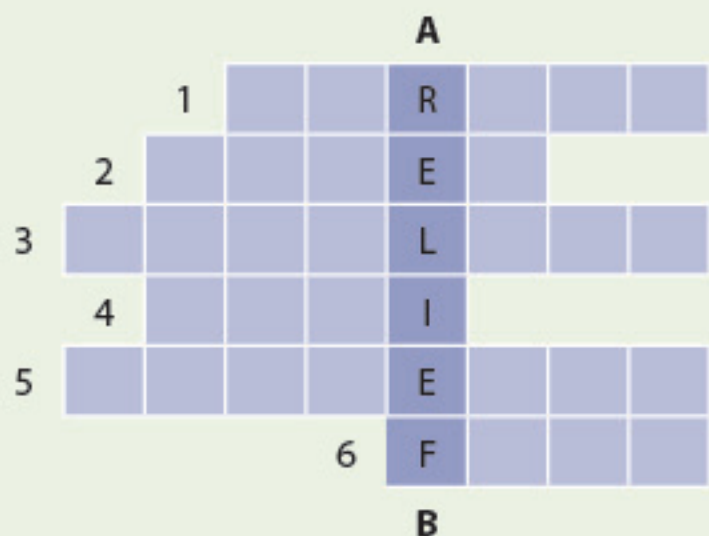

Fig. 5. Podișul Tibet

Portofoliu

Realizează un portofoliu cu titlul „Unitățile majore de relief ale Asiei”. Documentează-te și compune scurte caracterizări ale acestora însoțite de hărți și imagini sugestive.

Podișurile ocupă suprafețe vaste, cele mai întinse fiind *Podișul Siberiei Centrale*, în nord, podișurile *Arabilei*, *Iranului*, *Deccan*, în sud, *Podișul Gobi*, în centru. Foarte mare (peste 2 000 000 km²) este și Tibet, cel mai înalt podiș din lume. Înconjurat de munți înalți (Himalaya, Karakorum, Kunlun), Podișul Tibet (fig. 5) prezintă o altitudine medie de peste 4 500 m.

Câmpiile acoperă doar un sfert din suprafața Asiei. Cea mai întinsă este *Câmpia Siberiei de Vest*. De-a lungul fluviilor sunt câmpii formate prin acumularea de aluviuni: *Câmpia Mesopotamiei*, *Câmpia Indusului*, *Câmpia Gangelui*, *Câmpia Mekongului*, *Marea Câmpie Chineză (Câmpia Chinei de Est)*. Acestea reprezintă vechi vetre de populare, cultură și civilizație ale lumii.

Dicționar

Cercul de Foc al Pacificului – zona de subducție a Plăcii Pacifice cu plăcile vecine, considerată a fi cea mai activă regiune vulcanică și seismică a lumii

Exersează

3. Scrie, în calet, litera corespunzătoare răspunsului corect pentru fiecare dintre afirmațiile de mai jos.

1. Câmpia Mesopotamiei are deschidere la Golful:
 - a. Aden.
 - b. Bengal.
 - c. Persic.
2. În partea centrală a Asiei se află Munții:
 - a. Altai.
 - b. Caucaz.
 - c. Karakorum.
3. Podișul Deccan este situat în Peninsula:
 - a. Arabia.
 - b. Asia Mică.
 - c. India.
4. În Peninsula Kamceatka se află vulcanul:
 - a. Fuji.
 - b. Kliucev.
 - c. Krakatau.
5. În vestul Munților Himalaya se găsesc munții:
 - a. Karakorum.
 - b. Kunlun.
 - c. Verholansk.

4. Analizează harta de la pag. 12 și ordonează de la nord spre sud următoarele unități de relief: *Câmpia Gangelui*, *Câmpia Siberiei de Vest*, *Munții Altai*, *Munții Himalaya*, *Munții Kunlun*, *Munții Tian Shan*, *Podișul Deccan*, *Podișul Tibet*.

5. Completează rebusul alăturat cu termenii definiți mai jos.

1. Vulcan în Indonezia
2. Cel mai înalt podiș din lume
3. Cel mai înalți munți de pe planetă
4. Podiș din Asia Centrală
5. Câmpie situată în nordul Peninsulei India
6. Cel mai înalt vulcan din Japonia

6. Explică localizarea celor mai mulți vulcani activi în sud-estul și estul Asiei.

Munții Himalaya

Munții Himalaya, situați în Asia de Sud, separă Podișul Tibet de Câmpia Gangelui și se întind pe teritoriile statelor Pakistan, India, China, Nepal și Bhutan. Cu nouă dintre cele mai înalte zece vârfuri ale lumii, Himalaya formează cel mai înalt lanț muntos al planetei. Vârful Everest (fig. 7), cel mai impunător, se află pe granița dintre Nepal și China și a fost escaladat pentru prima oară de Edmund Hillary și Tenzing Norgay (fig. 8), 1953.

Formarea munților a început cu zeci de milioane de ani în urmă, în zona de subducție a Plăcii Indiene cu cea Euroasiatică, înălțarea lanțului montan continuând și în prezent.

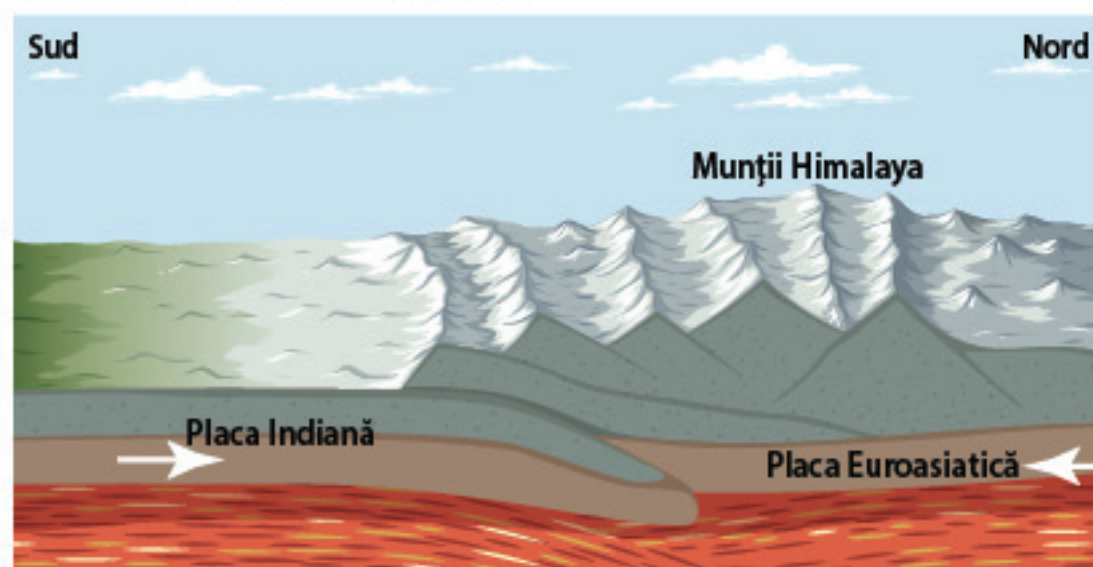

Fig. 6. Formarea Munților Himalaya

În limba sanscrită, Himalaya înseamnă „casa zăpezii”, înălțimile lanțului muntos fiind acoperite de gheață și zăpadă. Mai mult de 10 000 de km³ de apă sunt stocați în mii de ghețari care se găsesc în acești munți și care alimentează cu apă numeroase râuri, cele mai mari fiind fluviile Indus, Gange și Brahmaputra. Topirea rapidă a ghețarilor, urmare a încălzirii climatului, ar putea afecta debitele râurilor și ar putea lăsa fără apă potabilă aproximativ 800 de milioane de oameni din Asia de Sud.

Exersează

- Caută pe Internet sau în alte surse și realizează o listă cu denumirile și înălțimile vârfurilor himalayene care depășesc 8 000 m.

Știi că...

...primul român care a ajuns pe Everest a fost Constantin Lăcătușu, care a cucerit vârful pe 17 mai 1995?
 ...cel mai mare **canion** din lume atât ca adâncime (peste 3 000 m), cât și ca lungime (505 km) a fost săpat de râul Yarlung Tsangpo (fig. 9), în sudul Podișului Tibet, China?

Fig. 7. Vârful Everest (Chomolungma)
8 850 m

Fig. 8. Edmund Hillary și Tenzing Norgay au escaladat pentru prima dată Everestul, în 1953
(sursa: Samoa Global News)

Fig. 9. Canionul Yarlung Tsangpo, Podișul Tibet

Dicționar

canion – vale adâncă, de mari dimensiuni, cu versanți abrupti

Lecția 3. Hidrografia – caracteristici generale. Fluvii și lacuri

A. Hidrografia – caracteristici generale

Amintește-ți

- Precizează tipurile de ape continentale, sursele de alimentare ale acestora și factorii care influențează răspândirea lor.
- Numește cel mai lung fluviu de pe fiecare continent.
- Care este cel mai întins, respectiv cel mai adânc lac din lume?

Fig. 1. Lacul Baikal

Fig. 2. Ghețarul Fedcenko, Munții Pamir

Nr. crt.	Fluviu	Lungime (km)
1	Chang Jlang (Yangtze)	6 300
2	Enisei cu Selenga	5 540
3	Huang He	5 464
4	Obi cu Irtiș	5 410
5	Amur	4 444

Fig. 3. Cele mai lungi fluvii asiatice

Reține

Asia se remarcă printr-o mare **varietate hidrografică**, prezentând numeroase *râuri, fluvii, lacuri, mlaștini și ghețari*. Hidrografia prezintă **caracteristici** specifice:

- prezența unora dintre cele mai lungi fluvii ale lumii (cinci din primele 10 fiind de aici), a celui mai întins lac (Marea Caspică: 371 000 km²), respectiv a celui mai adânc lac de pe planetă (Baikal: 1 642 m – fig. 1);
- apele au o repartitie neuniformă, consecință a marilor diversități climatice. Regiunile periferice ale continentului au o rețea hidrografică densă, pe când deșerturile și semideșerturile din centrul și sud-vestul Asiei sunt aproape lipsite de ape de suprafață. De altfel, în Asia se află cele mai vaste **regiuni endoreice**, acestea însumând 30% din suprafața continentului;
- relieful, care pierde din înălțime dinspre centru spre margini, influențează direcțiile de scurgere, majoritatea fluviilor îndreptându-se radial spre mările și oceanele din jurul continentului;
- ghețarii sunt localizați în insulele Oceanului Arctic și pe munții înalți, ghețarul Fedcenko din Munții Pamir (fig. 2) fiind cel mai mare ghețar din lume, situat în afara regiunilor polare;
- mlaștinile ocupă suprafețe importante în Siberia și la vărsarea fluviilor, în special în delte.

Exersează

1. Observă harta din fig. 4 și numește două cursuri de apă care traversează o regiune endoreică.
2. Explică factorii care determină varietatea hidrografică a Asiei.

B. Fluvii și lacuri

Descoperă

- Privește harta din fig. 4. Numește principalele fluvii și lacuri ale Asiei și precizează poziția lor geografică. Ce factor influențează direcția de scurgere a principalelor fluvii? Unde se varsă acestea?
- Localizează fluviile din tabelul din fig. 3 pe harta fizică a Asiei de la pag. 12 și completează propozițiile cu informațiile corecte.
Izvorăsc din Podișul Tibet: ...
Se află în Siberia: ...
Se varsă în Oceanul Pacific: ...
Traversează Marea Câmpie Chineză: ...

Fig. 4. Asia – hidrografia

Reține

• Fluviile Asiei

Asia este împărțită în mai multe bazine hidrografice, cele mai mari aparținând celor trei oceane din jur.

Spre **Oceanul Arctic** se îndreaptă fluviile: *Obi*, *Enisei*, *Lena*. Acestea îngheață iarna, iar primăvara, dezghețul lor este urmat de revărsări și înmlăștiniri care afectează suprafețe întinse. Apele lor sunt importante pentru navigație, fiind singurele căi de comunicație între Oceanul Arctic și Asia Centrală.

În **Oceanul Pacific** se varsă: *Amur*, *Huang He*, *Chang Jiang* (Yangtze), *Mekong* (fig. 5). Sunt fluviul urlașe, cu debite foarte mari, care traversează regiuni bine populate, apele lor fiind folosite pentru irigații, navigație, producerea de energie electrică etc.

Spre **Oceanul Indian** curg: *Euphrat* și *Tigris* (care se unesc înainte de vărsarea în Golful Persic), *Gange* și *Brahmaputra* (fig. 6) (se varsă printr-o deltă comună, cea mai întinsă din lume), *Indus*. Văile fluviilor reprezintă importante regiuni agricole și sunt bine populate din cele mai vechi timpuri.

• Lacurile Asiei

Lacurile naturale prezintă o mare varietate din punctul de vedere al modului de formare:

Fig. 5. Fluviul Mekong

Fig. 6. Vedere aeriană a Fluviului Brahmaputra

Fig. 7. Marea Moartă

Fig. 8. Principalele fluvii și lacuri din Asia

Fig. 9. Barajul Sanxia

Fig. 10. Fluviul Gange

• **tectonice:** Marea Caspică, Aral (resturi ale unor vechi mări), Baikal, Marea Moartă – fig. 7 (acumulate în depresiuni tectonice);

• **glaciare,** numeroase în nordul continentului și în munții înalți (Himalaya, Karakorum etc.);

• **vulcanice,** specifice regiunilor din estul (Tazawa, în Japonia) și sud-estul Asiei (Toba, în Indonezia);

• **de baraj natural,** foarte rare, se formează atunci când cutremurele, alunecările de teren sau prăbușirile de stânci creează o barieră în calea unui curs de apă (Sarez, în Pamir);

Lacurile artificiale au fost amenajate în scopul producerii de curent electric (Sanxia – fig. 9, pe Chang Jiang, Bratsk, pe Angara etc.), pentru alimentarea cu apă potabilă, irigații, industrie etc.

Exersează

3. Analizează harta de la pag. 17 și numește fluviile care se varsă în: Golful Bengal, Golful Persic, Marea Arabeilor, Marea Chinei de Est, Marea Chinei de Sud, Marea Galbenă, Marea Kara, Marea Laptev.

4. Identifică, pe harta din fig. 8, fluviile marcate cu numere de la 1 la 10 și lacurile marcate cu literele a-d.

5. Elaborează un text geografic, de maximum 10 rânduri, referitor la importanța economică a fluviilor și lacurilor Asiei.

Investigație

Fluviul Gange

Folosește diferite surse de documentare (enciclopedii, atlase, Internet) ca să afli cât mai multe informații despre fluviul Gange (fig. 10).

Notează, pe caiet, următoarele informații: a. lungimea; b. munții din care izvorăște; c. unitățile de relief pe care le traversează; d. cele mai mari orașe de pe traseul său; e. golful în care se varsă și tipul gurii de vărsare; f. importanța economică și religioasă a fluviului pentru India.

Dicționar

regiune endoreică – regiune traversată de râuri care nu ajung la Oceanul Planetar

Știi că...

...cel mai mare estuar din lume aparține fluviului Obi și măsoară 800 km?

...cea mai mare deltă de pe glob (100 000 km²) este cea comună fluviilor Gange și Brahmaputra?

...Marea Moartă este unul dintre cele mai sărate lacuri din lume? Situat pe granița dintre Israel și Iordania, lacul este atât de sărat, încât în apele sale nu trăiesc viețuitoare, cu excepția unor alge.

...În anul 1960, Aral era al patrulea mare lac al lumii? Suprafața sa a scăzut la doar 10% în prezent, din cauza folosirii apelor afluenților săi pentru irigații.

Lecția 4. Diferențieri climatice. Musonii

Descoperă

• Observă harta din fig. 1 și precizează principalul factor care determină varietatea climatică a Asiei. Ce schimbări apar în clima Asiei pe măsură ce ne depărtăm de Ecuator și ne îndreptăm spre Oceanul Arctic? Ce alți factori influențează clima?

Fig. 1. Asia – tipurile de climă

Reține

Varietatea tipurilor de climă se datorează mai multor **factori**, printre care se evidențiază:

- întinderea mare în latitudine, din sud, de la Ecuator și până în nord, la Oceanul Arctic, determină existența tuturor zonelor de climă în Asia;
- suprafața foarte mare a continentului face ca doar regiunile periferice să fie afectate de influența oceanelor, teritoriile întinse din interior suferind mai mult sau mai puțin de secetă;
- relieful, care prin altitudine determină etajarea climatică și prin dispunere influențează circulația maselor de aer. Orientarea lanțurilor de munți (Himalaya) formează bariere în calea maselor de aer care se deplasează dinspre Oceanul Indian, în timp ce, în lipsa munților din nord, aerul rece de deasupra Oceanului Arctic coboară nestingherit spre centrul continentului.

Fig 2. Peisaj polar în insulele Oceanului Arctic

Fig. 3. Peisaj montan în Hindukush

Climă ecuatorială	Climă temperat-aridă
Climă tropicală umedă (musonică)	Climă temperat-umedă
Climă tropical-aridă	Climă subpolară
Climă subtropicală	Climă polară
Climă temperat-continentală	Clima munților înalți

Fig. 4. Peisaj mediteraneeen

Fig. 5. Peisaj ecuatorial în Indonezia

Fig. 6. Deșertul Karakum

Fig. 7. Iarna în Siberia

Exersează

1. De ce în Asia există toate tipurile de climă? Care sunt factorii care influențează clima Asiei?

2. Amintește-ți tipurile de climă din Europa. De ce Asia prezintă o climă mai variată decât cea a Europei?

Reține

Tipurile de climă

În **zona caldă** se evidențiază:

– *clima ecuatorială*, din Indonezia și Filipine, care este caracterizată de temperaturi ridicate tot timpul anului (25° - 27°C) și de ploi abundente ($1\,500$ - $3\,000\text{ mm/an}$);

– *clima tropicală umedă (musonică)* este specifică peninsulelor India și Indochina, acolo unde cei doi musoni împart anul în două anotimpuri: vara foarte ploioasă și iarna secetoasă;

– *clima tropical-aridă* caracterizează sud-vestul Asiei, regiune cuprinsă între Marea Roșie și nord-vestul Peninsulei India. Precipitațiile foarte reduse (sub 150 mm/an) și diferențele mari de temperatură dintre zi și noapte au dus la formarea deșerturilor din Peninsula Arabă și Iran.

În **zona temperată** se remarcă:

– *clima subtropicală (mediteraneeană)*, de pe țărmurile Peninsulei Asia Mică, cu ierni blânde, ploioase și veri fierbinți și secetoase. În estul Asiei, clima subtropicală este foarte ploioasă în timpul verii, dar mai rece iarna;

– *clima temperat-aridă*, din Asia Centrală, cu veri calde și ierni reci, cu precipitații reduse (sub 300 mm/an) care au dus la apariția deșerturilor Gobi și Karakum (fig. 6);

– *clima temperat-continentală*, cu temperaturi care scad de la sud spre nord, Siberia fiind caracterizată de ierni foarte aspre.

– *clima temperată umedă*, din estul Asiei, prezintă temperaturi moderate și precipitații bogate.

Zona rece, prezentă dincolo de Cercul Polar de Nord, se caracterizează prin două tipuri de climă:

– *clima subpolară*, cu ierni lungi, geruri aspre și veri scurte și răcoroase;

– *clima polară*, specifică insulelor din Oceanul Arctic. Din cauza temperaturilor extrem de reduse, acestea sunt acoperite de calote glaciare.

Munții înalți, indiferent de regiunea în care sunt situați, prezintă o etajare climatică impusă de altitudine.

Exersează

3. Precizează tipurile de climă specifice Arabiei, Asiei Centrale, Indiei, Indoneziei, insulelor Oceanului Arctic și Siberiei.

4. Cum explici că, deși se află la aceeași latitudine (62° lat. N), la Bergen (Norvegia), temperatura medie a lunii ianuarie este $+1^{\circ}\text{C}$, iar la Yakutsk (Siberia) este de -43°C ?

5. Precizează câte o deosebire între clima tropical-aridă și clima ecuatorială, respectiv clima subpolară și clima tropical-musonică.

Reține

Musonii

Musonii sunt vânturi tropicale periodice care se formează din cauza încălzirii diferite a uscatului asiatic și a Oceanului Indian. În timpul verii (aprilie-octombrie), aerul mai rece, cu presiune mai mare de deasupra oceanului, se deplasează spre continent antrenând mari cantități de precipitații. Iarna (octombrie-aprilie) este anotimpul secetos, când aerul mai rece și mai uscat de deasupra continentului se deplasează spre ocean.

Fig. 8. Direcția musonilor

Exersează

6. Observă fig. 8 și explică formarea musonilor.
7. De ce în India și Indochina cad cele mai mari cantități de precipitații?
8. De ce influența musonilor nu se resimte și în Asia Centrală?

Știai că...

...polul ploilor din Asia este în localitatea Cherrapunji, din nord-estul Indiei? Aici s-au înregistrat, în anul 1860, cele mai mari cantități de precipitații căzute într-o lună (9 300 mm) și într-un an (22 900 mm).

...deșertul cu cea mai mare suprafață neîntreruptă de nisip din lume (780 000 km²) este Rub al Khali (fig. 11) din Peninsula Arabia?

...cea mai scăzută temperatură din afara regiunilor polare (-71,1°C) s-a înregistrat în localitatea Oimiakon, din Siberia?

...ciclonul cu cele mai dezastruoase urmări (peste 500 000 de victime) a avut loc în anul 1970, în Bangladesh (Asia de Sud)? Cicloanele, vânturi violente, însoțite de ploi abundente, afectează țărmurile estice și sudice ale Asiei, mai ales în perioadele de schimbare a direcției musonilor.

Fig. 9. Activitate agricolă în timpul musonului de vară

Fig. 10. Ploile de vară transformă străzile în râuri

Fig. 11. Deșertul Rub al Khali

Lecția 5. Contraste biogeografice

Amintește-ți

- Ce sunt zonele biogeografice?
- Ce factori contribuie la răspândirea plantelor, animalelor, solurilor?

Descoperă

- Cum explici varietatea zonelor biogeografice din Asia?
- Ce reprezintă imaginile din fig. 1? Asociază imaginile marcate cu literele A-D cu tipurile de climă corespunzătoare, dintre ecuatorial, tropical-arid, temperat-continental și subpolar.

Reține

Marea **biodiversitate** a Asiei este în primul rând o consecință a varietății climatice, fiecărui tip de climă fiindu-i specifice anumite plante, animale și soluri. Zonele biogeografice sunt influențate și de relief, hidrografie sau de activitățile omenești, astfel încât prezintă mari contraste de la o regiune la alta. În regiunile intens sau de timpuriu populate (Câmpia Chinei de Est, Câmpia Indusului, Câmpia Gangelui, Câmpia Mesopotamiei ș.a.), vegetația naturală a fost înlocuită, în mare parte, de terenuri agricole și așezări.

• Principalele zone biogeografice

Pădurea ecuatorială este întâlnită în Indonezia și Filipine. Clima caldă și umedă determină existența unei vegetații foarte dense, mereu verde: peste 3 000 de specii de arbori (*palmier, tec, abanos* etc.), *liane, orhidee, ficuși, bambuși* ș.a. Dintre speciile de animale se evidențiază *urangutanul* (fig. 3), *pantera neagră, șopârla zburătoare, elefantul indian* etc. Solurile au o fertilitate mai scăzută.

Pe țărmurile scăldate de apele calde ale Oceanului Indian se dezvoltă pădurile de **mangrove** (arbori cu rădăcini aeriene care se fixează în aluviunile aduse de ape).

Fig. 1. Asia – zone biogeografice

Dicționar

biodiversitate – varietatea organismelor vii de pe Terra

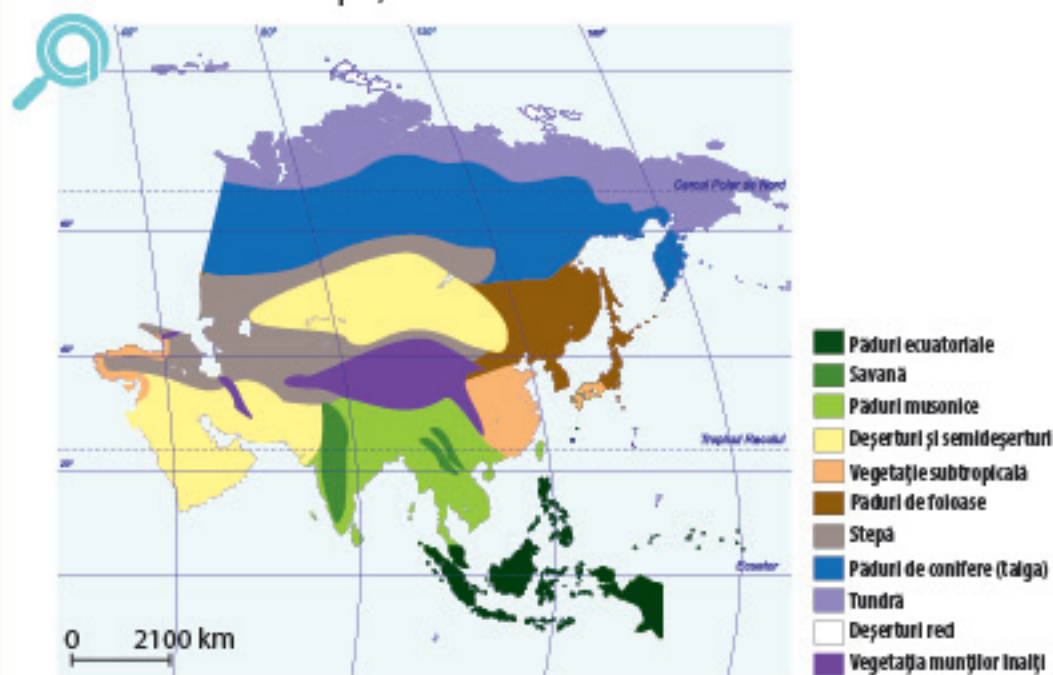

Fig. 2. Asia – zonele biogeografice

Savana (vegetație de ierburi înalte) și **pădurile musonice** se întrepătrund în India și Indochina. Arborii pădurilor musonice își pierd frunzele în sezonul secetos. Unele dintre speciile vegetale reprezentative sunt *tecul*, *santalul* și *bambusul*. Fauna cuprinde: *malmuțe*, *tigri* (fig. 4), *pantere*, *elefanți indieni*, *rinoceri indieni*, *manguste* ș.a. Solurile roșii sunt puțin fertile.

Deșerturile ocupă teritorii întinse în regiunile aride din sud-vestul și centrul Asiei. Vegetația săracăcioasă de *ierburi* și *tufișuri* s-a adaptat la uscăciunea extremă. Pe seama vegetației rare trăiesc *insecte* și unele mici *rozătoare*, care, la rândul lor, devin pradă pentru alte animale: *reptile*, *păsări*, *vulpi de deșert*. În Arabia trăiesc *dromaderi*, iar în Deșertul Gobi, *cămile bactriene* (fig. 5).

Stepa este o vegetație ierboasă întâlnită în special în Asia Centrală (Kazahstan, Mongolia), acolo unde climatul temperat prezintă diferențe mari de temperatură de la vară la iarnă și precipitații mai reduse.

Fauna specifică stepelor o reprezintă: *rozătoarele* (*hârciog*, *șoarece*), *antilopa saiga* (fig. 6), *calul sălbatic*, *asinul sălbatic*, *lupul* ș.a. Solurile de stepă (cernoziomurile) prezintă un grad ridicat de fertilitate.

Pădurile de foioase din estul Asiei (China, Japonia) prezintă o mare varietate de specii: *fag*, *stejar*, *tei*, *arțar*, *magnolii*, *plop*. Fauna caracteristică este compusă din *cerbi*, *mistreți*, *vulpi*, *urși negri*, *veverițe*, *jderi* etc. Solurile brune au o fertilitate moderată.

Taigaua, cea mai mare pădure de conifere de pe glob, se întinde, în Asia, între Munții Ural și Oceanul Pacific.

Taigaua se dezvoltă în climatul temperat-continental foarte rece care caracterizează cea mai mare parte a Siberiei. Vegetația este formată din *molizi*, *brazii*, *pinii*, *mestecenii* etc. Fauna cuprinde *urși*, *cerbi*, *elanii*, *castori*, *zibeline*, *vizoni* ș.a. Podzolurile care se formează sub pădurile de conifere sunt soluri gri-cenușii, lipsite de fertilitate.

Tundra, din nordul Asiei, prezintă o vegetație săracăcioasă, care s-a adaptat temperaturilor și precipitațiilor reduse, specifice climatului subpolar. Plantele sunt de talie redusă: *licheni*, *mușchi*, *arbuști pitici*. Solurile, înghețate iarnă, se dezgheață primăvara, transformând tundra într-o imensă mlaștină. Aceasta constituie un mediu propice insectelor, în special țânțarilor, care reprezintă hrana a milioane de *păsări* care migrează în tundră pentru scurta vară subpolară. *Renul*, *boul moscat* și *elanul* se hrănesc cu *mușchi* și *licheni*, în timp ce *urșii polari*, *focile* și *morsele* găsesc hrană din abundență în apele Oceanului Arctic.

Vegetația munților înalți este etajată de la poale spre culmi. Odată cu creșterea altitudinii, pădurile sunt înlocuite de formațiuni ierboase care fac trecerea spre zăpezile permanente.

Creșterea numerică a populației, urbanizarea, dezvoltarea agriculturii și a industriei reprezintă principalii **factori de degradare a mediului**. Păduri întinse au fost defrișate pentru obținerea de noi terenuri agricole și astfel au fost reduse habitatele naturale ale multor specii de animale deja afectate de vânatul excesiv. Printre cele mai amenințate specii se află: *urangutanul*, *tigrul bengalez*, *elefantul asiatic*, *lupul roșu asiatic*, *leopardul de zăpadă*, *pangolinul*, *ursul panda roșu* etc.

Fig. 3. Urangutan în pădurea ecuatorială

Fig. 4. Tigru bengalez în savană

Fig. 5. Cămile bactriene

Fig. 6. Antilopa saiga

Exersează

1. Compară harta tipurilor de climă de la pag. 19 cu harta zonelor biogeografice și asociază corespunzător termenii din cele două coloane.

A

1. Deșert
2. Savană
3. Taiga
4. Tundră

B

- a. Clima ecuatorială
- b. Clima temperat-continentală
- c. Clima tropical-aridă
- d. Clima tropical-musonică
- e. Clima subpolară

2. Transcrie, în calet, și completează în tabel pentru zonele biogeografice: taiga, păduri de foioase, stepă, păduri ecuatoriale, conform modelului dat.

Zona biogeografică	Tipul de climă	Plante	Animale
tundră	subpolar	mușchi, licheni, arbuști pitici	ren, bou moscat, urs polar, focă

3. Proiect în echipă

Realizează împreună cu colegii tăi o investigație asupra speciilor de animale pe cale de dispariție în Asia. Întocmește o listă a acestor specii, a activităților omenești care le pun în pericol și propuneți soluții pentru salvarea animalelor. Fotocopiați harta zonelor biogeografice ale Asiei și fixați fotografiile ale acestor animale corespunzător regiunilor în care trăiesc.

Fig. 7. Urs panda

Știi că...

...urșii panda giganti trăiesc în China (fig. 7), unde sunt considerați o comoară națională? Deși protejați, urșii panda sunt pe cale de dispariție: doar 1 600 de exemplare mai trăiesc în mediul lor natural. Aproximativ 300 de urși panda trăiesc în grădinile zoologice din întreaga lume.

...*Rafflesia arnoldii* (fig. 8), o plantă care trăiește în pădurile ecuatoriale din Indonezia, are o floare cu un diametru de 1,2 m, fiind considerată cea mai mare din lume?

...varanul uriaș sau varanul de Komodo (fig. 9) este cea mai mare reptilă din lume, putând atinge o lungime de 3 m? Varanul care trăiește în insulele Indoneziene este o specie pe cale de dispariție.

...dintre toate plantele cunoscute, bambușii (fig. 10) sunt plantele arborescente care cresc cel mai repede (până la un metru pe zi)?

Fig. 8. *Rafflesia arnoldii*

Fig. 9. Varani de Komodo

Fig. 10. Pădure de bambus

Lecția 6. Elemente de diversitate umană (diversitate etnică, lingvistică, culturală, confesională)

Descoperă

- Observă datele din fig. 2 și ordonează descrescător continentele din punctul de vedere al populației. Ce continent nu apare în tabel? Cum se explică asta?
- Citește datele din fig. 3 și numește cele mai populate 10 state ale lumii. Precizează care dintre acestea se află în Asia, folosind harta politică de la pag. 28.
- Cum se calculează densitatea medie a populației? Cu ajutorul hărții politice a Asiei de la pag. 28 și al hărții din fig. 1, dă exemple de țări cu densitate ridicată, respectiv de țări cu densitate redusă a populației. Cum explici că unele țări sunt mai bine populate decât altele?

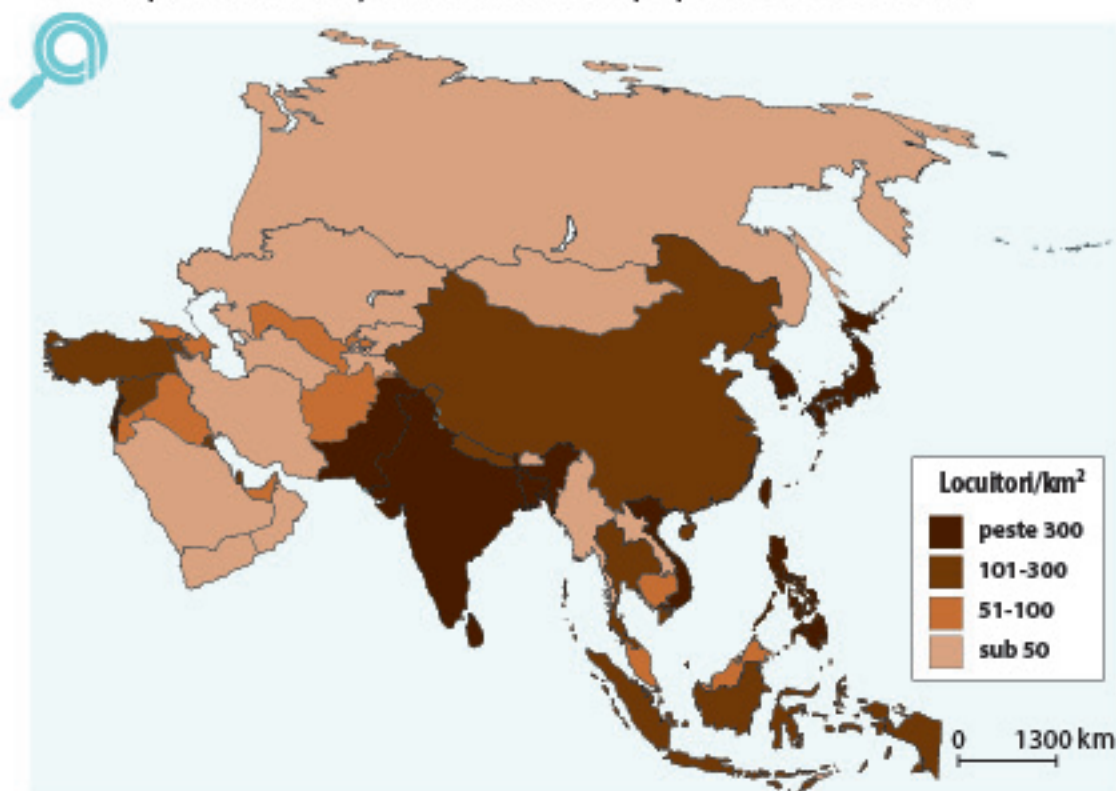

Fig. 1. Asia – densitatea medie a populației

Reține

• Numărul și răspândirea populației

Asia este **cel mai populat continent** al lumii, cu o populație de 4,7 miliarde de locuitori, adică aproximativ 60% din populația planetei. Trei sferturi dintre locuitorii continentului asiatic trăiesc în cinci țări: *India, China, Indonezia, Pakistan și Bangladesh*.

Densitatea medie a populației depășește 100 locuitori/km². Marile contraste de relief, climă, dezvoltare economică etc. au determinat o repartiție inegală a populației, densități foarte mari întâlnindu-se în câmpiile din sudul, sud-estul și estul Asiei. În aceste regiuni se află state cu densități ale populației ce depășesc 300 locuitori/km²: Bangladesh, India, Vietnam. Teritoriile slab populate se află în Siberia, Peninsula Arabă, Asia Centrală, Tibet – Himalaya. Mongolia este țara cu cea mai mică densitate medie a populației din lume: 2 locuitori/km².

Continent	Număr de locuitori
Africa	1 460
America de Nord	604
America de Sud	439
Asia	4 753
Australia și Oceania	46
Europa	740

Fig. 2. Populația continentelor, exprimată în milioane de locuitori (2023)
(sursa: worldometers.info)

Nr.	Țări	Număr de locuitori
1	India	1 428
2	China	1 425
3	SUA	339
4	Indonezia	277
5	Pakistan	240
6	Nigeria	223
7	Brazilia	216
8	Bangladesh	172
9	Rusia	144
10	Mexic	128

Fig. 3. Cele mai populate 10 state ale lumii (milioane de locuitori în anul 2023)
(sursa: worldometers.info)

Fig. 4. Marile orașe prezintă densități ridicate ale populației

Exersează

1. Precizează doi factori care să explice:

- a. densitatea redusă a populației din regiunea Tibet – Himalaya;
- b. densitatea ridicată a populației din sudul și estul Asiei.

2. Cu ajutorul hărții politice a Asiei de la pag. 28 și a hărții densității medii a populației (fig. 1), precizează în care dintre categoriile de densitate a populației se încadrează Filipine și Arabia Saudită. Explică diferența de populare dintre cele două țări.

3. Calculează densitatea medie a populației din Japonia, cunoscând numărul de locuitori – 123 de milioane și suprafața sa – 377 972 km².

Reține

Populația Asiei este un mozaic uman de o mare **diversitate etnică, rasială, lingvistică și confesională**. Popoarele asiatice aparțin preponderent raselor mongoloidă (chinezi – fig. 6, japonezi, mongoli, coreeni etc.) și europoidă (arabi, iranieni – fig. 7, ruși – fig. 8 etc.).

Fig. 5. Dans tradițional japonez

Fig. 6. Chinez

Fig. 7. Iraniană

Fig. 8. Rusoaică

Fig. 9. Indiancă

În Asia există state cu o mare omogenitate etnică (Japonia, Coreea de Sud și de Nord etc.), dar și state în care conviețuiesc mai multe etnii (India, Pakistan, Rusia etc.).

Fig. 10. Catedrală catolică în Manila, Filipine

Fig. 11. Hinduși scăldându-se în apele fluviului Gange pentru a se spăla de păcate, așa cum le cere tradiția

În Asia se vorbesc peste 2 000 de limbi și dialecte, cele mai răspândite fiind *chineză mandarină*, *hindi*, *rusă* și *arabă*. Cele mai practicate **religii** la nivel mondial au apărut pe continentul asiatic. *Creștinismul* este răspândit mai ales în Rusia, în statele caucaziene, în Filipine. *Islamismul* se practică în Indonezia, Pakistan, Bangladesh și în majoritatea statelor din vestul și sud-vestul Asiei. *Hinduismul* este specific Asiei de Sud, fiind întâlnit în special în India – fig. 11, *budismul*, în China și în țările din estul și sud-estul Asiei, *iudaismul*, în Israel.

Asia prezintă o mare diversitate culturală care se datorează atât istoriei sale milenare, cât și varietății etnice, rasiale și tradițiilor numeroaselor sale popoare.

Exersează

4. Informează-te care sunt cele mai vorbite 10 limbi din lume. Notează denumirile limbilor care provin de pe continentul asiatic și căror țări le corespund acestea.

5. Alege varianta corectă de răspuns pentru fiecare dintre afirmațiile de mai jos.

1. Țara în care majoritatea populației practică religia Islamică este:

- a. Filipine. b. India. c. Indonezia. d. Israel.

2. Nu aparțin rasei mongoloide:

- a. arabii. b. chinezii. c. coreenii. d. japonezii.

3. Iudaismul este specific statului:

- a. Bangladesh. b. China. c. India. d. Israel.

4. Cea mai vorbită limbă în Asia este:

- a. chineză mandarină. b. coreeană. c. mongolă. d. turcă.

Știi că...

...În Asia se află cele mai importante centre spirituale ale lumii, locuri în care religia și tradițiile atrag milioane de oameni în fiecare an?

...Ierusalimul (Israel) este centrul a trei mari religii: creștinismul, Islamismul și iudaismul?

...Varanasi (India) – fig. 13 – este capitala religioasă a hinduismului, Mecca (fig. 14) și Medina (Arabia Saudită) sunt cele mai importante locuri de pelerinaj pentru musulmani, iar Lhasa (fig. 15) este centrul religiei budiste în Tibet?

Fig. 12. Zidul Plângerii din Ierusalim, loc sacru al religiei iudaice

Fig. 13. Varanasi, centru al religiei hinduse

Fig. 14. Mecca, un important centru al religiei islamice

Fig. 15. Palatul Potala din Lhasa, centrul religiei budiste

Lecția 7. Harta politică și marile aglomerări umane

 Amintește-ți

- Ce este harta politică?
- Cum se clasifică țările în funcție de poziția geografică, suprafață, populație și formă de guvernământ?

Fig. 1. Asia – harta politică

 Reține

Harta politică actuală a Asiei este rezultatul unei evoluții îndelungate. Primele formațiuni statale au apărut pe acest continent în Mesopotamia, Persia și China. Mai târziu, marile descoperiri geografice au permis cunoașterea și colonizarea de către europeni a unor teritorii noi din sudul și sud-estul Asiei și formarea unor întinse Imperii coloniale. După Cel de-Al Doilea Război Mondial, coloniile și-au câștigat independența, mărinz numărul statelor asiatice. După destrămarea Uniunii Sovietice, apariția altor nouă state a modificat din nou harta politică a Asiei. Cel mai nou stat este Timorul de Est, din Arhipelagul Indonezian.

În prezent, Asia numără 47 de state, unele dintre ele cu teritorii și în Europa (Rusia, Kazahstan, Turcia, Georgia, Azerbaidjan).

După **poziția geografică**, cele mai multe țări asiatice sunt continentale, cu sau fără ieșire la mare, dar există și state insulare, unele dintre cele mai mari de pe glob, cum ar fi Indonezia sau Japonia.

Din punctul de vedere al **suprafeței**, cele mai mari țări sunt Rusia, China, India și Kazahstan.

În funcție de **numărul de locuitori**, cele mai populate state sunt India, China, Indonezia și Pakistan.

După **forma de guvernământ**, în Asia există 34 de republici (India, Turcia, Coreea de Sud ș.a.) și 13 monarhii (Japonia, Arabia Saudită, Thailanda ș.a.).

În funcție de poziția geografică de pe continent, țările Asiei au fost grupate în mai multe **regiuni**: Orientul Apropiat (Turcia și statele din nordul Peninsulei Arabie), Orientul Mijlociu (restul țărilor din Peninsula Arabie, Irak, Iran), statele caucaziene (Georgia, Armenia, Azerbaidjan), Asia de Sud (India, Pakistan, Nepal, Bhutan, Bangladesh, Sri Lanka, Maldive), Asia de Sud-Est (statele din Peninsula Indochina, Indonezia, Filipine), Asia de Est (China, țările din Peninsula Coreea, Japonia), Asia Centrală (Mongolia, Kazahstan, Uzbekistan, Turkmenistan, Afganistan, Republica Kârgâz, Tadjikistan), Asia de Nord (Rusia asiatică).

Fig. 2. Jakarta, Indonezia

Fig. 3. Seul, Coreea de Sud

Fig. 4. Bangkok, Thailanda

Exersează

1. Observă harta politică din fig. 1 și scrie în calet:
 - a. trei state continentale cu ieșire la mare;
 - b. trei state continentale fără ieșire la mare;
 - c. două state insulare, altele decât cele amintite în textul lecției;
 - d. trei state cu suprafețe foarte mari, respectiv trei state cu suprafețe foarte mici.

2. Caută pe Internet sau folosește alte surse de informare și numește țările asiatice care au provenit din destrămarea Uniunii Sovietice.

3. Informează-te pe Internet și precizează ce state sunt republici, respectiv monarhii din lista de mai jos.

Malaysia, Indonezia, Mongolia, India, Japonia, Turcia, Georgia, Pakistan, Thailanda, Kazahstan.

4. Asociază țările din coloana A cu orașele-capitală din coloana B.

A	B
1. China	a. Bagdad
2. Filipine	b. Beijing
3. Japonia	c. Islamabad
4. Indonezia	d. Jakarta
5. Iran	e. Manila
6. Pakistan	f. Teheran
	g. Tokio

Amintește-ți

- Numește formele de aglomerare umană. Precizează trei deosebiri între așezările rurale și așezările urbane.

Fig. 5. Asia – populația urbană și mari aglomerări urbane

Știi că...

...termenul Tokaido, care se referea în trecut la drumul imperial ce lega orașele Tokio și Kyoto, desemnează în prezent cel mai mare megalopolis din lume, în care trăiesc 83 de milioane de oameni, adică 70% din populația Japoniei?

Model de răspuns:

Oraș	Țară
Calcutta	India
...	...

Descoperă

• Harta alăturată prezintă ponderea populației urbane pentru țările Asiei și unele dintre cele mai mari aglomerări urbane ale continentului. Numește, cu ajutorul hărții politice, câte o țară din fiecare categorie de mărime (vezi legenda hărții). Localizează pe harta politică orașele-capitală cu populații mai mari de 10 milioane de locuitori.

Reține

Populația Asiei este împărțită aproape în mod egal între cei care trăiesc în **mediul urban**, respectiv în **mediul rural**. Asia este un continent cu vechi tradiții rurale, satele prezentând o mare varietate datorată reliefului și materialelor de construcție folosite. În Asia de Est, orezăriile sunt însoțite de sate mari, adunate, sau de sate liniare, care urmează văile râurilor. Locuințele pe piloni sunt frecvente în Asia de Sud-Est. În Asia Centrală, în special în Mongolia, există așezări temporare, formate din corturi numite lurte.

Deși mai puțin urbanizat decât alte continente, Asia se remarcă prin vechimea și mărimea orașelor sale. Cele mai mari **aglomerări umane** sunt **metropolele** (orașe cu peste un milion de locuitori) și **megalopolisurile** (arii intens urbanizate, alcătuite din mai multe orașe care însumează populații de zeci de milioane de locuitori). Dintre cele aproape 600 de metropole ale lumii, jumătate se află în Asia. Cel mai mare oraș din lume este Tokio, situat în megalopolisul Tokaido, care are peste 80 de milioane de locuitori. Alte mari orașe sunt: Shanghai, Guangzhou, Mumbai, Calcutta, Karachi, Chennai, Chongqing, Istanbul, Lahore, Osaka, Shenzhen, Tianjin.

Exersează

5. Caută într-un atlas geografic orașele enumerate în textul de mai sus și completează, în calet, un tabel ca în modelul alăturat.

6. Imaginile marcate cu literele **A-C** sunt emblematice pentru trei orașe asiatice. Identifică-le cu ajutorul descrierilor de mai jos.

A – singurul oraș din lume situat pe două continente.

B – orașul cel mai bine populat din țara sa, situat la vărsarea fluviului Chang Jiang.

C – port la Marea Arabei, care se află în cea mai populată țară a lumii.

Lecția 8. Resursele naturale

 Amintește-ți

- Ce sunt resursele naturale?
- Observă imaginile A-D din fig. 1 și, cu ajutorul lor, clasifică resursele naturale.

Fig. 1. Resurse naturale

 Descoperă

- Identifică pe harta din fig. 2 și precizează țările bogate în resurse de subsol. Au aceste resurse litosferice o răspândire uniformă?

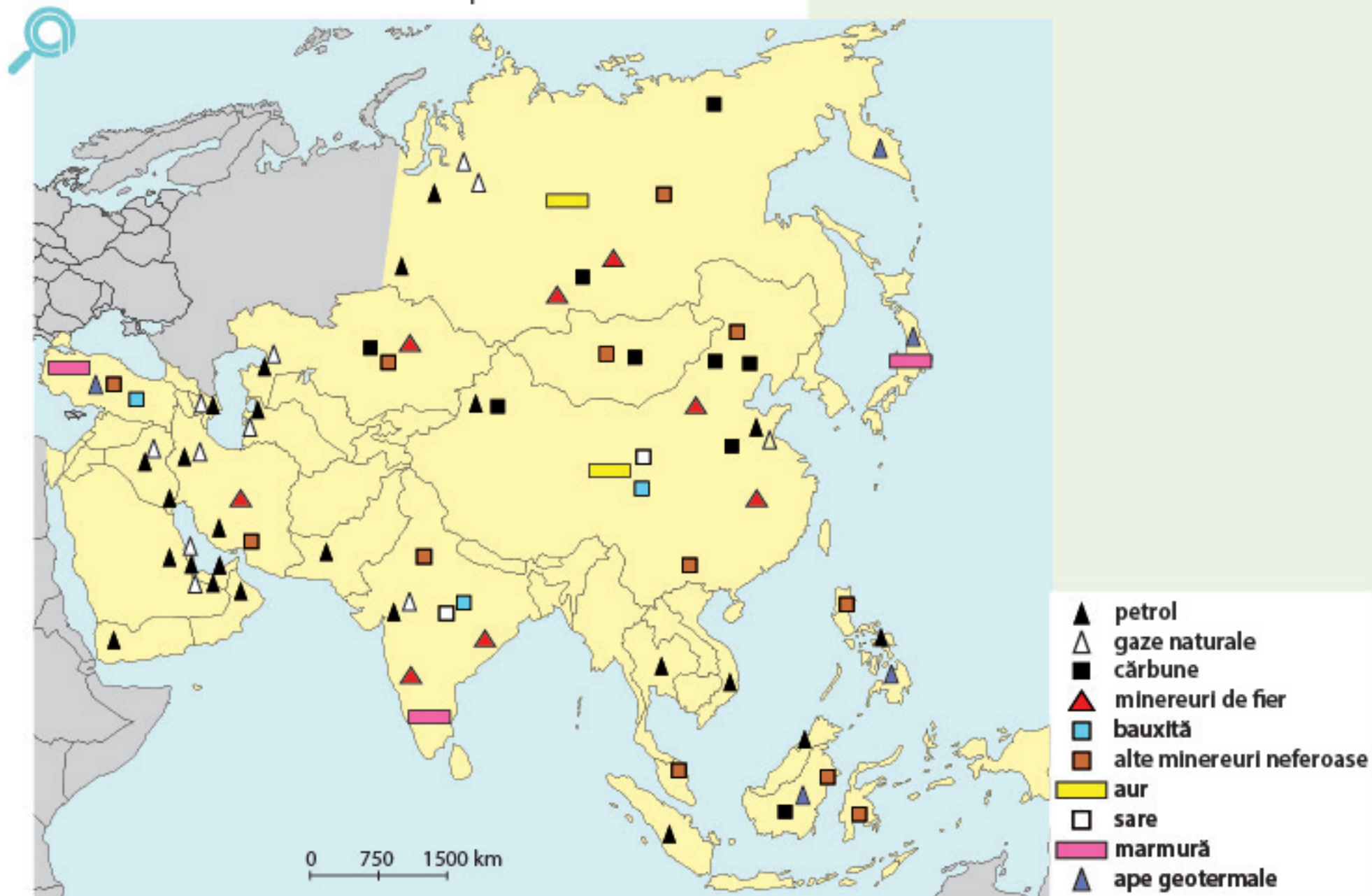

Fig. 2. Asia – resurse de subsol

Fig. 3. Platformă petrolieră în Golful Persic (Arabia Saudită)

Fig. 4. Rezervoare pentru stocarea gazelor lichefiate (Kazahstan)

Fig. 5. Exploatare de cărbune de suprafață (China)

Fig. 6. Carieră de marmură (Turcia)

Reține

Asia este un continent bogat în resurse naturale de subsol și de suprafață.

A. Resursele de subsol

Datorită evoluției și alcătuirii geologice, resursele naturale de subsol din Asia sunt variate și inegal răspândite. Acestea cuprind **combustibilii minerali fosili** (petrol, gaze naturale, cărbune), **minereurile feroase**, **minereurile neferoase** (cupru, plumb, zinc ș.a.), **rocile de construcție** (marmură, granit, bazalt, calcar) etc. Dintre acestea, se evidențiază:

- petrolul și gazele naturale, răspândite în regiunea Golfului Persic (Arabia Saudită – fig. 3, Iran, Irak, Emiratele Arabe Unite, Kuwait), a Mării Caspice (Kazahstan, Turkmenistan, Azerbaidjan, Iran), în Siberia (Rusia), China, Arhipelagul Indonezian;
- cărbunii, cu rezerve însemnate în China (fig. 5), India, Rusia, Kazahstan;
- minereul de fier, în China, Kazahstan, India, Rusia;
- minereurile neferoase, cu exploatare în China, Indonezia, Filipine, India, Turcia, Iran;
- bauxita, minereu neferos din care se produce aluminiu, în India, China;
- rocile de construcție: marmura (China, India, Turcia – fig. 6, Japonia), granitul (China) și bazaltul (India);
- apele geotermale, în Japonia, Indonezia.

Exersează

1. Identifică pe harta de la pagina 31 și scrie în calet:
 - a. cinci state asiatice cu resurse variate de subsol;
 - b. cinci state cu rezerve de petrol din zona Golfului Persic și trei din zona Mării Caspice;
 - c. cinci state cu rezerve de cărbuni;
 - d. cinci state cu rezerve de minereu de fier;
 - e. trei state cu rezerve de bauxită;
 - f. statele cu rezerve de ape geotermale.
2. Precizează consecințele asupra mediului determinate de exploatarea și valorificarea combustibililor minerali fosili.
3. Explică prezența apelor geotermale în regiunile din estul și sud-estul continentului.

Reține

B. Resursele de suprafață

Datorită diversității mediului geografic din Asia, și resursele naturale de suprafață de pe continent sunt variate. În această categorie de resurse se găsesc: **radiația solară**, **resursele atmosferei** (gazele din alcătuirea sa și energia vântului), **resursele hidrosferei** (apele continentale și oceanice) și **resursele biosferei** (vegetația și fauna).

Radiația solară, cu valori mai ridicate în zona tropicală și subtropicală, este valorificată pentru producerea energiei electrice în Israel, Japonia, China, Vietnam, iar energia eoliană, cu potențial mai mare în zonele litorale, este utilizată de China, Japonia, India.

Rețeaua hidrografică asiatică este folosită pentru transporturile navale (Huang He, Chang JIang, Mekong, Gange, Eufiat), pentru producerea energiei electrice (Chang JIang, Enisei, Angara, Brahmaputra, Mekong, Eufiat), pentru irigații (Câmpia Mesopotamiei, Marea Câmpie Chineză, Câmpia Turanului), pentru aprovizionarea cu apă a populației etc.

Energia mareelor este utilizată pentru producerea energiei electrice în Indonezia, India, Coreea de Sud, China.

Pădurile din Asia (taigaua, pădurea ecuatorială, pădurea musonică) au valorificări diferite. Lemnul este folosit în construcții, în industrie, pentru încălzirea locuințelor etc., iar fructele pădurii, în industria alimentară, în cea farmaceutică etc.

Solurile, cu fertilitate mai mare în est și în zona de stepă, susțin cultivarea plantelor (cereale, plante tropicale etc.).

Fig. 7. Centrala solară Trung Nam Thuan Nam (Vietnam)

Fig. 8. Barajul centralei mareomotrice de pe Lacul Sihwa (Coreea de Sud)

Fig. 9. Defrișarea pădurii ecuatoriale (Malaysia)

Exersează

4. Identifică în textul lecției și scrie țările care valorifică resursele naturale energetice regenerabile.

5. Elaborează, în calet, un text de cinci-șapte rânduri, referitor la resursele naturale ale Asiei, utilizând termenii din listă.

Listă de termeni: Câmpia Mesopotamiei, Chang JIang, energie electrică, energia mareelor, irigații, lemn, radiație solară, resursele biosferei.

6. Împărțiți clasa în două echipe. O echipă va argumenta importanța resurselor naturale de subsol, iar cealaltă, importanța resurselor naturale de suprafață, pentru economia Asiei.

Știi că...

...Gawar (Arabia Saudită), cu peste 80 de miliarde de **barili**, și Burgan (Kuwait), cu peste 70 de miliarde de barili, sunt considerate printre cele mai mari bazine petrolifere din lume?

...Trung Nam Thuan Nam (Vietnam, fig. 7) este cea mai mare centrală solară din Asia de Sud-Est, întinsă pe aproximativ 5,5 km²?

...centrala mareomotrică de pe Lacul Sihwa (Coreea de Sud, fig. 8) este cea mai mare din lume (de circa 254 **megawați**)?

Dicționar

baril – unitate de măsură egală cu aproximativ 160 de litri

gaze lichefiate – gaze naturale care au fost aduse, prin răcire, în stare lichidă

megawatt – unitate de măsură pentru puterea energiei electrice, egală cu un milion de wați

Lecția 9. Activitățile economice. Contraste economice regionale

Amintește-ți

- Explică importanța resurselor naturale pentru economie.
- Cum influențează clima activitățile agricole?

Descoperă

Observă harta de mai jos (fig. 1) și precizează regiunile geografice cu:

- agricultură mecanizată;
- agricultură de subsistență;
- creștere extensivă a animalelor;
- cu păstorit nomad.

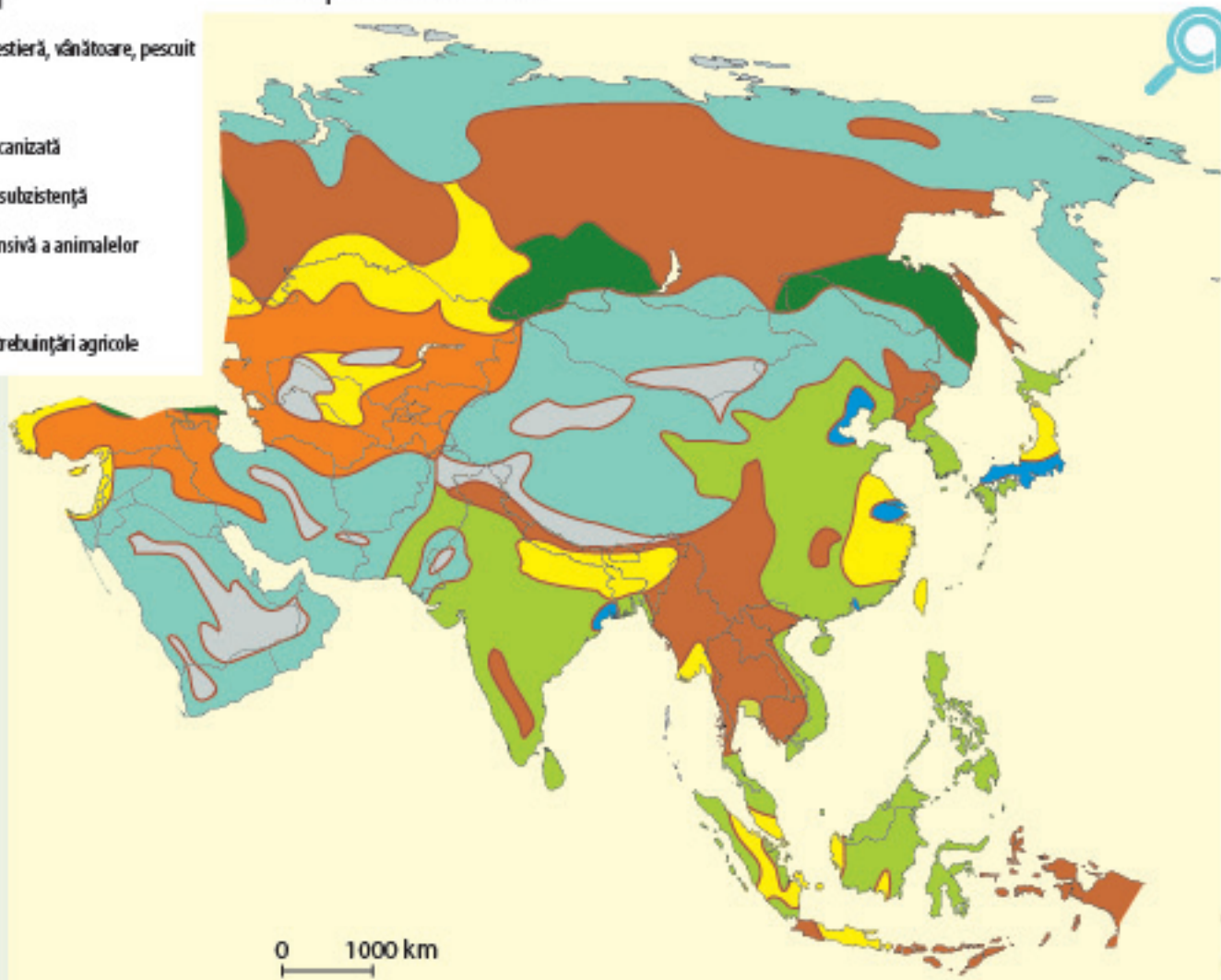

Fig. 1. Asia – utilizarea terenurilor

Reține

• Activitățile economice

A. Agricultura

Condițiile naturale și dezvoltarea economică regională au făcut ca în Asia activitățile agricole să fie foarte diverse. Se evidențiază:

- **agricultura intensivă, mecanizată**, cu productivitate ridicată, practică pe suprafețe mai mari în Marea Câmpie Chineză, Câmpia Gangelui, vestul Peninsulei Asia Mică etc;
- **agricultura de subsistență**, mai slab productivă, în sudul și sud-estul continentului etc;
- **creșterea extensivă a animalelor**, cu efective mari și cu producții mai mici, în partea centrală a Asiei, în Peninsula Asia Mică etc;
- **păstoritul nomad**, determinat de condițiile climatice din regiunile cu tundră din nord, de cele semiaride din centru (fig. 2) și sud-vest etc.

Fig. 2. Păstorit nomad (Republica Kârgâză)

Deși nu-și pot asigura în totalitate nevoile de hrană, unele țări asiatice se numără printre cele mai mari producătoare mondiale de *orez* (China, India, Indonezia, Bangladesh, Thailanda, Vietnam – fig. 3), de *grâu* (China, India, Pakistan), de *trestie-de-zahăr* (India, China, Thailanda), de *banane* (India, China, Indonezia, Filipine), de *smochine* (Turcia, Iran), de *ceai* (China, India, Sri Lanka, Turcia), de *cafea* (Vietnam, Indonezia), de *carne* (China, India) etc. Creșterea animalelor este destul de dezvoltată, la fel și pescuitul și **sericicultura**.

Exersează

1. Explică de ce sunt importante clima și solurile pentru agricultură.
2. Analizează conținuturile fig. 2 și fig. 3 și precizează prin ce se deosebesc.

Reține

B. Activitățile industriale

Industria asiatică înregistrează evidente contraste teritoriale, determinate, în special, de repartitia resurselor naturale și de situația economică a țărilor.

Industria extractivă se evidențiază prin exploatarea:

- petrolului și gazelor naturale (Arabia Saudită, Irak, Iran, Kuwait, Rusia, Kazahstan);
- cărbunilor (China, India, Rusia);
- minereului de fier (China, India, Rusia).

Industria prelucrătoare – energetică, siderurgică, farmaceutică, constructoare de mașini (automobile, aerospațială, electrotehnică, robotică) ș.a. – are o dezvoltare excepțională în țările din estul, sud-estul și sudul continentului: China, Japonia, India, Coreea de Sud, Indonezia, Thailanda ș.a.

Gruparea industriei prelucrătoare în regiunile de exploatare a resurselor, în apropierea marilor centre urbane, în porturi etc. a determinat dezvoltarea unor mari **concentrări industriale**: *Keihin* sau *Tokio – Yokohama* (Japonia), *Shanghai* și *Sichuan* (China), *Mumbai* și *Bengalul de Vest* (India), *Seul* (Coreea de Sud) ș.a.

Exersează

3. Precizează o deosebire între activitățile industriale din sud-vestul Asiei și cele din estul Asiei.
4. Observă harta din fig. 6 și realizează, în calet, corespondența dintre concentrările industriale (A) și țările (B) în care se găsesc.

A

1. Bengalul de Vest
2. Fergana
3. Irkutsk
4. Keihin
5. Seul
6. Sichuan

B

- a. China
- b. Coreea de Sud
- c. India
- d. Japonia
- e. Kazahstan
- f. Rusia
- g. Uzbekistan

Fig. 3. Plantație de orez (Vietnam)

Fig. 4. Exploatarea petrolului (Arabia Saudită)

Fig. 5. Linie de producție robotizată (Japonia)

Fig. 6. Asia – concentrări industriale

Fig. 7. Portul din Singapore

Fig. 8. Interior din aeroportul Dammam (Arabia Saudită), cel mai întins din lume (776 km²)

Dicționar

sericicultură – ramură a agriculturii care se ocupă cu creșterea viermilor de mătase

Știi că...

...Transsiberianul este cea mai lungă cale ferată din lume, cu peste 9 000 km? Leagă Moscova de Vladivostok. Urmărește pe harta din atlasul geografic traseul Transsiberianului și identifică orașele mari prin care trece.

Reține

C. Serviciile

Transporturile în Asia sunt dezvoltate diferit, de la o regiune la alta. **Transporturile terestre**, în special cele feroviare, se evidențiază în estul și sudul continentului, trenuri de mare viteză funcționând în China și Japonia. **Transporturile maritime** sunt esențiale pentru dezvoltarea comerțului asiatic. Pe continent, se află unele dintre cele mai mari porturi din lume, în orașele: Hong Kong, Singapore (fig. 7), Shanghai, Busan, Klang ș.a. **Transporturile aeriene** din Asia sunt deservite de unele dintre cele mai mari aeroporturi de pe glob, cum sunt cele din Dammam (fig. 8), Shanghai, Beijing, Bangkok, Tokio, Dubai, Doha ș.a.

Comerțul asiatic se remarcă prin exportul de *materii prime* (petrol, gaze naturale), *produse agricole* (orez, citrice, ceai) și *produse industriale* (autoturisme, textile, componente IT).

Datorită numeroaselor și variatelor obiective naturale și antropice, în ultimele decenii, turismul asiatic a luat o mare amploare.

Exersează

5. Activitate în perechi. Realizați o hartă a porturilor maritime din Asia. Pe o hartă politică, marcați pozițiile geografice ale porturilor din lista de mai jos, după model (fig. 9). Pentru documentare folosiți atlasul geografic și aplicația Google Maps.

Listă: Busan, Chiba, Guangzhou, Hong Kong, Istanbul, Jakarta, Kaohsiung, Karachi, Klang, Manila, Mumbai, Qingdao, Shanghai, Shenzhen, Singapore, Tianjin și Vladivostok.

Fig. 9. Harta porturilor maritime din Asia (model)

Reține

D. Contraste economice regionale

Diversitatea condițiilor naturale, a populației și a dezvoltării statelor a făcut din Asia un *continent al contrastelor economice regionale*.

Exersează

6. Pe baza textului lecției, elaborează o prezentare de opt-zece rânduri a contrastelor economice regionale din Asia.

China

Denumirea oficială: Republica Populară Chineză

Forma de guvernământ: republică socialistă

Suprafața: 9,59 milioane km²

Populația: 1,425 miliarde de locuitori (anul 2023)

Capitala: Beijing

Reține

China este leagănul unela dintre cele mai vechi și mai importante civilizații ale lumii. Încă din Antichitate, China a avut o mare contribuție la dezvoltarea tehnologică și culturală a omenirii. Printre invențiile care au contribuit la progresul mondial se numără: praful de pușcă, busola, hârtia, mătasea, porțelanul, tiparul, banii din hârtie, seismograful, periuța de dinți etc.

• Cadrul natural

China se află localizată în partea central-estică a Asiei și are o ieșire largă la Oceanul Pacific (Marea Galbenă, Marea Chinei de Est și Marea Chinei de Sud).

Partea de vest a țării are un **relief** înalt: Munții Himalaya (Vârful Everest se află pe granița cu Nepal), Munții Kunlun, Munții Tian-Shan, Podișul Tibet. Partea estică a Chinei este formată din munți scunzi (Munții Chinei de Sud), podișuri și câmpii, cea mai întinsă fiind Marea Câmpie Chineză.

Date fiind suprafața uriașă și varietatea reliefului, **clima** prezintă o mare diversitate. În regiunea montană din vest, clima este alpină, cu ierni lungi și aspre. În nord, precipitațiile reduse specifice climatului temperat-arid au dus la formarea deșerturilor Gobi și Taklamakan. Cele mai ridicate temperaturi și precipitații se înregistrează în sud-est, în climatul tropical-musonic.

China este traversată de la vest la est de două dintre marile **fluvii** ale lumii: Chang Jiang (fig. 2) și Huang He. Ambele izvorăsc din Podișul Tibet, au debite mari și se varsă în Oceanul Pacific.

China este a treia țară a lumii (după Brazilia și Columbia) în ceea ce privește **biodiversitatea**. Pădurile sunt tropicale și subtropicale în sud-est, de foioase în nord-est, de conifere pe munți. Stepele și deșerturile temperate ocupă regiunile nordice de la granița cu Mongolia și cu Kazahstan. Vânatul excesiv, micșorarea habitatelor sau poluarea au

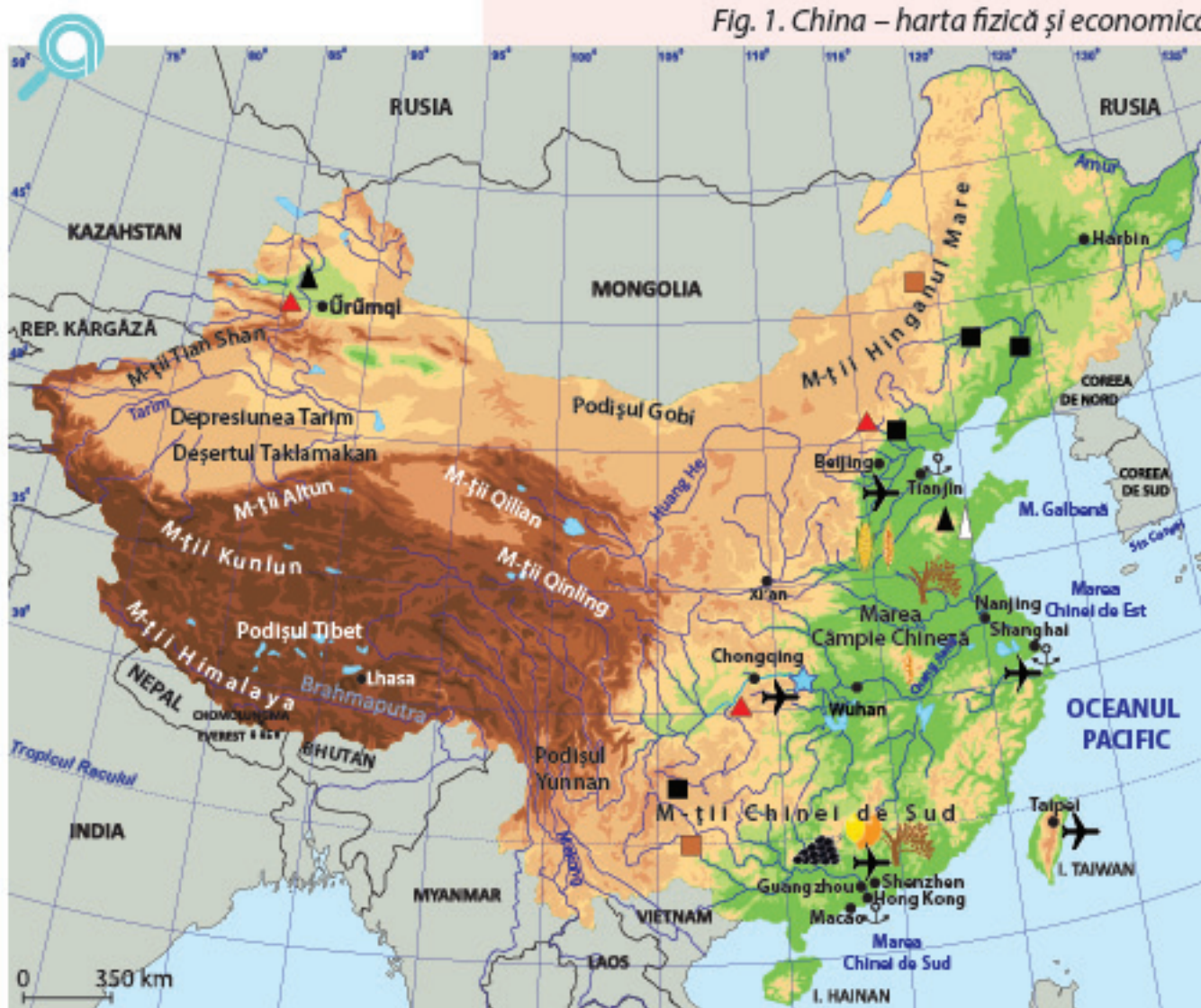

Fig. 1. China – harta fizică și economică

	Petrol		Orez
	Gaze naturale		Citrice
	Cărbune		Viță-de-vie
	Minereuri de fier		Hidrocentrală
	Minereuri neferoase		Port
	Grâu		Aeroport
	Porumb		

Fig. 2. Fluviul Chang Jiang

Fig. 3. În pădurile de bambus ale Chinei mai trăiesc aproximativ 1 600 de exemplare de urși panda

Fig. 4. Hong Kong

Știi că...

...cea mai vorbită limbă din lume este chineza mandarină, cu aproape un miliard de vorbitori nativi?

...calea ferată Tibet este cea mai înaltă din lume, ajungând la o altitudine maximă de 5 072 m?

...deși China se întinde de la vest la est pe cinci fusuri orare, are o singură oră oficială?

...dezvoltarea rapidă a economiei a agravat poluarea, China devenind cel mai mare emițător de dioxid de carbon din lume?

pus în primejdie numeroase specii de animale, în prezent pe cale de dispariție: ursul panda gigant (fig. 3), tigrul chinez, maimuța aurie cu nasul cârn, gibbonul negru, aligatorul chinez, delfinul de râu chinez ș.a.

• Populația și marile orașe

Timp de mil de ani, cea mai populată țară a lumii, China ocupă, în prezent, locul al doilea după India. Populația este repartizată neuniform, 90% fiind concentrată în partea de est a țării.

Din cauza valorilor reduse ale natalității, populația va scădea numeric în următoarele decenii.

În ceea ce privește structura etnică, populația majoritară este reprezentată de etnia han – 90% din totalul populației. Alături de aceasta, sunt recunoscute oficial peste 50 de minorități naționale.

Puțin peste jumătate din populația Chinei trăiește în orașe, iar cele mai importante centre urbane și economice ale Chinei sunt: *Shanghai, Beijing, Tianjin, Shenzhen, Guangzhou, Chongqing* ș.a. Orașul Hong Kong (fig. 4), unul dintre cele mai mari centre economice și financiare din lume, se află în sudul Chinei.

• Economia

China se situează pe locul al doilea ca dezvoltare între țările lumii, după Statele Unite ale Americii. Economia se bazează pe resurse foarte bogate de *cărbuni, minereu de fier, aur, petrol, sare* etc. China este prima producătoare mondială de: *energie electrică, oțel, aluminiu, autovehicule, electronice, ciment, textile, jucării, alimente* etc.

Pentru creșterea producției agricole, chinezii folosesc de mil de ani metode ca irigațiile și terasarea versanților. China se situează pe primul loc în lume în ceea ce privește producția de: *orez, grâu, ceai, bumbac, ouă, miere, mătase naturală, carne de pui și de porc, pește* etc.

China este, de asemenea, cel mai mare exportator de produse și unul dintre cele mai vizitate state ale lumii.

Exersează

1. Observă harta din fig. 1 și completează, în calet, afirmațiile de mai jos.
 - a. Fluviul care face graniță naturală între China și Rusia este ...
 - b. Podișul Gobi se află în partea de ... a Chinei.
 - c. Cea mai întinsă câmpie este ...
 - d. Vârful Everest se află pe granița dintre China și ...
 - e. Orașul Lhasa se află în Podișul ...
 - f. Orașul ... se află la vărsarea fluviului Chang Jiang în Marea Chinei de Est.
2. Explică de ce majoritatea locuitorilor Chinei trăiește în partea de est a țării.
3. Pe o hartă de contur a Chinei, colorează corespunzător treptele de relief și notează denumirile principalelor unități de relief, fluvii și orașe.
4. Folosește mijloacele TIC pentru a ilustra printr-un grafic:
 - a. suprafața Chinei, raportată la cea a continentului asiatic;
 - b. numărul de locuitori ai Chinei, raportat la populația continentului.
5. Argumentează cu cel puțin cinci exemple afirmația: „China este țara superlativelor geografice”.

India

Denumirea oficială: Republica India

Forma de guvernământ: republică federală

Suprafața: 3,28 milioane km²

Populația: 1,428 miliarde de locuitori (anul 2023)

Capitala: New Delhi

Fig. 1. India – harta fizică și economică

Fig. 2. Vârful Kangchenjunga (8 586 m)

Fig. 3. Templu hindus

Reține

Fostă colonie britanică, India și-a câștigat independența în anul 1947, teritoriul său fiind împărțit în trei state diferite: India (cu populație majoritar hindusă), Pakistan și Bangladesh (cu populații musulmane). Pentru europenii Evului Mediu, India era sinonimă cu bogăția, mătasea, piperul, diamantele fiind printre cele mai dorite produse ale acestei țări. În prezent, India este o țară în plină dezvoltare economică, în care totuși o mare parte a populației trăiește în sărăcie.

• Cadrul natural

India ocupă peninsula cu același nume, este traversată de Tropicul Racului și are ieșire la Marea Arabiei și Golful Bengal, din Oceanul Indian.

Relieful Indiei cuprinde un podiș vechi și întins, Deccan, mărginit de două lanțuri muntoase: Gații de Vest și Gații de Est. În nord se află două mari unități de relief: Câmpia Gangelui și Munții Himalaya (în care întâlnim cel mai înalt vârf al Indiei, Kangchenjunga, 8 586 m – fig. 2). În nord-vest, se întinde podișul deșertic Thar.

O importanță foarte mare o au resursele de apă dulce atât pentru alimentarea populației, cât și pentru irigațiile necesare în perioada secetoasă. Principala sursă o reprezintă **fluviile** Gange, Brahmaputra și Indus. Fluviile cu cele mai mari debite, Gange și

Fig. 4. New Delhi

Fig. 5. Stradă în India

Fig. 6. Taj Mahal, Agra

Dicționar

lută – plantă cultivată în regiunile tropicale pentru fibrele textile extrase din tulpină

șeptel – totalitatea animalelor domestice sau doar a celor dintr-o anumită specie dintr-o țară

Știi că...

...Taj Mahal (fig. 6) este cel mai vizitat obiectiv turistic din India? Monumentul situat în orașul Agra a fost construit în secolul al XVII-lea de împăratul Shah Jahan ca mausoleu pentru soția sa.

Brahmaputra, se unesc înainte de vărsarea în Golful Bengal, formând o deltă uriașă, pe teritoriul căreia trăiesc aproape 200 de milioane de oameni (din India și Bangladesh).

Clima Indiei este în cea mai mare parte tropical-musonică. Precipitațiile abundente din lunile de vară sunt esențiale pentru agricultură, care constituie activitatea de bază pentru mai mult de jumătate din locuitori.

Pădurile tropicale adăpostesc arbori cu importanță economică: *tec, santal, arborele de piper, de scorțișoară, de cuișoare* ș.a. În Podișul Deccan sunt **savane** și **stepe**, iar în Munții Himalaya, **păduri de foioase și conifere**. Vegetația naturală a fost îndepărtată pe mari suprafețe pentru obținerea de terenuri agricole.

Dintre **animalele** care populează India, amintim: *elefantul indian, rinocerul indian, bivolul, tigru bengalez, maimuțe, reptile (crocodili, cobre, păsări)* ș.a.

• Populația și marile orașe

India este cea mai populată țară a lumii. India are o populație tânără, o treime din numărul locuitorilor având sub 15 ani. Circa 80% dintre Indieni practică religia hindusă. India este o țară predominant rurală, doar o treime din populație trăind în orașe. Cele mai mari **orașe** sunt: *Mumbai, Delhi, Bangalore, Calcutta și Chennai (Madras)*. *New Delhi* (fig. 4), construit în anul 1912 de coloniștii britanici în partea de sud a vechiului oraș Delhi, a devenit capitala statului indian în anul 1947.

• Economia

India este o țară bogată în resurse de subsol (*cărbune, fier, petrol, bauxită* etc.) și de suprafață (*terenuri agricole*). Agricultură este ramura de bază a economiei indiene. India produce: *grâu, orez, zahăr (din trestie-de-zahăr), lută, bumbac, ceai, piper, mătase naturală* etc.; deține cel mai mare **șeptel** de bovine din lume și produce mari cantități de *carne, lapte și unt*. Alături de industriile tradiționale – textilă și alimentară, se remarcă industria energiei electrice, industria chimică și industria constructoare de mașini, care produce *locomotive, autovehicule, mașini agricole, aparatură spațială* etc.

În traficul de mărfuri și persoane, locul întâi îi revine transportului feroviar, India fiind a treia țară în lume raportat la lungimea căilor ferate. Diversitatea culturală și a peisajelor naturale fac din India una dintre cele mai vizitate țări ale lumii.

Exersează

1. Transcrie, în calet, propozițiile următoare, alegând varianta corectă de răspuns.

- India este traversată de Tropicul Capricornului/Tropicul Racului.
 - În centrul Indiei se află Câmpia Gangelui/Podișul Deccan.
 - Cea mai mare parte a Indiei are o climă ecuatorială/tropical-musonică.
 - Gange și Brahmaputra se varsă în Golful Bengal/Marea Arabelei.
2. Explică de ce fluviile Gange și Brahmaputra au debite mari.
3. Care sunt principalele produse agricole și industriale ale Indiei?

Japonia

Denumirea oficială: Japonia

Forma de guvernământ: monarhie constituțională

Suprafața: 377 972 km²

Populația: 123 milioane de locuitori (anul 2023)

Capitala: Tokio

Reține

Japonia, numită de locuitorii săi „Nipon”, în traducere „Țara Soarelui Răsare”, are o străveche civilizație și își păstrează cu strictețe tradițiile pentru care este celebră: sakura – sărbătoarea înfloririi cireșilor, Ikebana – arta aranjării florilor, origami – arta plierii hârtiei, judo, sumo și karate – sporturi naționale etc.

• Cadrul natural

Situată în estul Asiei, Japonia ocupă un arhipelag din Oceanul Pacific. Cele mai mari insule sunt Honshu, Hokkaido, Kyushu și Shikoku.

Relieful Japoniei este predominant muntos, cu 20 de vârfuri care depășesc 3 000 m altitudine. Dintre acestea, cel mai înalt este vulcanul Fuji, 3 776 m (fig. 2). Prezența celor peste 100 de vulcani activi, cutremurele zilnice și valurile de tip tsunami sunt strâns legate de poziția Japoniei în zona de subducție cunoscută sub numele de Cercul de Foc al Pacificului.

Râurile Japoniei sunt scurte și repezi, cu mare potențial energetic, valorificat de hidrocentrale. Japonia are numeroase **lacuri** vulcanice, tectonice și **izvoare geotermale**.

Poziția insulară, desfășurarea pe o mare distanță de la nord la sud și relieful înalt determină o **climă** variată. Cea mai mare parte a țării are o climă temperată umedă, cu veri foarte calde și ierni blânde, mai puțin în nord (Insula Hokkaido), unde iernile sunt foarte aspre. Sudul Japoniei prezintă o climă subtropicală cu ploi bogate aduse de musoni.

Varietatea climatică se reflectă și în **diversitatea vegetației**. Pădurile acoperă două treimi din teritoriul țării. De la sud spre nord, se întind păduri subtropicale (*magnolii, bambuși*), păduri de foioase (*arbori de camfor, stejari*) și păduri de conifere (*cedru japonez, brad argintiu*). Vegetația și fauna sunt protejate în numeroase parcuri naționale, multe dintre acestea fiind incluse în patrimoniul natural UNESCO.

Fig. 1. Japonia – harta fizică și economică

Fig. 2. Vulcanul Fuji

Fig. 3. Kyoto

Fig. 4. Fabrica de autoturisme Toyota

Dicționar

dezastru natural – proces sau fenomen natural care poate provoca pierderi de vieți omenești, pagube materiale sau dăunează mediului
taifun – vânt foarte puternic care se formează în partea de vest a Oceanului Pacific și se manifestă mai ales în estul Asiei

Știi că...

...Japonia ocupă primul loc în lume în ceea ce privește speranța de viață, cu 84,9 ani? De altfel, este țara cu cea mai îmbătrânită populație, media de vârstă a locuitorilor săi fiind de 49 de ani.

...persoanele în vârstă de peste 80 de ani alcătuiesc 10% din populația Japoniei?

...Ainu este un grup etnic puțin numeros (aproximativ 25 000 de persoane), care trăiește în nordul Japoniei? Ainu se deosebesc de japonezi atât prin trăsăturile fizice, cât și prin limbă, cultură și tradiții.

• Populația și marile orașe

Populația este foarte omogenă (99% sunt japonezi și doar 1% minorități). Cea mai mare parte a populației trăiește de-a lungul țărmurilor, pe doar 15% din suprafața țării, rezultând astfel densități uriașe de populație. Majoritatea japonezilor (peste 90%) trăiește în **orașe**. Megalopolisul japonez Tokaido include: *Tokio*, cel mai mare oraș din lume, *Yokohama*, *Nagoya*, *Osaka*, *Kyoto* (fig. 3), *Hiroshima* ș.a.

• Economia

Japonia, o țară cu un relief predominant muntos, afectată de cutremure, tsunami și **taifunuri**, lipsită de resurse de subsol și grav afectată de Cel de-Al Doilea Război Mondial, fiind singurul stat din lume care a suferit atacuri nucleare, este în prezent una dintre marile puteri economice ale lumii. Această realizare a fost posibilă datorită efortului poporului japonez care a muncit cu abnegație pentru refacerea țării, dar și datorită dezvoltării tehnologiei și cercetării științifice.

Industria foarte modernă și diversificată se bazează în cea mai mare parte pe materii prime importate din alte țări. Principalele produse industriale sunt: *energie electrică*, *oțel*, *autovehicule*, *nave*, *electronice*, *cauciuc sintetic*, *hârtie*, *ciment* etc.

Deși foarte productivă (*orez*, *grâu*, *legume*, *fructe* etc.), **agricultura** nu satisface necesarul unei populații atât de numeroase, Japonia importând mari cantități de alimente.

De asemenea, este un model în ceea ce privește **transporturile**, insulele sale fiind legate prin poduri și tuneluri traversate de șosele și căi ferate de mare viteză. Megalopolisul japonez este străbătut de liniile de cale ferată Shinkansen pe care circulă trenurile cele mai rapide din Japonia. Poziția insulară a favorizat dezvoltarea transporturilor maritime și aeriene, aici aflându-se unele dintre cele mai mari porturi și aeroporturi din lume.

Exersează

1. De ce crezi că Japonia este denumită și „Țara Soarelui Răsare”?
2. Caută în textul lecției două exemple de **dezastre naturale** care afectează Japonia. Explică pe scurt cauzele care le determină.
3. Citește cu atenție textul următor, rezolvă apoi cerințele.

„Pe 11 martie 2011, un cutremur de 9 grade pe scara Richter a avut loc în Japonia. Seismul a fost urmat de un tsunami de 40 de metri înălțime, care a pătruns până la 10 km în interiorul insulelor nipone și a avariat reactoarele centralei nucleare de la Fukushima, declanșând un accident nuclear. Oamenii de știință au apreciat că seismul din Japonia a deplasat axa de rotație a Pământului cu aproape 10 centimetri. Bilanțul final al cutremurului a fost unul terifiant: 15 842 de morți, 5 890 de răniți și 3 485 de dispăruți; peste 125 000 de clădiri au fost distruse sau deteriorate.”

(conform <http://www.ziare.com/International/Japonia-triplu-dezastru-in-japonia-cutremur-tsunami-si-accident-nuclear-retrospectiva-2011-1142256>)

- a. Când s-a produs cutremurul? Ce intensitate a avut?
- b. Găsește, în text, și numește patru urmări ale cutremurului.
- c. Scrie o listă cu reguli de comportament în caz de seism.

Asia în lumea contemporană

Reține

În prezent, Asia se confruntă cu probleme grave: resurse de apă insuficiente, suprapopulare, sărăcie, degradarea mediului înconjurător, schimbări climatice ș.a.

Resurse de apă insuficiente

Resursele de apă dulce sunt repartizate neuniform pe suprafața continentului asiatic. Râurile, lacurile și apele subterane sunt abundente în unele regiuni și aproape inexistente în altele. În plus, precipitațiile variază foarte mult de la un an la altul și de la un anotimp la altul, în cadrul aceleiași regiuni. Multe țări din Asia se confruntă cu scăderea resurselor de apă dulce din cauza schimbărilor climatice, utilizării intensive în agricultură, urbanizării accelerate și poluării. Cel mai afectat sunt locuitorii regiunilor aride din sud-vestul și centrul Asiei, care deja au probleme cu lipsa apelor de suprafață și se bazează în principal pe apele subterane sau desalinizarea apei marine (fig. 3). Irigațiile necesită cantități uriașe de apă dulce, agricultura fiind, de altfel, cel mai mare consumator de apă. Mare parte din terenurile arabile ale Asiei sunt irigate, pe primele locuri fiind China, India și Pakistan (fig. 2). Cele mai mari sisteme de irigații au fost amenajate în bazinele fluviilor: Indus, Huang He, Chang Jiang, Tigru, Eufrat etc. Lacul Aral din Asia Centrală și-a redus drastic suprafața pentru că apele afluenților săi Amudaria și Sirdaria au fost folosite la irigarea plantațiilor de bumbac.

Creșterea rapidă a populației duce la **suprapopulare** și creează mari probleme în multe țări asiatice (India, Pakistan, Filipine, Bangladesh ș.a.), printre care un consum din ce în ce mai mare de apă, alimente, energie etc. Asistența medicală, învățământul, serviciile sociale nu reușesc să acopere necesitățile unei populații din ce în ce mai numeroase, astfel încât **sărăcia** se agravează rapid. Cele mai sărace țări au economiile distruse în urma unor conflicte militare prelungite: Afganistan, Yemen, Siria ș.a. Peste 300 de milioane de oameni trăiesc într-o sărăcie extremă, sunt **subnutriți** sau se confruntă cu foametea. Din cauza sărăciei familiei, unu din zece copii asiatici este obligat să muncească și astfel este privat de școală și educație. Cele mai grave forme de **exploatare prin muncă a copiilor** implică separarea de familiile lor, sclavia, expunerea la pericole și boli grave, adesea de la o vârstă foarte fragedă (fig. 5).

Fig. 1. Acces dificil la apă potabilă, India

Fig. 2. Canale de irigații, Pakistan

Fig. 3. Centrală de desalinizare a apei, Emiratele Arabe Unite

Fig. 4. Oraș suprapopulat – Mumbai, India

Fig. 5. Copii care lucrează în agricultură

Fig. 6. Distrugerea vegetației naturale pentru obținerea de terenuri agricole în Thailanda

Fig. 7. Inundații produse de musonul de vară

Fig. 8. Alunecare de teren în urma ploilor abundente, Indonezia

Fig. 9. Cultură agricolă afectată de seceta prelungită

Suprapopularea duce la **degradarea mediului înconjurător**. Pentru a asigura hrana numeroșilor locuitori, suprafețe întinse de vegetație sunt distruse pentru a extinde terenurile agricole. **Defrișările** (fig. 6) au drept consecință micșorarea habitatelor naturale a numeroase specii de animale care vor fi amenințate cu dispariția. Urbanizarea rapidă agravează **poluarea** aerului, apei și a celorlalte componente ale mediului. Marile aglomerații urbane (Beijing, Delhi, Jakarta ș.a.) sunt printre cele mai poluate din lume.

Schimbările climatice afectează întreaga planetă: temperaturi neobișnuit de ridicate, fenomene meteo extreme (caniculă, furtuni, inundații – fig. 7, secete prelungite). Din aceste cauze, în ultimul deceniu, pierderile umane și materiale au fost de 5 ori mai mari în regiunile extrem de vulnerabile din Asia. În sudul și estul continentului, ploile abundente din timpul verii produc inundații și alunecări teren (fig. 8), iar temperaturile extreme duc la o creștere a îmbolnăvirilor cauzate de căldură. În vestul și centrul continentului, perioadele de secetă afectează recoltele agricole (fig. 9) și amenință securitatea alimentară a populației.

Proiect în echipă

Formați trei echipe. Membrii fiecărei echipe se vor informa despre una dintre problemele enunțate mai jos și vor realiza prezentări PowerPoint și postere.

1. Copiii din țările asiatice au dreptul la alimentație sănătoasă, apă potabilă și educație.
2. Asia, care adăpostește 60% din populația lumii, dispune de 30% din rezervele de apă dulce ale planetei.
3. China este cel mai mare poluator al planetei, cu o cantitate de dioxid de carbon eliberată anual în atmosferă egală cu cea a SUA, Indiei și Rusiei la un loc.

Dictionar

subnutriție – alimentare insuficientă din punct de vedere cantitativ și calitativ

suprapopulare – creșterea numerică populației care nu poate fi susținută de resursele existente

I. Observă harta alăturată și scrie în calet:

- numele peninsulelor marcate cu literele **a** și **b**;
- numele arhipelagurilor marcate cu literele **d** și **e**;
- numele unităților de relief marcate cu literele **A, B, C, D** și **E**;
- tipurile de climă specifice peninsulelor marcate cu literele **a** și **c**;
- numele fluviilor marcate cu numerele **1, 2** și **3**;
- zonele biogeografice specifice unităților de relief marcate cu literele **A** și **D**.

II. Precizează dacă următoarele afirmații sunt adevărate (A) sau false (F). În cazul enunțurilor false, reformulează astfel încât să devină adevărate.

- Insula Honshu aparține Arhipelagului Japonez.
- Dromaderul trăiește în deșerturile Asiei Centrale.
- Talgaua (pădurea de conifere) ocupă mari suprafețe în sudul Asiei.
- Tibetul este cel mai înalt podiș din lume.
- Fluviile Tigru și Eufrat traversează Câmpia Siberiei de Vest.
- Chang Jiang este cel mai lung fluviu din Asia.

III. Scrie, în calet, termenii din listă corespunzători spațiilor libere din textul de mai jos, după model.

Cea mai întinsă țară asiatică este ...1..., teritoriul ei întinzându-se și în ...2..., iar cea mai populată este ...3..., care după forma de ...4... este o ...5... . Chinezii și Japonezii aparțin rasei ...6..., iar arabii și rușii, rasei ...7... . Siberia, Peninsula Arabia, Asia Centrală, Tibet – Himalaya sunt ...8... populate.

Listă: Africa, China, dens, Europa, europolde, guvernământ, India, monarhie, republică, mongoloide, Rusia, slab.

IV. Climograma alăturată redă evoluția anuală a temperaturilor și a precipitațiilor medii din Calcutta, India. Analizează imaginea și precizează:

- diferența dintre cea mai ridicată și cea mai scăzută temperatură medie lunară;
- lunile în care cad cele mai mari cantități de precipitații;
- în ce climat se află Calcutta.

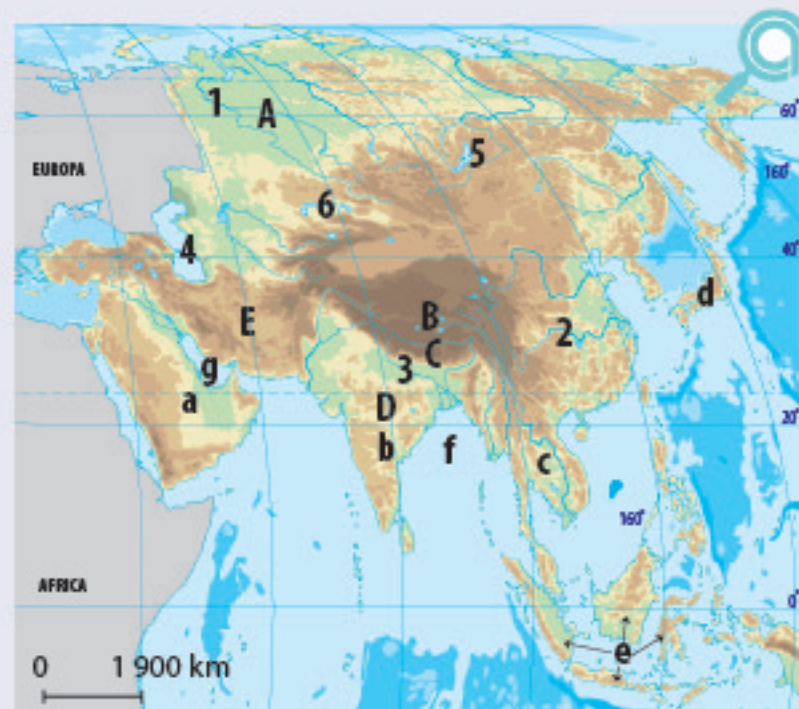
V. Asociază corespunzător termenii din cele două coloane.

A	B
1. Everest	a. India
2. Deșertul Gobi	b. Marea Galbenă
3. Huang He	c. Mongolia
4. Podișul Deccan	d. Munții Himalaya
5. Sri Lanka	e. Oceanul Arctic
	f. stat insular

VI. Copiază, în calet, tabelul de mai jos și completează-l cu termenii din listă după modelul dat.

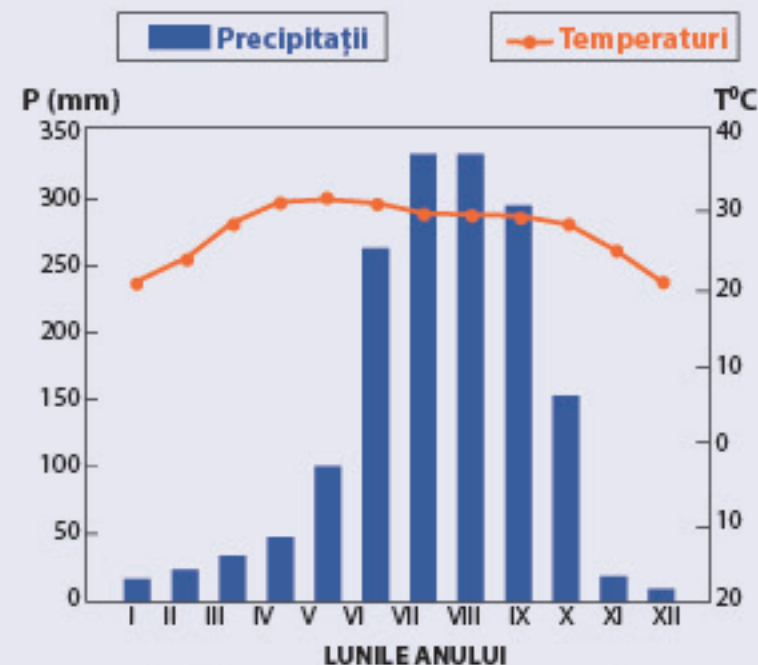
Listă: Calcutta, Chang Jiang, Deșertul Gobi, Deșertul Thar, Everest, Fuji, Gange, Golful Bengal, Hiroshima, Hong Kong, Honshu, Huang He, Kangchenjunga, Marea Arabele, Marea Galbenă, Osaka, Podișul Deccan, Podișul Tibet, Shikoku, Yokohama.

China	India	Japonia
Chang Jiang, ...	Calcutta, ...	Fuji, ...

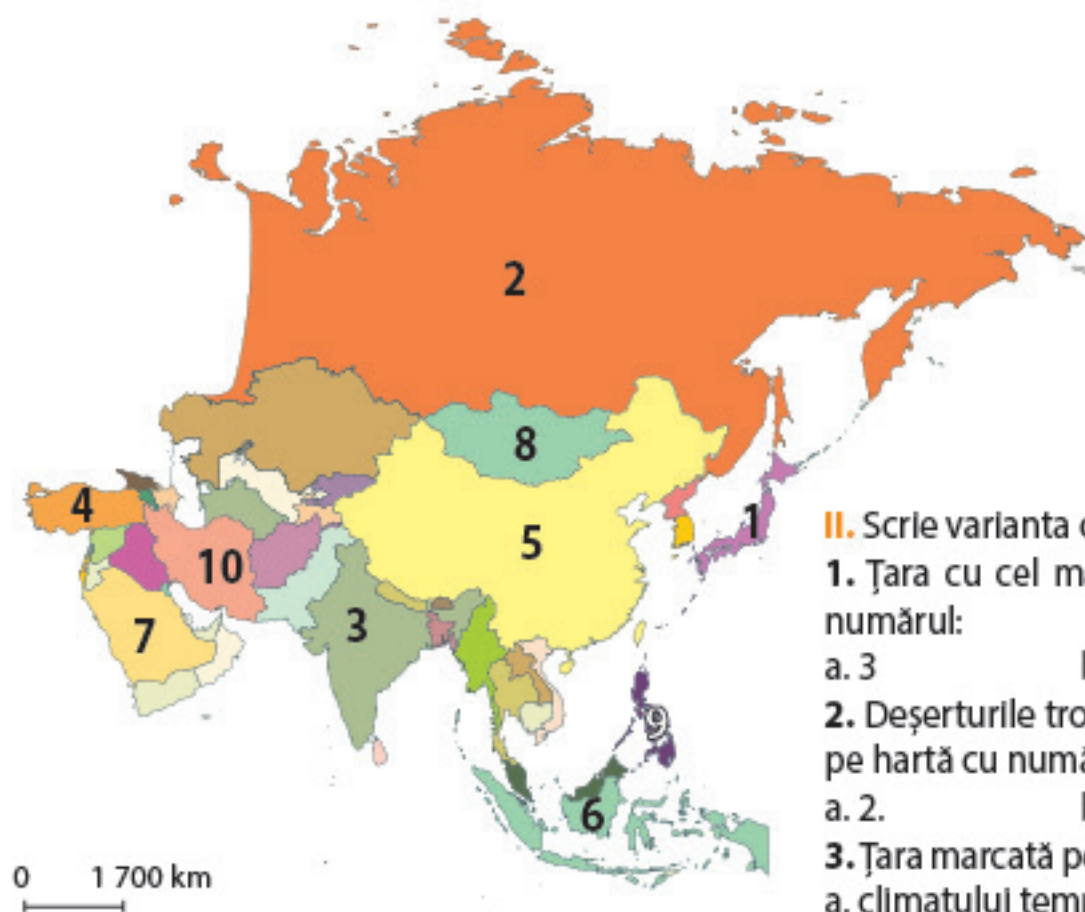
Model de răspuns:

1 – Rusia

Valorile temperaturilor și precipitațiilor medii lunare din Calcutta, India

Harta se referă la subiectele I, II, III. Pe hartă sunt marcate state cu numere de la 1 la 10.

I. Observă harta și scrie în calet:

- numele țărilor marcate cu numerele 4, 6, 7, 9 și 10;
- două orașe cu peste 10 milioane de locuitori din țara marcată cu numărul 3;
- două resurse de subsol exploatate din țara marcată cu numărul 5;
- numele megalopolisului din țara marcată cu numărul 1;
- religiile practicate de majoritatea populației țărilor marcate cu numerele 7 și 9.

II. Scrie varianta corectă de răspuns pentru fiecare afirmație.

- Țara cu cel mai mare efectiv de bovine este marcată pe hartă cu numărul:
 - 3
 - 4
 - 7
 - 10
- Deșerturile tropicale ocupă cele mai mari suprafețe în statul marcat pe hartă cu numărul:
 - 2
 - 6
 - 7
 - 9
- Țara marcată pe hartă cu numărul 1 nu este caracterizată de prezența:
 - climatului temperat.
 - cutremurelor.
 - deșerturilor.
 - vulcanilor activi.
- În statul marcat pe hartă cu numărul 4 se află orașul:
 - Hong Kong.
 - Istanbul.
 - Mumbai.
 - Teheran.
- Zona biogeografică specifică în țările marcate cu numerele 6 și 9 este:
 - deșertul tropical.
 - pădurea ecuatorială.
 - stepa.
 - tundra.

III. Observă pe hartă statele marcate cu numere și scrie în calet:

- două state peninsulare;
- două state insulare;
- două state situate în regiunea Cercului de Foc al Pacificului;
- cele mai populate două state;
- două state cu valori mari ale densității populației.

IV. Explică, în calet, următoarea afirmație:

Statele din sudul Asiei, cu climat tropical-musonic, unde se înregistrează mari cantități de precipitații, au totuși nevoie de irigarea culturilor agricole.

V. Compară India cu Japonia, găsește și scrie, în calet, patru deosebiri în ceea ce privește poziția geografică, relieful, populația și resursele naturale ale celor două țări.

Grilă de autoevaluare

Subiectul I: 36 de puncte
 Subiectul II: 20 de puncte
 Subiectul III: 20 de puncte
 Subiectul IV: 6 puncte
 Subiectul V: 8 puncte
 Din oficiu: 10 puncte

Subiectul I	12 x 3 p. = 36 p.
Subiectul II	5 x 4 p. = 20 p.
Subiectul III	10 x 2 p. = 20 p.
Subiectul IV	6 p.
Subiectul V	4 x 2 p. = 8 p.

Punctaj maxim: 100 de puncte

UNITATEA 2

AFRICA

47

Conținuturi:

• Caracterizare geografică

Lecția 1. Poziția geografică – simetrie latitudinală

Lecția 2. Relieful Africii – caracteristici generale. Riftul african

Lecția 3. Hidrografia, clima și biogeografia – caracteristici generale

Lecția 4. Specificul demografic

Lecția 5. Harta politică și marile orașe

Studii de caz:

• Problemele Africii în lumea contemporană, Sahara

• Caracterizarea geografică a unor state (la alegere)

Recapitulare și autoevaluare secvențială

• Pe parcursul unității de învățare, realizează un portofoliu cu titlul „Africa – continent al contrastelor geografice”. Acesta va conține un eseu cu același titlu, o listă de superlative geografice, o hartă fizică a continentului, desenată de tine, o colecție de cel puțin 10 imagini reprezentative pentru tema dată.

Fișa de observare sistematică a comportamentului elevilor or la orele de geografie, utilizată de cadrul didactic pe parcursul unității de învățare *Africa*.

Criterii evaluate/indicatori	Nivel scăzut	Nivel mediu	Nivel ridicat
1. Respectarea regulilor grupului			
2. Exprimarea socială și emoțională adecvate			
3. Capacitatea de autoorganizare			
4. Implicarea și îndeplinirea corectă a sarcinilor			
5. Atitudinea adecvată față de colegi			
6. Interesul față de disciplina geografie			
7. Progresul realizat			

Fig. 2. Africa

Fig. 3. Monument care marchează Capul Acelor, cel mai sudic punct al Africii

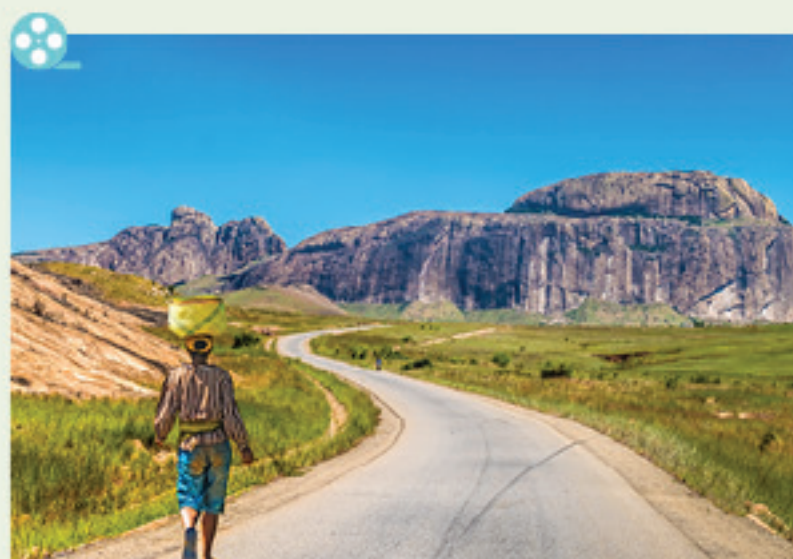

Fig. 4. Pelsaj din Insula Madagascar

Lecția 1. Poziția geografică – simetrie latitudinală

Descoperă

Observă harta din fig. 1 și precizează:

- Care este cea mai importantă paralelă care traversează Africa? Dar cel mai important meridian? În ce emisfere este situat acest continent?
- Cu ce oceane și continente se învecinează Africa? Găsește pe hartă cea mai mare insulă, cea mai mare peninsulă și cel mai mare golf.

Fig. 1. Africa – poziția geografică și țărmurile

Reține

Africa are o suprafață de 30 de milioane km², ceea ce reprezintă 20% din totalul uscatului planetar. Continentul se află în toate emisferele, fiind traversat atât de Ecuator, cât și de meridianul de 0°. Față de Ecuator are o dispunere simetrică, acesta fiind situat la distanțe aproape egale între cel mai nordic, respectiv, cel mai sudic cap al Africii. Drept urmare, zonele de climă și zonele biogeografice se repetă în aceeași ordine la nord și la sud de Ecuator. Cea mai mare parte a continentului african (75%) este cuprinsă între cele două tropice, acesta aflându-se astfel aproape în întregime în zona caldă.

Africa este înconjurată în totalitate de **ape**: spre vest, de *Oceanul Atlantic*, spre est, de *Oceanul Indian*, *Marea Roșie* și *Canalul Suez*, care o despart de Asia, și spre nord, de *Marea Mediterană*, dincolo de care se

află Europa. Africa se întinde de la nord la sud, între Capul Ben Sakka și Capul Acelor, și de la vest la est, între Capul Verde și Capul Hafun.

Țărmurile continentului au puține articulații. În vestul Africii, se remarcă prin mărime *Golful Guineei* (fig. 5), iar în est, *Peninsula Somalia*. Cea mai mare insulă, separată de continent prin *Strâmtoarea Mozambic*, este *Madagascar* (fig. 4). Aceasta este o insulă continentală, desprinsă de Africa cu milioane de ani în urmă. Restul insulelor sunt mici, de origine vulcanică (*Canare, Comore* etc.) sau coraligenă (*Seychelles*). În nordul Africii, *Strâmtoarea Gibraltar* leagă Oceanul Atlantic de Marea Mediterană, iar în est, *Strâmtoarea Bab el-Mandeb* este locul prin care Marea Roșie comunică cu Oceanul Indian.

Fig. 5. Pescari pe țărmul Golfului Guineei

Fig. 6. Insula Tenerife din Arhipelagul Canare

Fig. 7. Capul Bunei Speranțe

Exersează

- Completează, în calet, afirmațiile de mai jos.
 - Pentru că este traversată de meridianul de 0° , Africa se află în emisferele ... și ...
 - Continentul african are o dispunere simetrică față de ...
 - Africa este separată de Europa prin Marea ...
 - Strâmtoarea Mozambic se află la vest de Insula ...
 - Cea mai mare peninsulă a Africii este ...
 - Marea Roșie desparte Africa de Peninsula ...
 - Strâmtoarea Gibraltar este locul în care Africa se află cel mai aproape de continentul ...
 - Insula Madagascar se află în Oceanul ... și este de origine ...
- Folosește datele din tabel și calculează pe câte grade de latitudine se desfășoară Africa.

Punctul extrem	Coordonate
N: Capul Ben Sakka	$37^\circ 21'$ lat. N
S: Capul Acelor	$34^\circ 51'$ lat. S

- Ce urmări are poziția simetrică față de Ecuator asupra climei și vegetației Africii?
- Cu ajutorul scării hărții din fig. 1, calculează distanța în kilometri dintre Capul Verde și Capul Hafun.

Știi că...

...Ideea construirii unui canal care să unească Marea Mediterană de Marea Roșie a existat încă din Antichitate? Canalul Suez, care reduce considerabil calea maritimă dintre Europa și sudul Asiei, a fost inaugurat în anul 1869. Canalul, lung de 193 km, este traversat anual de aproximativ 20 000 de nave.

...Capul Bunei Speranțe este cel mai cunoscut cap din Africa? Numit inițial Capul Furtunilor de către exploratorul portughez Bartolomeo Diaz, și-a primit numele actual de la regele Ioan al II-lea al Portugaliei.

Fig. 1. Laurasia și Gondwana

Lecția 2. Relieful Africii – caracteristici generale. Riftul african

Amintește-ți

Acum 300 de milioane de ani exista o singură masă continentală – Pangeea, care mai târziu s-a separat în alte două continente: Laurasia, în nord, și Gondwana, în sud.

- Ce continente s-au desprins din Gondwana?
- Compară conturul Africii cu cel al Americii de Sud. Ce observi?

Descoperă

• Ce treaptă de relief predomină în Africa? Unde sunt situați munții? Dar câmpiile?

- Numește de pe hartă unitățile de relief ale Africii.

Fig. 2. Africa – harta fizică

Reține

• **Relieful Africii – caracteristici generale**

Continentul african se remarcă prin următoarele caracteristici:

- cea mai mare parte a sa este situată pe placa tectonică Africană, partea de est aflându-se pe Placa Somaleză;
- provine aproape în întregime din vechiul continent Gondwana;
- are un relief predominant de podiș care acoperă peste 60% din suprafața continentului;
- munții de încrețire sunt situați în nord-vestul, respectiv, sudul Africii, iar munții vulcanici sunt numeroși în est, de-a lungul șanțurilor tectonice care formează Marele Rift African;
- câmpiile, care reprezintă mai puțin de 15% din întinderea Africii, sunt dispuse pe marginile continentului;
- există o diferență mare între altitudinea maximă: 5 895 m, Muntele Kilimanjaro (fig. 3), și cea minimă: – 157 m pe malul Lacului Assal (fig. 4);
- relieful deșertic (dune, câmpuri cu pietre, văi seci) ocupă suprafețe foarte întinse, în special în Sahara, cel mai mare deșert cald al lumii, dar și în deșerturile Kalahari (fig. 8) sau Namib (fig. 9).

• **Unitățile majore de relief**

Munții ocupă doar 20% din suprafața teritoriului african. Cel mai înalt sunt **vulcanii** stinși din estul Africii: *Kilimanjaro* (5 895 m) și *Kenya*. Printre numeroșii vulcani activi, se remarcă *Nyamulagira*, *Nyiragongo*, *Camerun*. **Munții de încrețire** sunt situați la extremitățile continentului: *Atlas* (fig. 6), în nord-vest și *Capului* (fig. 5), în sud.

Podișurile ocupă suprafețe vaste, cele mai întinse fiind: *Sahara*, *Angolei*, *Shaba*, *Kordofan* etc. În partea de est se află *Podișul Etiopiei* (fig. 7), cel mai înalt din Africa. Unele podișuri mai joase, mărginite de regiuni mai înalte, formează **depresiuni**: *Kalahari* (în care se află al doilea deșert ca mărime de pe continent), *Congo*, *Niger*, *Clad* ș.a.

Situate de-a lungul țărmurilor, **câmpiile** ocupă suprafețe reduse. Se evidențiază *Câmpia Senegambiei*, în vest, *Câmpia Somaliei* și *Câmpia Mozambicului*, în est.

Exersează

1. Transcrie, în calet, și completează următoarele propoziții.

- Cel mai înalt munte al Africii este vulcanul ...
- Depresiunea traversată de Tropicul Capricornului se numește ...
- În nord-vestul Africii se află Munții ...
- Cel mai întins podiș este ...
- Marele Rift African se află în partea de ... a Africii.

2. Ordonează, de la sud spre nord, următoarele unități de relief:

Câmpia Mozambicului, *Depresiunea Clad*, *Muntele Kenya*, *Muntele Kilimanjaro*, *Munții Atlas*, *Munții Capului*, *Podișul Etiopiei*, *Podișul Sahara*, *Podișul Shaba*.

3. Scrie, în calet, litera corespunzătoare răspunsului corect pentru fiecare dintre afirmațiile de mai jos.

- Forma de relief care predomină în Africa este cea de:
 - câmpie.
 - munte.
 - podîș.

Fig. 3. Vulcanul Kilimanjaro

Fig. 4. Lacul Assal

Fig. 5. Munții Capului

Fig. 6. Munții Atlas

Fig. 7. Podișul Etiopiei

Fig. 8. Deșertul Kalahari

Fig. 9. Deșertul Namib

Știi că...

...Nyiragongo (fig. 10) este un vulcan activ în craterul căruia se află un lac de lavă fierbinte ce datează din anul 1928?

...Deșertul Sahara are o suprafață mai mare decât a Australiei? Relieful specific este reprezentat de platourile stâncoase numite hamade și de câmpurile de dune numite erguri (fig. 11).

2. Cele mai multe câmpii sunt situate în cadrul Africii:

- a. de-a lungul țărmurilor. b. în centru. c. în sud.

3. Sunt munți de încrețire:

- a. Capului. b. Kenya. c. Kilimanjaro.

4. Este traversată de Ecuator depresiunea:

- a. Ciad. b. Congo. c. Niger.

5. Deșertul Namib se află de-a lungul coastelor:

- a. Mării Mediterane. b. Oceanului Atlantic. c. Oceanului Indian.

4. Compară relieful Africii cu cel al Asiei, precizând două asemănări și două deosebiri.

5. Pe harta de mai jos, unitățile de relief sunt marcate cu numere. Observă pe harta din manual (fig. 2) și scrie, în calet, munții marcați cu numere de la 1 la 4, podișurile marcate cu 5 și 6, depresiunile marcate cu 7 și 8 și câmpiile marcate cu 9 și 10.

Fig. 10. Craterul vulcanului Nyiragongo

Fig. 11. Erguri în Sahara

Marele Rift African

Reține

Rifturile sunt rupturi foarte adânci create de presiunea exercitată de curenții magmatici asupra scoarței terestre. Acestea sunt specifice bazinelor oceanice, dar se întâlnesc și pe uscat, așa cum se întâmplă în estul Africii, unde au dus la separarea plăcilor Africane și Somaleze. Cele două plăci tectonice se depărtează, astfel încât, peste milioane de ani, Africa se va împărți în două, iar riftul va deveni o mare, apoi un ocean. Marele Rift African este alcătuit din mai multe șanțuri tectonice foarte adânci care se întind pe mai multe mii de kilometri între Marea Roșie și fluviul Zambezi. De-a lungul Marelui Rift African se înșiră cel mai importanți vulcani și cele mai mari lacuri tectonice ale continentului.

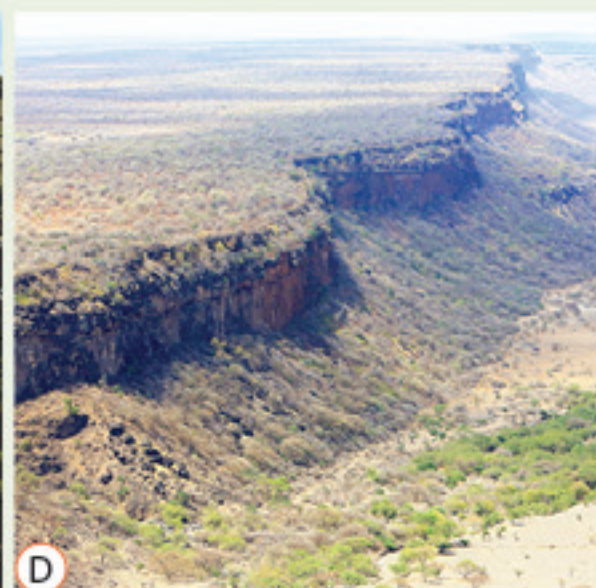
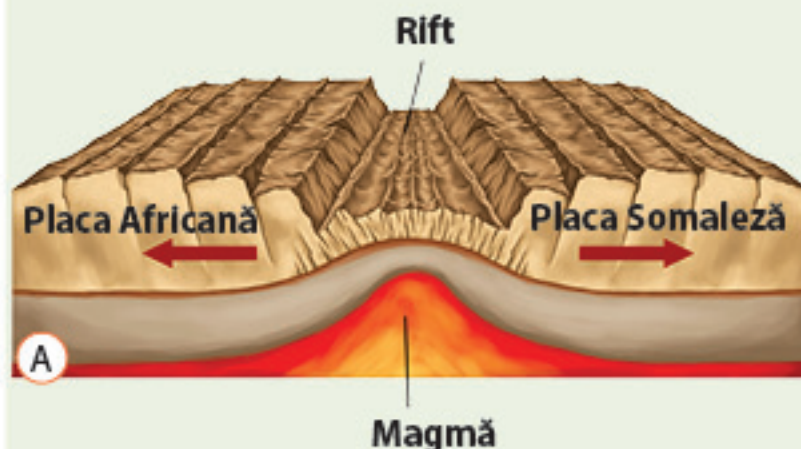

Fig. 1. Marele Rift African

Exersează

• Citește cu atenție textul de mai sus, analizează harta din fig. 1 și răspunde la cerințe.

- Ce sunt rifturile?
- Unde este situat Marele Rift African? Ce plăci tectonice separă?
- Ce indică săgețile de pe hartă?
- Describe procesul tectonic care a dus la formarea Marelui Rift African.
- Ce se va întâmpla pe viitor în această regiune?

Activitate în perechi

Căutați pe harta din atlas, internet sau alte surse de informare și alcătuiți o listă cu vulcanii și lacurile tectonice și vulcanice din regiunea Marelui Rift African.

Realizați un poster pe care să desenați o hartă fizică a estului Africii pe care să evidențiați șanțurile tectonice, vulcanii și lacurile din lista efectuată de voi. Completați posterul cu imagini sugestive.

Fig. 2. Imagine din satelit a Lacului Tanganyika

Lecția 3. Hidrografia, clima și biogeografia – caracteristici generale

A. Hidrografia

Descoperă

Analizează datele din fig. 1 și 2. Numește cele mai mari fluvii și lacuri și localizează-le pe harta din fig. 4. Observă pe hartă și precizează fluviile care se varsă în Oceanul Atlantic, Oceanul Indian și Marea Mediterană. În ce parte a continentului sunt cele mai multe lacuri? Cum crezi că s-au format?

Fluviul	Lungimea (km)
Nil	6 650
Congo	4 700
Niger	4 180
Zambezi	2 574
Orange	2 300

Fig. 1. Cele mai lungi cinci fluvii africane

Lacul	Suprafața (km ²)
Victoria	69 484
Tanganyika	32 900
Malawi	29 600
Turkana	6 400
Albert	5 600

Fig. 2. Cele mai întinse cinci lacuri naturale ale Africii

Fig. 3. Fluviul Niger

Fig. 4. Africa – hidrografia

Reține

Hidrografia Africii este influențată de caracteristicile climei și ale reliefului. Cea mai mare parte a deșerturilor (Sahara, Kalahari ș.a.) sunt regiuni arelice (aproape lipsite de ape de suprafață). Pe alocuri apar oaze (formate în jurul izvoarelor subterane), *ueduri* (vâi temporare) sau *șoturi*

(lacuri sărate). Cu întinderi mai mici, sunt regiunile endoreice cu râuri care se varsă în lacuri (Ciad, Victoria ș.a.). Partea centrală și estul continentului au o rețea hidrografică densă. **Fluviile** Africii sunt printre cele mai mari din lume: *Nilul* are cea mai mare lungime și *Congo* este al doilea fluviu ca debit, după Amazon. Nilul izvorăște din regiunea ecuatorială, unde traversează mai multe lacuri mari (Victoria, Albert), își continuă cursul spre nord, primește cel mai mare afluent al său, Nilul Albastru, și străbate deșertul Sahara până la vărsarea sa în Marea Mediterană prin una dintre cele mai mari delte ale lumii. În Oceanul Atlantic se varsă fluviul Congo, care transportă un volum enorm de apă, explicat de climatul ecuatorial foarte umed pe care îl traversează și de numeroșii săi afluenți. În bazinul hidrografic al Oceanului Atlantic, se remarcă și fluviile *Senegal*, *Niger*, *Orange*. Cele mai lungi fluvii care își aduc apele în Oceanul Indian sunt *Zambezi*, cunoscut pentru Cascada Victoria (fig. 7), și *Limpopo* (fig. 8).

Marile **lacuri** africane sunt situate de-a lungul Marelui Rift African și sunt de *origine tectonică*. Aceste lacuri impresionează atât prin suprafață (*Victoria* fiind cel mai întins din Africa și al treilea din lume), cât și prin adâncime (1 470 m, în *Lacul Tanganyika*, al doilea după Baikal). Alte lacuri tectonice sunt *Malawi* (fig. 6), *Turkana*, *Albert* (situate în aceeași regiune) și *Ciad* (fig. 5), la sud de Sahara. *Lacuri artificiale*, amenajate în scopul producerii de curent electric, pentru alimentarea cu apă potabilă, irigații etc. sunt pe fluviile Nil (*Nasser*), *Zambezi* (*Kariba*, *Cahora Bassa*), *Volta* ș.a.

Fig. 5. Lacul Ciad

Fig. 6. Lacul Malawi

Fig. 7. Cascada Victoria pe fluviul Zambezi

Fig. 8. Fluviul Limpopo

Exersează

- Completează, în calet, afirmațiile de mai jos.
 - Singurul fluviu care traversează Deșertul Sahara este ...
 - Cel mai adânc lac african este ...
 - Fluviul cu cel mai mare debit, din Africa, se numește ...
 - Fluviile Zambezi și Limpopo se varsă în Oceanul ...
 - Cel mai mare lac traversat de Ecuator este ...
- Scrie, în calet, litera corespunzătoare răspunsului corect.
 - Se varsă în Marea Mediterană, fluviul:

a. Congo.	b. Niger.	c. Nil.	d. Senegal.
-----------	-----------	---------	-------------
 - Fluviul care traversează Tropicul Capricornului este:

a. Congo.	b. Limpopo.	c. Orange.	d. Zambezi.
-----------	-------------	------------	-------------
 - Are direcția de scurgere de la sud la nord fluviul:

a. Congo.	b. Niger.	c. Nil.	d. Orange.
-----------	-----------	---------	------------
 - Lacul de acumulare amenajat pe fluviul Nil se numește:

a. Cahora Bassa.	b. Kariba.	c. Nasser.	d. Volta.
------------------	------------	------------	-----------

Investigație

Fluviul Nil

Folosește diferite surse de documentare (enciclopedii, atlase, Internet) ca să afli cât mai multe informații despre Nil.

• Notează pe calet: a. lungimea; b. unitățile de relief și țările pe care le traversează; c. principalii afluenți și cele mai mari orașe de pe traseul său; d. tipul de gură de vărsare; e. Importanța economică a fluviului pentru statele traversate.

B. Clima

Descoperă

Observă harta din fig. 9 și precizează valoarea de adevăr (Adevărat sau Fals) a afirmațiilor de mai jos.

- Cea mai mare parte a Africii se află în zona de climă caldă.
- Regiunile traversate de tropice au un climat mediteraneeen.
- La nord și la sud de Ecuator se repetă aceleași tipuri de climă.
- Nordul și sudul continentului aparțin zonei temperate.

Reține

Africa este cel mai cald continent, fiind așezat aproape în întregime în zona de climă caldă, doar extremitățile nordică și sudică aflându-se în zona temperată. Ecuatorul traversează mijlocul continentului, astfel încât tipurile de climă se repetă simetric spre nord, respectiv, sud. Alături de **poziția geografică** a Africii se evidențiază și alți **factori climatici**: *masivitatea continentului*, în special în partea de nord, care reduce influența oceanelor din jur, *relieful, hidrografia, vegetația, curenții oceanici* ș.a.

Tipurile de climă

În **zona caldă** se evidențiază:

- *clima ecuatorială* foarte umedă, cu temperaturi ridicate tot timpul anului (25°-26°C);
- *clima subecuatorială* cu două anotimpuri, unul cald și ploios și altul cald și secetos;
- *clima tropical-aridă și semiaridă* din deșerturile Sahara, Kalahari și Namib, prezintă mari diferențe de temperatură de la zi la noapte și ploi foarte rare.

Zona temperată cu *climatul mediteraneeen (subtropical)*, caracterizat de veri fierbinți, secetoase și ierni blânde și umede.

Munții înalți prezintă o **etajare climatică** impusă de altitudine.

Exersează

3. De ce Africa este considerat a fi cel mai cald continent? Care sunt factorii care influențează clima Africii?

4. Numește câte un tip de climă favorabil, respectiv, nefavorabil locuirii umane. Argumentează-ți răspunsul.

C. Biogeografia

Descoperă

Compară hărțile din fig. 9 și fig. 10 și asociază fiecărui tip de climă, zona biogeografică specifică.

Corelează literele cu care sunt marcate imaginile din fig. 11 cu zonele biogeografice corespunzătoare, dintre: pădure ecuatorială, savană, deșert, vegetație mediteraneeenă.

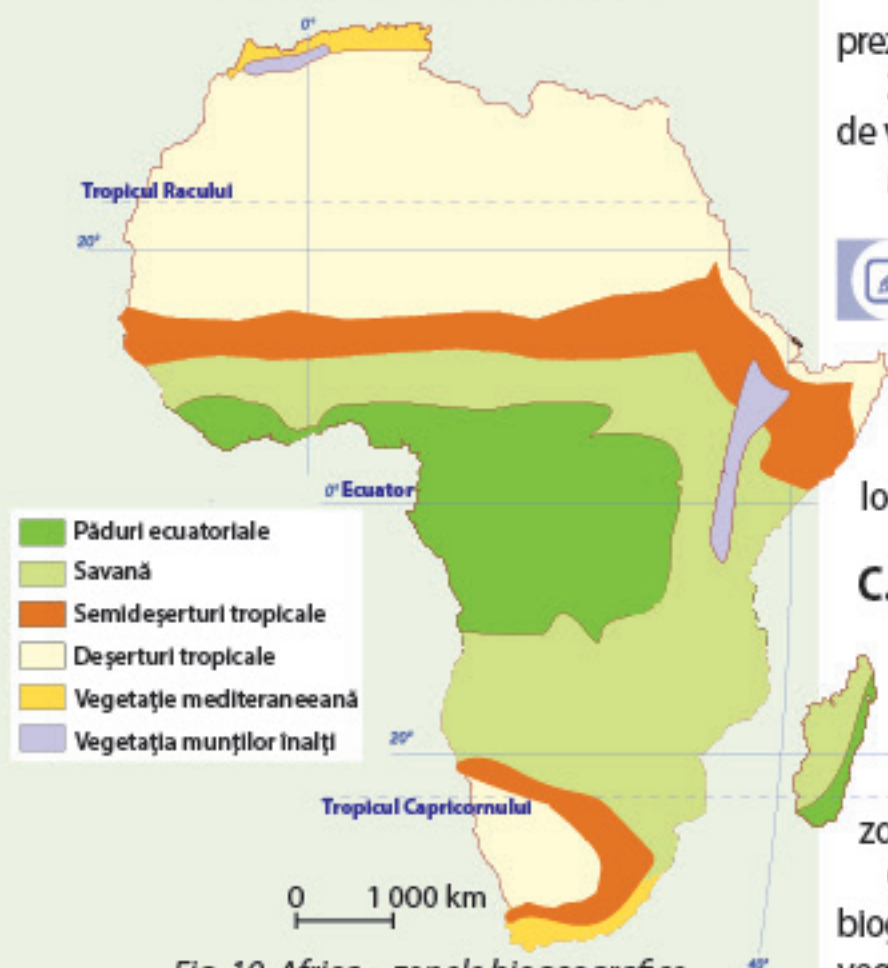
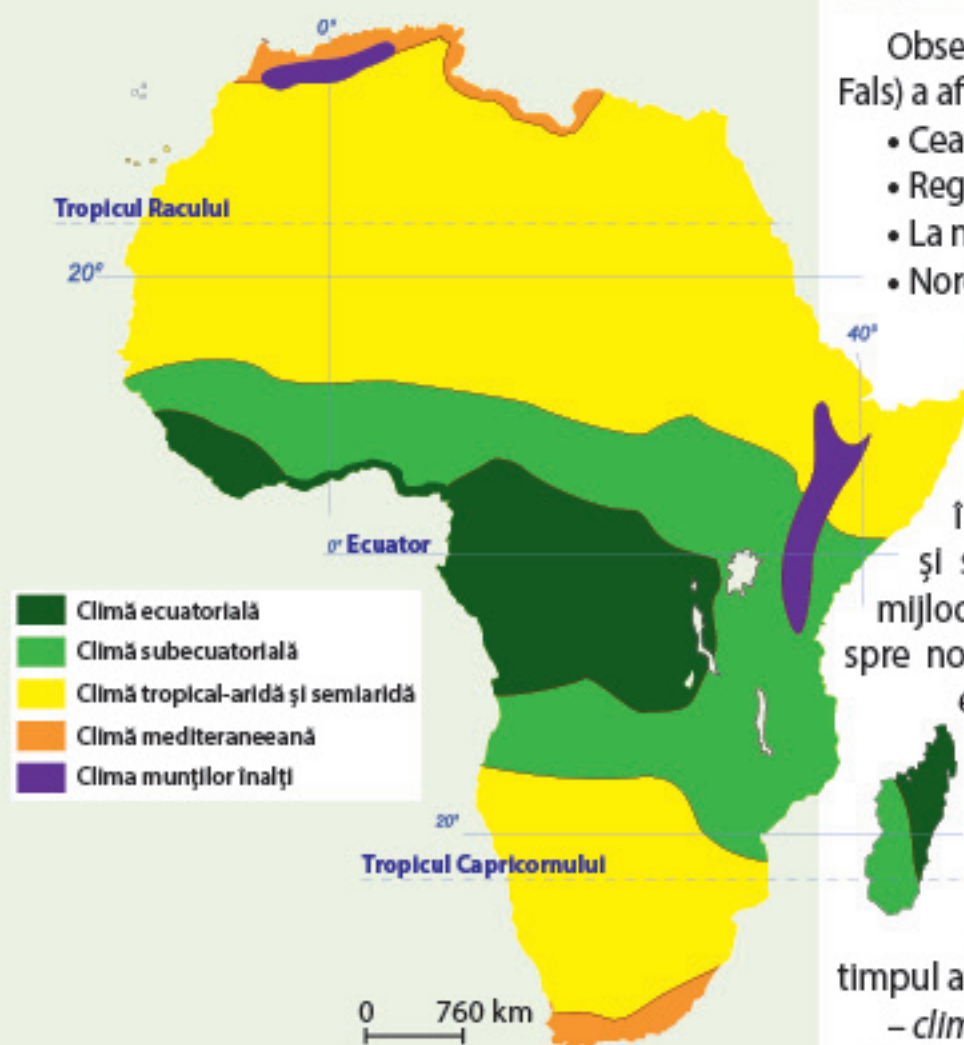

Fig. 11. Zone biogeografice specifice Africii

Reține

Principalele zone biogeografice

Pădurea ecuatorială este întâlnită, în principal, în bazinul fluviului Congo. Clima caldă și umedă favorizează existența pădurilor caracterizate de o mare varietate de plante (*palmieri, liane, ferigi, orhidee*) și animale (*reptile, maimuțe, păsări* ș.a.). Din cauza umidității excesive, solurile își pierd rapid fertilitatea.

Savana prezintă o vegetație ierboasă, verde în anotimpul ploios și uscată în sezonul secetos. *Baobabul* (fig. 16) și *acacia* (fig. 17) se numără printre rarele specii de arbori care populează savana. Fauna prezintă o diversitate remarcabilă: *elefanți, girafe, zebre, bivoli, hipopotami, lei* (fig. 12), *leopardi, hienă* (fig. 13), *crocodili* etc. Solurile roșii sunt puțin fertile.

Deșerturile și semideșerturile ocupă teritorii întinse în regiunile tropical-aride din nord (*Sahara*) și sud (*Kalahari, Namib*). Viețuitoarele sunt rare în acest mediu ostil: *cămile, reptile, antilopa Addax* (fig. 14), *fenecul* (*vulpea deșertului*) ș.a.

Vegetația mediteraneeană ocupă suprafețe reduse în nordul și sudul continentului african. Plante des întâlnite sunt: *măslinul sălbatic, dafinul, stejarul de plută* ș.a. Printre animale se remarcă: *muflonul* (fig. 15), *hiena vărgată, porcul spinos cu creastă* etc.

Fig. 12. Leu

Fig. 13. Hienă

Fig. 14. Antilopa Addax

Fig. 15. Muflon

Fig. 16. Baobab

Fig. 17. Acacia

Fig. 18. Specii amenințate cu dispariția: rinocerul negru (A), elefantul (B), girafa (C), Gorila de munte (D)

Exersează

5. Asociază zonelor biogeografice din coloana A caracteristicile corespunzătoare din coloana B.

A

1. Deșert
2. Pădure ecuatorială
3. Savană
4. Vegetație mediteraneeană

B

- a. palmieri, maimuțe
- b. ierburi înalte, baobabi
- c. licheni, reni
- d. măslini, stejari de plută
- e. antilopa Addax, fenec

6. Explică adaptarea plantelor și animalelor la condițiile climatice ale Africii, folosind cel puțin patru exemple.

7. Rinocerul negru, elefantul, girafa și gorila de munte (fig. 18, A-D) sunt doar câteva dintre speciile de animale africane amenințate cu dispariția. Informează-te din diferite surse și află care sunt cauzele care le pun existența în primejdie și ce măsuri se iau pentru protejarea lor.

Știi că...

...Lacul Volta din Ghana este cel mai mare lac artificial din lume, cu o suprafață de 8502 km².

Suprafața: 30 de milioane km²

Populația: 1,46 miliarde de locuitori

Densitatea medie a populației: 49 loc./km²

Fig. 2. Africa în cifre

Nr. crt.	Țară	Număr de locuitori
1.	Nigeria	223
2.	Etiopia	126,5
3.	Egipt	112,7
4.	R.D. Congo	102
5.	Tanzania	67,4
6.	Africa de Sud	60,4
7.	Kenya	55
8.	Uganda	49
9.	Sudan	48,5
10.	Algeria	45,6

Fig. 3. Cele mai populate țări ale Africii în anul 2023 (milioane locuitori)

Lecția 4. Specificul demografic

Amintește-ți

Definește termenii: *natalitate, mortalitate, bilanț natural, densitate medie a populației.*

De ce populația este răspândită neuniform?

Ce ai învățat la orele de istorie despre comerțul cu sclavi din Africa? Dar despre colonizarea acestui continent de către marile puteri europene?

Descoperă

• Analizează tabelul din fig. 2 de la pag. 25. Câți locuitori are Africa? Pe ce loc se află între celelalte continente?

• Observă pe harta de mai jos în ce categorii de mărime se încadrează cele mai multe state ale Africii din punctul de vedere al densității populației.

• Cărei rase umane îi aparține cea mai mare parte a populației?

• Numește din tabelul din fig. 3 cele mai populate țări ale Africii.

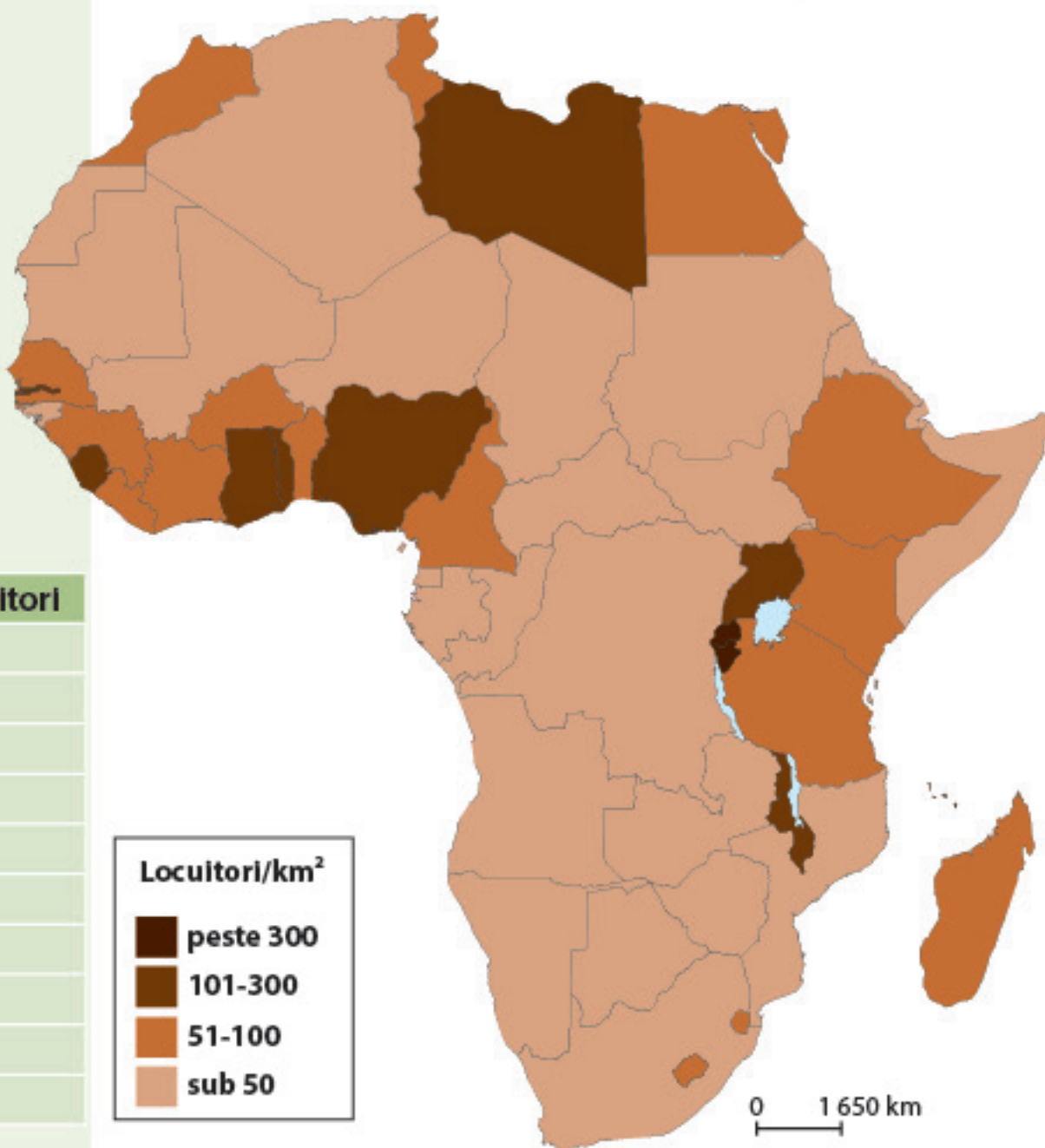

Fig. 1. Africa – densitatea medie a populației

Reține

Africa este **al doilea cel mai populat continent**, după Asia, având 1,46 miliarde de locuitori, adică aproximativ 18% din populația planetei. Până secolul trecut, populația a crescut lent, Africa pierzând numeroși locuitori din cauza epidemiilor, a subnutriției sau a comerțului cu sclavi. În prezent, țările africane au cea mai rapidă creștere a populației, aceasta datorându-se bilanțului natural ridicat. În ultimii 70 de ani, numărul locuitorilor a crescut de aproape șase ori. Africa este continentul cu cea mai tânără populație, vârsta medie a locuitorilor săi fiind de 19 ani. Dar tot aici găsim și populația cu cea mai redusă **speranță de viață** (63 de ani) și cu cei mai mulți analfabeți.

Densitatea medie a populației este de 49 loc./km². Există mari contraste între regiunile slab populate (*deșerturile, pădurea ecuatorială* etc.) și cele care prezintă o densitate ridicată a populației (*Valea și Delta Nilului, țărmurile Golfului Guineei și ale Mării Mediterane*).

Populația Africii prezintă o mare **diversitate etnică, lingvistică, confesională și rasială**. Dacă nordul continentului a fost conectat, datorită vecinătății, cu civilizațiile europene, restul Africii a fost timp de secole izolat de restul lumii, Sahara constituind un obstacol greu de străbătut. Din acest motiv, organizarea socială și culturală a acestei părți a lumii a rămas una preponderent tribală. În țările africane conviețuiesc peste 3 000 de grupuri etnice și triburi, cu tradiții diferite, care vorbesc cca 2 000 de limbi și dialecte. Cele mai practicate **religii** sunt **creștinismul**, în țările din centru și sud, și **islamismul**, în special în statele sahariene din nord.

În Africa, rasa ecuatorială este cea mai bine reprezentată numeric (80% din total). Aceasta trăiește la sud de Sahara, cele mai numeroase **grupuri etnice** fiind: *oromo* (fig. 4), în estul Africii, *hausa* (fig. 6) și *yoruba*, în vestul continentului, *hutu*, în centru, *somalezii*, *masai* (fig. 7), în est, *zulușii* (fig. 8), în sud ș.a.

În nordul continentului trăiesc *berbero-arabii*, populație provenită din amestecul berberilor (fig. 9), originari din Africa, și a arabilor sosiți pe continent în Evul Mediu. O mică parte a locuitorilor statelor africane este reprezentată de urmașii coloniștilor europeni: britanici, francezi, olandezi, belgieni, germani ș.a.

Fig. 4. Păstor din etnia Oromo

Fig. 5. Copiii africani

Fig. 6. Bărbați din etnia Hausa

Fig. 7. Bărbați din tribul masai, Kenya

Fig. 8. Zulu

Fig. 9. Berber

Fig. 10. Sat de păstori în Etiopia

Fig. 11. Bărbați din tribul Dinka

Fig. 12. Pigmei

Exersează

1. Calculează bilanțul natural al populației Africii știind că valoarea natalității este de 31,6‰, iar cea a mortalității de 8‰.
2. Calculează ce procent reprezintă populația însumată a statelor din tabelul din fig. 3 din totalul populației Africii. Identifică aceste state pe harta politică a Africii de la pag. 61.
3. Precizează doi factori naturali care să explice:
 - a. densitatea redusă a populației din deșerturi;
 - b. densitatea ridicată a populației din Valea Nilului.
4. Cu ajutorul hărții politice a Africii de la pag. 61 și a hărții din fig. 1, numește trei țări cu densitatea medie a populației de peste 300 loc./km².
5. Transcrie și subliniază, în calet, termenii corecți care completează fiecare dintre afirmațiile de mai jos.
 - a. Africa este al doilea/al patrulea cel mai populat continent.
 - b. Populația Africii este repartizată uniform/neuniform.
 - c. În nordul Africii sunt mai numeroși berbero-arabi/negrii.
 - d. Cele mai practicate religii sunt budismul și hinduismul/creștinismul și Islamismul.
 - e. Africa prezintă o mare/redusă varietate etnică și lingvistică.
6. Compune un scurt text despre populația Africii care să conțină termenii: *bilanș natural*, *creștere numerică*, *religii*, *răspândire neuniformă*, *varietate etnică*.

Dicționar

speranța de viață – numărul mediu de ani pe care o persoană l-ar putea trăi, exprimat la naștere

Știai că...

...În Africa au apărut primii oameni care, treptat, au migrat și au populat și restul continentelor?
 ...populația Africii crește în fiecare an cu peste 30 de milioane de locuitori?
 ...Africa este cel mai „tânăr” continent, 60% dintre locuitorii săi având sub 25 de ani?
 ...Niger este țara cu cea mai mare rată a analfabetismului (80% din populație) din lume?
 ...comerțul cu sclavi africani între secolele XVI-XIX a depopulat continentul cu 50 milioane de oameni?
 ...În Africa trăiesc cei mai înalți, dar și cei mai scunzi oameni de pe planetă? Membrii tribului Dinka (fig. 11), majoritatea locuind în Sudanul de Sud, sunt considerați a fi cei mai înalți oameni din lume, cu o înălțime medie de 1,80 m, în timp ce pigmeii (fig. 12), care trăiesc în pădurile Africii Centrale, au o înălțime medie sub 1,50 m.

Lecția 5. Harta politică și marile orașe

A. Harta politică a Africii

Descoperă

Observă harta politică a Africii (fig. 1) și precizează:

- cinci state cu suprafețe mari;
- trei exemple de țări cu și fără ieșire la mare;
- cea mai mare țară insulară;
- statul situat pe două continente (Africa și Asia).

Fig. 1. Africa – harta politică

Fig. 2. Lesotho

Dicționar

stat enclavă – stat înconjurat de teritoriul altui stat

Știi că...

...cel mai nou stat african este Sudanul de Sud? Acesta s-a separat de Sudan și și-a câștigat independența în anul 2011.

Vedere aeriană a orașului Juba, capitala Sudanului de Sud

Fig. 3. Addis Ababa, capitala Etiopiei

Reține

Harta politică a Africii cuprindea la începutul secolului XX doar două state: Etiopia și Liberia, restul teritoriului fiind împărțit între marile puteri coloniale ale vremii (Marea Britanie, Franța, Germania, Spania, Portugalia ș.a.). Decolonizarea a început după Cel de-Al Doilea Război Mondial, în prezent Africa fiind continentul cu cel mai mare număr de state: 54. În Africa există un stat transcontinental – Egipt, care se întinde și în Asia, și un **stat enclavă** – Lesotho (fig. 2).

După **poziția geografică**, statele sunt *continentale*, cu ieșire la mare (Algeria, Egipt, Angola, Mozambic, Somalia ș.a.) sau fără ieșire la mare (Ciad, Niger, Zambia, Mali etc.). Africa are puține *state insulare*, cel mai mare fiind Madagascar.

După **suprafața teritoriului**, în Africa se găsesc *state foarte mari* (Algeria – 2,38 milioane km², R.D. Congo – 2,34 milioane km², Sudan – 1,87 milioane km²), dar și *state foarte mici* (Seychelles – 455 km², cel mai mic din Africa).

După **numărul de locuitori**, cele mai populate țări africane sunt: Nigeria (223 de milioane de locuitori), Etiopia (126,5 milioane de locuitori) și Egipt (112,7 milioane locuitori). Cel mai puțini locuitori trăiesc în Seychelles (aproximativ 100 000).

După **forma de guvernământ**, 51 de state africane sunt *republici* (Etiopia, Tanzania, Namibia, Republica Africa de Sud ș.a.) și doar trei sunt *monarhii* (Maroc, Lesotho, Eswatini).

milioane km²

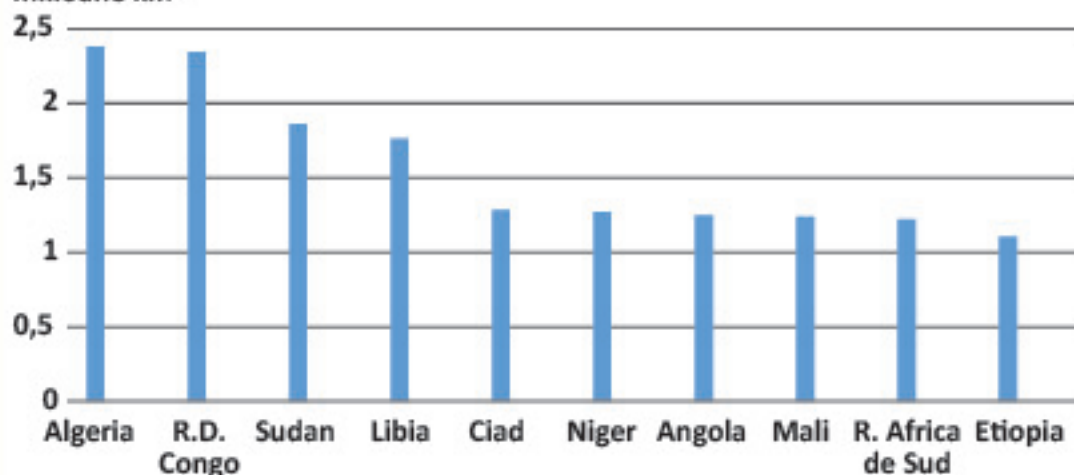

Fig. 4. Cele mai întinse 10 state africane

Exersează

1. Asociază, în calet, țările din coloana A cu orașele-capitală din coloana B.

A

- Angola
- Egipt
- Etiopia
- Maroc
- Nigeria
- Tanzania

B

- Abuja
- Addis Ababa
- Cairo
- Dodoma
- Kinshasa
- Luanda
- Rabat

2. Observă harta alăturată și, cu ajutorul hărții politice a Africii (fig. 1), scrie, în calet, numele statelor marcate cu numere de la 1 la 10.

3. Ordonează de la nord la sud statele din listă: *Congo, Lesotho, Namibia, Niger, Sudanul de Sud, Tunisia, Zambia*.

4. Află, folosind Internetul, denumirea țării africane care are drapelul asemănător cu cel al țării noastre.

5. Explică de ce majoritatea statelor africane s-au format în a doua jumătate a secolului XX.

B. Marile orașe

Reține

Africa este continentul cu cel mai redus grad de urbanizare, doar 45% dintre locuitorii săi trăind în orașe. Deși acest procent este redus, comparativ cu al celorlalte continente, **populația urbană** s-a mărit foarte rapid (de 16 ori în ultimii 70 de ani). Țările cu populație urbană numeroasă (peste 70%) sunt puține: *Algeria, Libia, Gabon, Djibouti*. În Africa sunt aproape 80 de orașe cu peste un milion de locuitori, cele mai multe fiind în Maroc, Nigeria, Republica Africa de Sud, R.D. Congo. Cele mai mari **orașe** au peste 10 milioane de locuitori: **Cairo** (Egipt), **Lagos** (Nigeria), **Kinshasa** (R.D. Congo). În categoria 5-10 milioane de locuitori se încadrează: *Giza* (Egipt), *Luanda* (Angola), *Dar es Salaam* (Tanzania), *Khartoum* (Sudan), *Johannesburg* (Republica Africa de Sud), *Abidjan* (Coasta de Fildeș), *Alexandria* (Egipt), *Addis Ababa* (Etiopia), *Nairobi* (Kenya).

Orașele Africii prezintă o diversitate extraordinară, consecință a unei mari varietăți culturale. În marile orașe, cartierele centrale sunt moderne, comparabile cu cele ale orașelor din țările dezvoltate economic, dar dincolo de ele se întind cartierele sărace, cu drumuri neasfaltate, fără electricitate, apă curentă sau canalizare, cu locuințe insalubre ridicate din cartoane sau alte ambalaje.

Exersează

6. Localizează, pe harta din atlas, orașele cu peste 5 milioane de locuitori enumerate în textul lecției.

7. **Activitate în perechi.** Analizați harta din fig. 1 și scrieți în calet:

- patru state traversate de Ecuator
- patru state cu ieșire la Marea Mediterană

8. Imaginile alăturate, marcate cu **A**, **B** și **C**, sunt emblematice pentru trei orașe africane. Identifică-le cu ajutorul descrierilor de mai jos.

A – capitala statului care are ieșire la Marea Mediterană și la Oceanul Atlantic.

B – cel mai mare oraș din cea mai populată țară africană.

C – capitala celui mai mare stat insular al Africii.

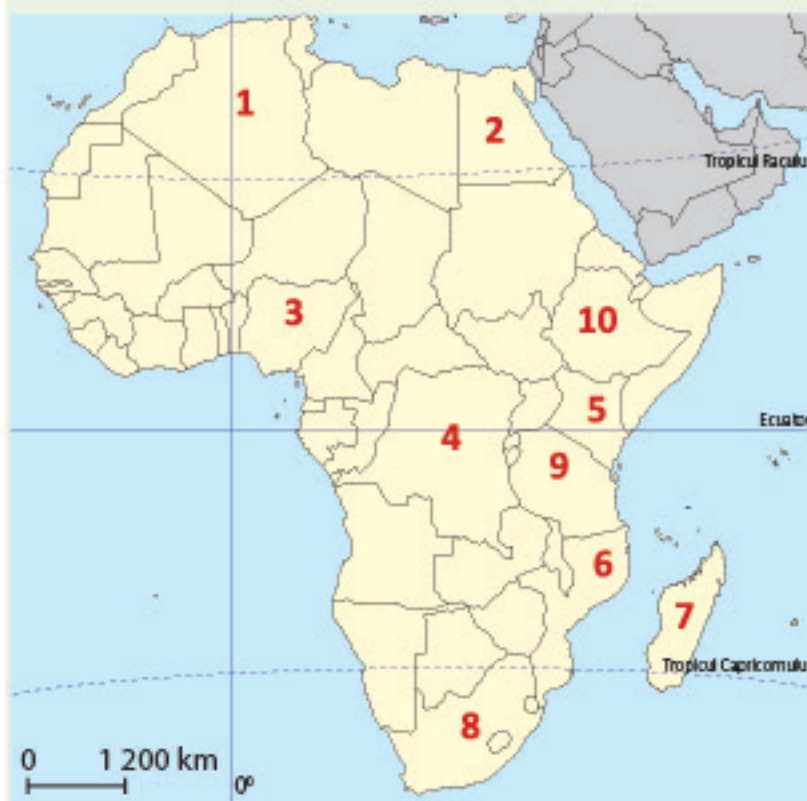

Fig.5. Africa – harta statelor

Fig. 1. Tabără de refugiați în Somalia

Fig. 2. Piață în Namibia

Fig. 3. Aprovizionarea cu apă improprie consumului

Fig. 4. La coadă pentru gustarea de la școală

Problemele Africii în lumea contemporană. Sahara

Reține

A. Problemele Africii în lumea contemporană

În prezent, Africa se confruntă cu probleme grave, precum explozia demografică, sărăcia extremă, accesul limitat al populației la apă potabilă etc.

Explozia demografică reprezintă creșterea numerică foarte rapidă a populației. Se estimează că, până în anul 2050, populația Africii va crește de la 1,46 miliarde la 2,5 miliarde de locuitori. O creștere atât de mare generează probleme grave, deoarece creșterea economică nu ține pasul cu cea a populației. Agricultura de subsistență, slab productivă, nu va reuși să hrănească o populație din ce în ce mai numeroasă. Serviciile medicale, asistența socială și învățământul nu pot satisface necesitățile numeroșilor locuitori, iar sărăcia se agravează rapid.

Sărăcia extremă. Statele sărace sunt slab dezvoltate economic, iar locuitorii acestora beneficiază într-o mică măsură de resursele de bază necesare supraviețuirii: alimente, apă potabilă, îngrijire medicală etc. Africa este considerată cel mai sărac continent cu 33 dintre cele 46 cele mai sărace țări ale lumii. Deși Africa este unul dintre cele mai bogate continente în privința resurselor naturale, mai mult de un sfert din populație este extrem de săracă. Cele mai sărace 10 state din lume se află în Africa: Sudanul de Sud, Burundi, Republica Centrafricană, Somalia, R.D. Congo, Mozambic, Niger, Malawi, Ciad și Liberia. Mai mult de jumătate dintre copiii planetei noastre care nu merg la școală locuiesc în țări din Africa.

Accesul populației la apă potabilă este o problemă extrem de gravă pentru multe țări africane, în special pentru cele situate în regiuni cu secete frecvente. Peste 300 de milioane de oameni trăiesc în zone fără acces la apă potabilă în țări ca: Etiopia, Madagascar, Mozambic, Niger, Mali, Ciad, Mauritania ș.a. Cel mai grav caz îl prezintă Somalia, în care doar 20% dintre locuitori beneficiază de apă curată. Locuitorii satelor sunt afectați de lipsa apei, fiind nevoiți să parcurgă zilnic distanțe lungi pentru a o obține. Sarcina de a merge pe jos până acolo și de a transporta apa revine mai ales femeilor și copiilor, care nu mai ajung la școală și sunt astfel privați de educație.

Se estimează că 70% dintre bolile care afectează locuitorii Africii sunt cauzate de folosirea apei nepotabile.

Exersează

1. Organizați o dezbatere. Formați două echipe egale ca număr de elevi. Fiecare echipă va aduce argumente PRO și CONTRA fenomenului exploziei demografice.

2. Alege, din lista celor mai sărace 10 state, o țară și informează-te care sunt problemele economice, politice și sociale cu care se confruntă aceasta. Prezintă colegilor de clasă concluziile la care ai ajuns.

3. Realizează un eseu cu titlul: „Absența apei, o problemă extrem de gravă pentru țările slab dezvoltate din regiunile aride ale Africii”.

Reține

B. Sahara

Sahara, cel mai mare deșert cald al planetei, are o suprafață de peste 9 milioane de km². Spre sud, Sahara se continuă cu Sahelul, o regiune semideșertică, cu o vegetație ierboasă rară, asemănătoare stepelor. Sahara este un podiș în interiorul căruia se găsesc puține masive muntoase (Ahaggar, Tibesti), Emi Koussi, un vulcan stins din Ciad, având cea mai ridicată altitudine (3 415 m). Temperaturile foarte mari în cursul zilei (chiar și 50°C, în timpul verii) scad brusc la lăsarea nopții (sub 0°C, iarna), precipitațiile sunt extrem de reduse (sub 100 mm/an), iar vânturile puternice se transformă adesea în furtuni de nisip. Deși, cu câteva excepții (fluviul Nil, unele văi și lacuri temporare), apele de suprafață lipsesc, în adâncime sunt rezerve bogate de ape subterane, formate cu mil de ani în urmă, când Sahara avea o climă mult mai umedă. Acestea reprezintă, de altfel, sursa de apă pentru cele 90 de oaze mari aflate în deșert. Unele plante și animale s-au adaptat condițiilor aspre ale mediului deșertic. Deși are aproape suprafața Europei, în Sahara trăiesc doar 2,5 milioane de oameni. Unii locuitori nomazi fac comerț cu caravanele prin deșert (fig. 5), iar alții trăiesc în oaze și practică agricultura. Exploatarea resurselor subsolului, mai ales a petrolului și a gazelor naturale, a schimbat într-o oarecare măsură peisajul deșertic și modul de viață al unora dintre locuitori.

Deșertul Sahara își mărește suprafața înaintând atât spre nord, cât mai ales spre sud, în Sahel. Acest proces numit deșertificare a fost accelerat semnificativ prin pășunatul excesiv, defrișări, cultivarea terenurilor ș.a. care au dus la degradarea solului și scăderea fertilității acestuia. În Sahel, vegetația săracăcioasă a fost îndepărtată în scopul obținerii de terenuri agricole. Cultivarea și apoi abandonarea pământurilor epuizate, tălerea puținilor arbori pentru obținerea de lemn de foc (fig. 6) au cauzat înaintarea deșertului Sahara și strămutarea frecventă a populației. Anii mai secetoși și conflictele militare, dese în regiune, au declanșat foamete, sărăcie, epidemii și au crescut numărul **refugiaților**.

Fig. 5. Caravană de cămile

Fig. 6. Obținerea de lemn pentru foc în Sahel

Dicționar

refugiat – persoană care își părăsește țara de origine din cauza unui conflict armat sau a unei persecuții (politică, religioasă, pe motive etnice ș.a.)

Exersează

4. Analizează harta de mai jos și scrie, în calet, țările situate în Sahara și în Sahel. Subliniază statele cu teritorii în ambele regiuni.

Fig. 7. Sahara și Sahelul

Fig. 2. Fluviul Nil

Fig. 3. Lacul Nasser

Fig. 4. Oază

Egipt

Denumirea oficială: Republica Arabă Egipt

Forma de guvernământ: republică semiprezidențială

Suprafața: 1,01 milioane km²

Populația: 112,7 milioane de locuitori (anul 2023)

Capitala: Cairo

Fig. 1. Egipt – harta fizică și economică

Reține

„Egiptul este un dar al Nilului”, spunea istoricul antic Herodot pentru a sublinia faptul că civilizația egipteană s-a născut de-a lungul marelui fluviu. Valea și Delta Nilului sunt singurele regiuni care oferă condiții favorabile locuirii în imensul deșert. Piramidele, Sfînxul, calendarul cu 365 de zile sunt doar câteva dintre contribuțiile egiptenilor la patrimoniul universal.

• Cadrul natural

Egiptul se află în nord-estul Africii și are ieșire la Marea Mediterană, în nord, și la Marea Roșie, în est. Este singurul stat transcontinental al Africii, întinzându-se și în Asia, prin intermediul Peninsulei Sinai. Cele două continente sunt separate pe teritoriul Egiptului prin Canalul Suez.

Relieful este monoton, peste 90% din suprafața țării fiind alcătuită din platouri deșertice (Libiei, Nubiei) și depresiuni (Qattara), care aparțin

Podișului Sahara. Nilul traversează Egiptul de la sud la nord pe o distanță de aproximativ 1 500 km, fiind singura **apă curgătoare** a acestei țări. Prin construirea barajului de la Assuan, pe Nil a fost amenajat lacul Nasser, unul dintre cele mai mari lacuri artificiale din lume. Valea și Delta Nilului sunt de o importanță vitală pentru Egipt, fiind singurele regiuni favorabile locuirii și practicării agriculturii. Cea mai mare parte a țării are o **climă** tropical-aridă, cu temperaturi foarte ridicate și precipitații aproape inexistente. Nordul Egiptului prezintă o climă mediteraneeană, cu ploi ceva mai bogate decât în restul țării. **Vegetația** existentă de-a lungul Nilului și în oaze include puține specii de plante.

• Populația și marile orașe

Populația Egiptului este formată din arabi, Egiptul fiind, de altfel, cea mai populată țară arabă. Populația este una tânără, vârsta medie fiind de doar 24 de ani. Cel mai mulți egipteni (peste 90%) trăiesc în Valea și în Delta Nilului, care prezintă astfel o densitate foarte mare a populației. Deși marea parte a locuitorilor (aproape 60%) trăiesc în așezări rurale, în Egipt sunt unele dintre cele mai mari **orașe** ale Africii: Cairo, Alexandria, Giza.

• Economia

Agricultura este ramura de bază a economiei Egiptului. Terenurile fertile din Valea și din Delta Nilului sunt în întregime irigate și cultivate cu *bumbac, cereale (orez, porumb, grâu), legume, citrice, trestie-de-zahăr, curmală* ș.a. Cu excepția cerealelor, produsele agricole sunt în mare parte exportate. **Industria** este specializată în: exploatarea și rafinarea petrolului, producerea de *energie electrică* (hidrocentrala de la Assuan), producția de *textile din bumbac, ciment, îngrășăminte chimice, oțel, autovehicule* etc.

Totuși, cele mai importante surse de venituri rămân **turismul** (principalele obiective fiind piramidele, Sfînxul, Valea Regilor, orașele Cairo, Alexandria, Giza, litoralul Mării Roșii și al Mării Mediterane etc.) și *taxele de tranzitare a Canalului Suez*.

Fig. 5. Sat tradițional egiptean

Fig. 6. Canalul Suez

Fig. 7. Moschee în Cairo

Exersează

- De ce Herodot considera Egiptul ca fiind „un dar al Nilului”?
- Transcrie, în calet, și completează următoarele propoziții.
 - Egiptul are ieșire spre nord la Marea ...
 - Partea asiatică a Egiptului se află în Peninsula ...
 - Climatul caracteristic în cea mai mare parte a țării este ...
 - Singura apă curgătoare din Egipt este ...
 - Cea mai importantă resursă de subsol exploatată în Egipt este ...
- Explică de ce cei mai mulți locuitori ai Egiptului trăiesc în Valea și Delta Nilului.
- Argumentează afirmația: „Egiptul este una dintre cele mai importante țări turistice ale lumii”.
- Activitate în perechi.** Folosiți aplicația Google Earth și planificați o croazieră de-a lungul Văii Nilului, dinspre sud spre nord, care să cuprindă următoarele destinații: Abu Simbel, Luxor, Teba, Giza, Cairo. Informați-vă despre obiectivele turistice din zonă și trecutul istoric al acestora. Realizați o hartă a traseului și atașați imagini reprezentative.

Știi că...

- ...singura dintre cele șapte minuni ale lumii antice care s-a păstrat până astăzi este Marea Piramidă din Giza, cunoscută și ca Piramida lui Kheops? La ridicarea ei au lucrat peste 100 000 de oameni.
- ...egiptenii antici au inventat pleptănul, foarfeca, peruca, lacătul și chela?
- ...limba oficială în Egipt este araba? Alfabetul arab are 24 de litere; arabi scriu și citesc de la dreapta la stânga.

Fig. 8. Sfînxul și Piramida lui Kheops

Africa de Sud

Denumirea oficială: Republica Africa de Sud

Forma de guvernământ: republică prezidențială

Suprafața: 1,22 milioane km²

Populația: 60,4 milioane de locuitori (anul 2023)

Capitale: Pretoria (executivă), Cape Town (legislativă) și Bloemfontein (judiciară)

Fig. 1. Republica Africa de Sud – harta fizică și economică

Fig. 2. Cape Town

Fig. 3. Parcul Kruger

Reține

Fostă colonie olandeză și apoi britanică, Africa de Sud este o țară cu peisaje naturale variate și cu o faună bogată. Populația acestei țări este un mozaic de etnii, culturi și limbi, Africa de Sud fiind numită, datorită diversității sale, și „țara-curcubeu”. Republica Africa de Sud se numără printre cele mai bogate și mai dezvoltate state ale continentului.

• Cadrul natural

Africa de Sud are ieșire la două oceane (Oceanul Atlantic și Oceanul Indian) și este traversată în nord de Tropicul Capricornului. Se învecinează cu Namibia, Botswana, Zimbabwe, Mozambic, Eswatini și cuprinde în interiorul său enclava Lesotho. **Relieful** este format din podișuri (Veld, Karoo) și munți (Capulul, în sud, și Scorpiei, în sud-est). În partea de nord se întinde Depresiunea Kalahari. **Apele** sunt rare și seacă mare parte din an. Principalele excepții sunt fluviile Orange, care se varsă în Oceanul Atlantic, și Limpopo (Fluviul Elefanților), în Oceanul Indian. **Clima** este tropicală, aridă în nord (Deșertul Kalahari) și în vest (Deșertul Namib). În sud-vestul țării este specific climatul mediteraneeen, cu ierni

blânde și veri calde și secetoase. Cantități mai mari de precipitații cad în estul și sud-estul țării aflate în calea vânturilor umede care bat dinspre Oceanul Indian. **Vegetația** predominantă este cea ierboasă, de savană și stepă, care formează mediul de viață al unei faune foarte bogate: *elefanți, bivoli, rinoceri negri și albi, gheparzi, lei, hiene, leoparzi, antilope, zebre, girafe, hipopotami* etc. Animalele sălbatice, unele amenințate cu dispariția, sunt protejate în cele peste 20 de parcuri naționale (cele mai renumite fiind Kruger – fig. 3 și Kalahari) și în alte sute de rezervații naturale mai mici.

• Populația și marile orașe

Africa de Sud este renumită pentru diversitatea sa de etnii, culturi, limbi și religii. **Populația** majoritară (80%) a Africii de Sud aparține rasei ecuatoriale, restul fiind albi, urmași ai coloniștilor britanici și olandezi, metiși ș.a. În Africa de Sud se vorbesc numeroase limbi, 11 dintre acestea fiind declarate oficiale. Principala religie este creștinismul, dar se practică și religii etnice, religia islamică ș.a. Cele mai mari densități ale populației se înregistrează în zonele litorale, precum și în regiunile miniere din nord și din est. Populația urbană reprezintă 69% din total. Cele mai mari **orașe** sunt: Cape Town (fig. 2), Durban, Johannesburg, Pretoria (fig. 5), Port Elizabeth.

• Economia

Africa de Sud are una dintre cele mai dezvoltate economii ale continentului african și este unul dintre cele mai bogate state ale lumii în ceea ce privește rezervele de *aur, platină, mangan, crom* ș.a. Este, de asemenea, o furnizoare importantă de *diamante, fier, cărbuni, cupru, uraniu*. **Industria** produce: *energie electrică, oțel, autovehicule, îngrășăminte chimice, textile* etc. Dotată cu un mare potențial agricol, Africa de Sud cultivă: *porumb, grâu, trestie-de-zahăr, viță-de-vie, citrice, bumbac* ș.a. Este dezvoltată creșterea animalelor, în special a oilor, această țară fiind una dintre cele mai mari exportatoare de lână din lume. Frumusețea peisajelor, fauna variată și diversitatea culturală au făcut din Africa de Sud una dintre cele mai căutate destinații turistice. **Turismul de tip safari** (fig. 6) se practică în numeroasele rezervații și parcuri naționale.

Fig. 4. Munții Scorpiei

Fig. 5. Pretoria

Știi că...

...una dintre cele mai importante atracții turistice din Africa de Sud este canionul râului Blyde? Este al treilea canion ca mărime de pe glob, având o lungime de 26 km și o adâncime medie de 800 m.

Exersează

1. Transcrie, în caiet, propozițiile următoare, completate cu variantele corecte de răspuns.

- Africa de Sud este traversată de Tropicul Capricornului/Tropicul Racului.
- Cea mai mare parte a Africii de Sud se află în zona de climă temperată/tropicală.
- Fluviul Orange se varsă în Oceanul Atlantic/Indian.
- În sud-vest se află Munții Capului/Scorpiei.

- Argumentează afirmația: „Africa de Sud are o faună foarte variată”.
- Explică diversitatea populației Africii de Sud.
- Care sunt principalele resurse de subsol, produse agricole și industriale ale Africii de Sud?

5. **Proiect în echipă.** Căutați pe Internet sau folosiți alte surse de informare și realizați o prezentare PowerPoint despre turismul de tip safari.

Dicționar

turism de tip safari – turismul practicat în scopul observării animalelor sălbatice în mediul lor natural

Fig. 6. Turismul de tip safari

Fig. 2. Fluviul Niger

Fig. 3. Dans tradițional

Fig. 4. Abuja

Fig. 5. Lagos

Nigeria

Denumirea oficială: Republica Federală Nigeria

Forma de guvernământ: republică federală prezidențială

Suprafață: 923 768 km²

Populația: 223 de milioane de locuitori (anul 2023)

Capitala: Abuja

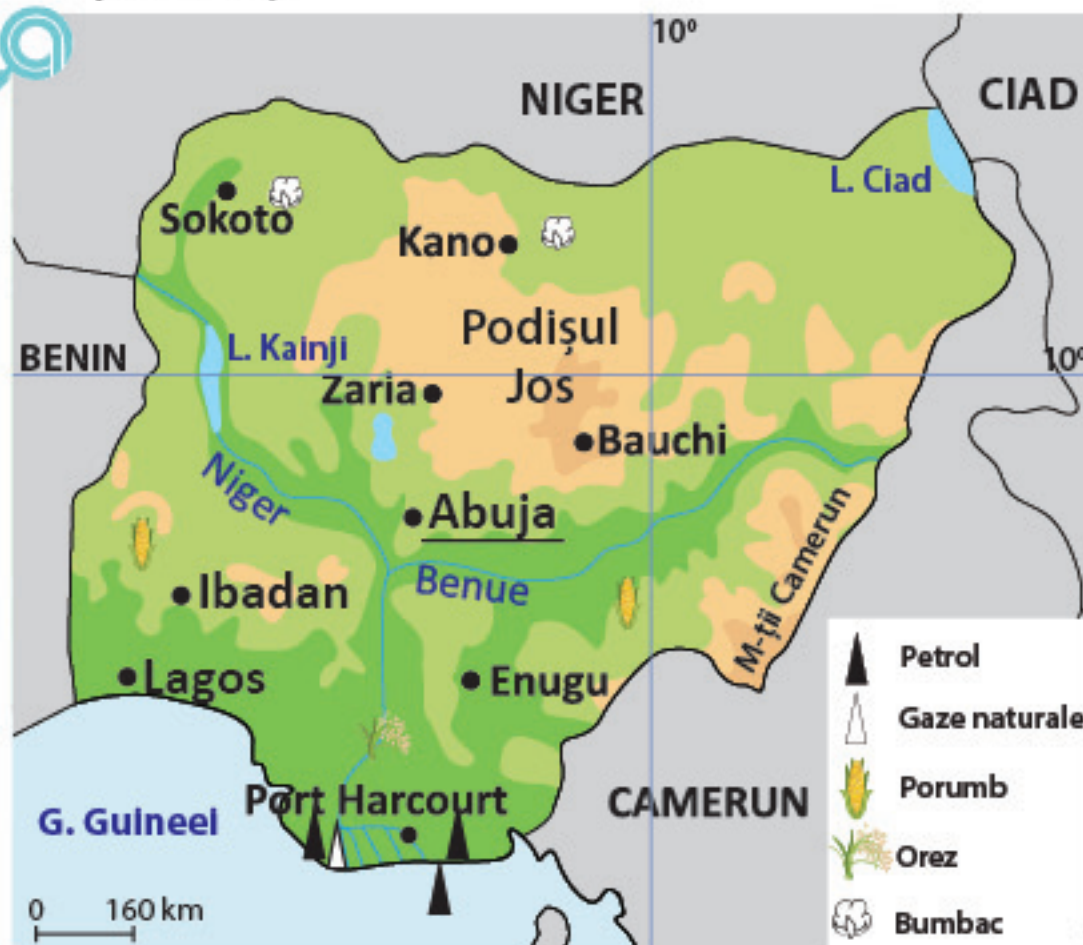

Fig. 1. Nigeria – harta fizică și economică

Reține

Nigeria este o republică federală alcătuită din 36 de state și un teritoriu, cel al capitalei Abuja. Țara și-a luat numele de la Niger (fig. 2), cel mai mare fluviu al său. Fostă colonie britanică, Nigeria și-a câștigat independența în anul 1960. În prezent, este cel mai populat și mai dezvoltat stat african.

• Cadrul natural

Nigeria este situată în partea central-vestică a continentului și are ieșire în sud la Oceanul Atlantic (Gulful Guineei). Se învecinează cu Benin, Niger, Ciad și Camerun. Partea sudică a Nigeriei are un **relief** de câmpii joase între care se distinge Delta Nigerului. În centru și nord, sunt dealuri și podișuri, iar în sud-est sunt Munții Camerun. **Rețeaua hidrografică** este dominată de fluviul Niger și de afluenții săi. Niger se varsă în Golful Guineei printr-una dintre cele mai mari delte din lume. Cele mai importante lacuri sunt Ciad, în nord-est și Kainji, lac de acumulare amenajat pe Niger.

Clima este ecuatorială în sud, cu temperaturi ridicate și precipitații bogate tot timpul anului. În centru se remarcă un climat subecuatorial, cu veri ploioase, și în nord, un climat semiarid. **Vegetația** este corespunzătoare tipurilor de climă: păduri ecuatoriale și mangrove, în sud, savane și stepe, în centru și nord.

• Populația și marile orașe

Nigeria este cea mai populată țară africană; are o populație tânără, vârsta medie a locuitorilor săi fiind de doar 17 ani. Pe teritoriul țării locuiesc peste 250 de grupuri etnice, cele mai numeroase fiind hausa, igbo și yoruba. Cele mai practicate religii sunt islamismul și creștinismul. Populația trăiește în proporție de 54% în **orașe**, cele mai mari fiind: *Lagos, Kano, Ibadan, Port Harcourt*.

• Economia

Nigeria are cea mai dezvoltată economie a continentului; este o țară bogată în resurse de subsol, deținând mari rezerve de petrol. Principala ramură a industriei este extracția petrolului, reprezentând peste 80% dintre exporturile țării. Cele mai cultivate plante sunt: *porumbul, maniocul, orezul, arborele de cacao, palmierul de ulei, bumbacul* etc.

Fig. 6. Sat în Nigeria

Fig. 7. Platformă petrolieră în Golful Guineei

Exersează

1. Transcrie, în calet, propozițiile de mai jos, referitoare la Nigeria și completează-le cu informațiile corecte.

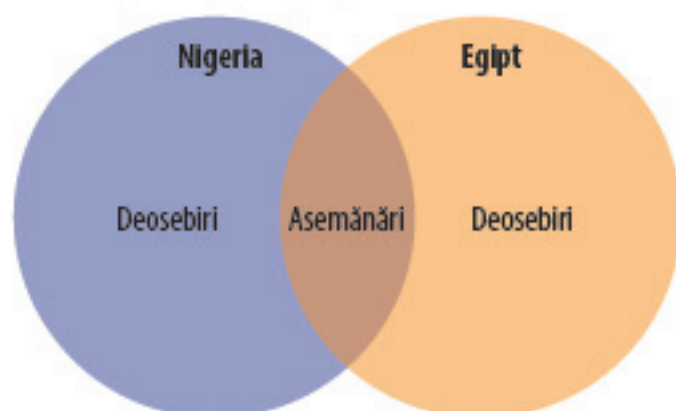
- Nigeria are ieșire la
- Treapta de relief care ocupă partea de sud a țării este
- Principala apă curgătoare este fluviul
- Cel mai mare oraș este
- Cea mai importantă resursă de subsol o reprezintă

2. Climograma din fig. 8 redă evoluția anuală a temperaturilor și a precipitațiilor medii din Abuja, capitala Nigeriei. Analizează imaginea și precizează:

- luna în care se înregistrează cea mai ridicată, respectiv, cea mai scăzută temperatură medie;
- cele trei luni în care cad cele mai mari, respectiv, cele mai mici cantități de precipitații;
- în ce climat se află Abuja.

3. Desenează diagrama Venn, de mai jos, în calet, și notează în ea asemănările și deosebirile geografice dintre Nigeria și Egipt, folosind termenii din lista de mai jos.

Listă: *arabi, climat ecuatorial, climat tropical-arid, deltă, islamism, lac de acumulare, Marea Mediterană, negri, Niger, Nil, Oceanul Atlantic, păduri ecuatoriale, petrol, podiș, republică.*

Dicționar

manioc – arbust tropical cu rădăcina în formă de tubercul care este folosit în alimentație

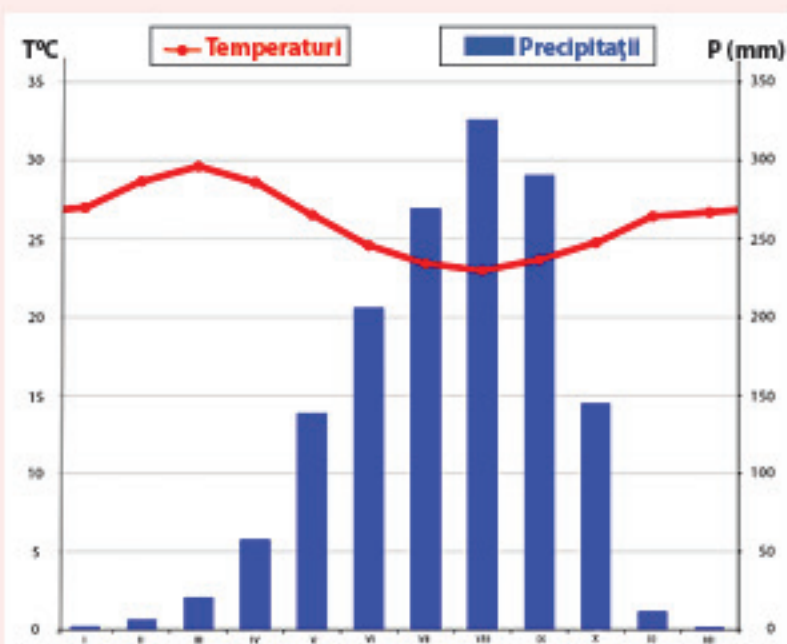

Fig. 8. Valorile temperaturilor și precipitațiilor medii lunare la Abuja, Nigeria

Știi că...

...orașul Abuja a fost planificat și construit în scopul de a deveni noua capitală a Nigeriei în locul orașului Lagos?

...moneda oficială a Nigeriei este naira? 1 leu românesc este egal cu 180 naira.

I. Analizează harta alăturată și scrie, în calet:

- Depresiunea străbătută de fluviul marcat cu cifra 2 și zona biogeografică specifică.
- Insula traversată de Tropicul Capricornului și strâmtoarea care o desparte de continent.
- Cel mai întins lac traversat de Ecuator.
- Două deșerturi traversate de meridianul de 20° long. E și tipul de climă corespunzător.
- Cifra cu care este marcat pe hartă cel mai adânc lac și categoria din care face parte după modul de formare.
- Cea mai mare unitate de relief traversată de fluviul marcat cu cifra 3 și zona biogeografică specifică.

II. Scrie, în calet, răspunsurile corecte care completează fiecare dintre enunțurile de mai jos.

- Cel mai mare debit îl are fluviul marcat pe hartă cu cifra ...
- Cascada Victoria se află pe fluviul marcat pe hartă cu cifra ...
- Fluviul marcat pe hartă cu cifra 1 se varsă în Golful ...
- Câmpia pe care o traversează în cursul său inferior fluviul marcat cu cifra 4 se numește ...
- Cel mai mare oraș al Africii este situat în valea fluviului marcat cu cifra ...

III. Alege varianta corectă de răspuns pentru afirmațiile de mai jos.

- Se află în Egipt, orașul:
 - Alexandria.
 - Cape Town.
 - Lagos.
 - Pretoria.
- Cel mai populat stat african este:
 - Algeria.
 - Etiopia
 - Nigeria.
 - Republica Africa de Sud.
- Este un stat transcontinental:
 - Angola.
 - Egipt.
 - R.D. Congo.
 - Tanzania.
- Munții Capului se află în țara numită:
 - Egipt.
 - Etiopia
 - Nigeria.
 - Republica Africa de Sud.
- Canalul Suez se află pe teritoriul statului:
 - Egipt.
 - Kenya.
 - Madagascar.
 - Sudan.

IV. Scrie o unitate de relief și un fluviu traversate de Ecuator, Tropicul Racului, Tropicul Capricornului și meridianul de 0°.

V. Observă imaginile de mai jos și scrie pentru fiecare: numele speciei; zona biogeografică în care trăiește; tipul de climă la care s-a adaptat.

Grilă de autoevaluare

Subiectul I: 24 de puncte; Subiectul II: 20 de puncte; Subiectul III: 20 de puncte; Subiectul IV: 8 puncte; Subiectul V: 18 puncte. Din oficiu: 10 puncte

SI	S II	S III	S IV	SV
12 x 2 p.	5 x 4 p.	5 x 4 p.	8 x 1 p.	3 x 6 p.

Punctaj maxim: 100 de puncte

UNITATEA 3

AMERICA DE NORD ȘI AMERICA DE SUD

Conținuturi:

• Caracterizare geografică

Lecția 1. Poziția geografică

Lecția 2. Relieful – caracteristici generale.

Sistemul muntos cordiliero-andin

Lecția 3. Hidrografia – caracteristici generale. Fluvii și lacuri

Lecția 4. Diferențieri climatice și biogeografice

Lecția 5. Elemente de diversitate umană (etnică, lingvistică, confesională și culturală)

Lecția 6. Harta politică și contraste teritoriale între state

Lecția 7. Forme de aglomerare urbană

Lecția 8. Diferențieri economice regionale

Studii de caz:

• Particularități geografice ale unor state

Recapitulare

Evaluare

Proiect în echipă. Împărțiți colectivul clasei în patru grupe. Fiecare echipă va realiza o prezentare PowerPoint despre un megalopolis din America. Proiectul va conține următoarele elemente: titlul, poziția geografică, factorii care au determinat dezvoltarea sa, principalele aspecte fizico-geografice, demografice și economice, metropolele din alcătuire și bibliografia folosită.

*Profesorul de la clasă va construi grila de evaluare și va stabili timpul alocat prezentării.

Fișa de observare sistematică a comportamentului elevilor la orele de geografie

Criterii evaluate/indicatori	Nivel scăzut	Nivel mediu	Nivel ridicat
1. Respectarea regulilor grupului			
2. Exprimarea socială și emoțională adecvate			
3. Capacitatea de autoorganizare			
4. Implicarea și îndeplinirea corectă a sarcinilor			
5. Atitudinea adecvată față de colegi			
6. Interesul față de disciplina geografie			
7. Progresul realizat			

Lecția 1. Poziția geografică

Amintește-ți

În Evul Mediu, dezvoltarea instrumentelor de navigație, dar și evoluția corăbilor le-au permis navigatorilor europeni să organizeze expediții în regiuni mai puțin cunoscute.

- Spune ce rol au avut cei trei navigatori europeni, ilustrați în fig. 1-3, în cunoașterea teritoriului american.

Fig. 1. Cristofor Columb (1451-1506), explorator și navigator genovez

Fig. 2. Amerigo Vespucci (1454-1512), considerat cel mai mare navigator al tuturor timpurilor

Fig. 3. Pedro Álvares Cabral (1467-1520), explorator și navigator portughez

Descoperă

- În ce emisferă este situată America? În cea estică sau în cea vestică?
- Care sunt întinderile continentale ce formează America?
- Ce paralele importante traversează America?
- Care sunt oceanele ce scaldă țărmurile Americii?
- Urmărește, pe harta din fig. 6, conturul Americii și numește mările și articulațiile țărmurilor (peninsule, capuri, insule, golfuri).

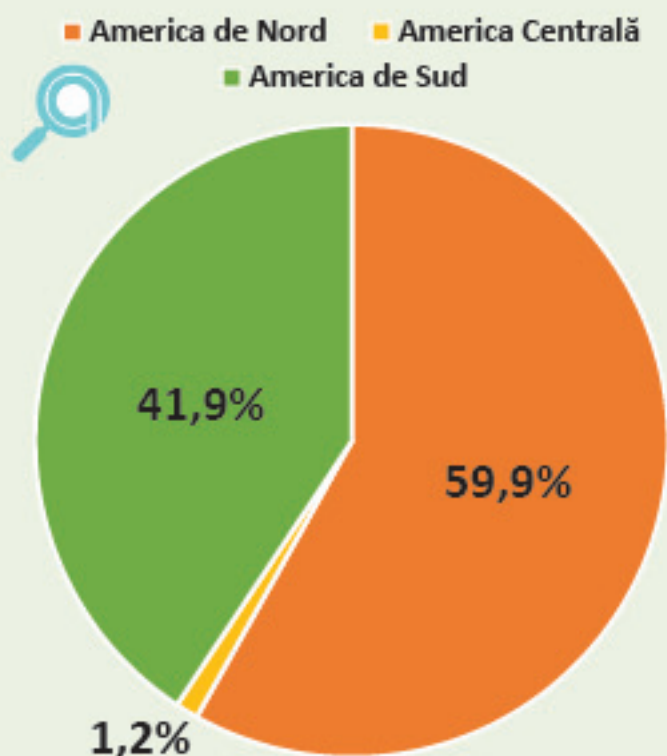

Fig. 4. America, structura teritorială

Fig. 5. America

 Retine

Pentru europeni, America a reprezentat multă vreme un teritoriu necunoscut. Abia la 12 octombrie 1492, flota spaniolă condusă de Cristofor Columb (fig. 1), în drumul spre „Indii”, a ajuns în Insulele Antile. Câțiva ani mai târziu, Amerigo Vespucci (fig. 2) a demonstrat că teritoriul descoperit de Cristofor Columb nu era India, ci un nou ținut, numit ulterior America. În anul 1500, navigatorul Pedro Álvares Cabral (fig. 3) a luat în stăpânire în numele Coroanei portugheze un vast teritoriu din America de Sud (o parte din actuala Brazilie), iar în 1513, **conchistadorul** Vasco Núñez de Balboa a traversat Istmul Panama și a descoperit Oceanul Pacific.

America, având orientarea generală nord-sud (cca 15 500 km, în emisfera vestică), este scăldată de trei oceane: Arctic (în nord), Atlantic (în est) și Pacific (în vest). Cel mai apropiat continent este Asia, în nord-vest, de care este despărțită prin Strâmtoarea Bering. America ocupă aproximativ 28,5% din suprafața uscatului și este alcătuită din două continente – America de Nord (cca 24,2 milioane km²) și America de Sud (17,8 milioane km²) – legate printr-un istm și un șir de insule (Antile), ce formează America Centrală (0,52 milioane km²).

Între America de Nord și America Centrală se află Istmul Tehuantepec, iar între America Centrală și America de Sud, Istmul Panama.

Fig. 6. America – poziție geografică și țărmuri

 Exersează

1. Găsește pe harta din fig. 6 și scrie pe calet punctele extreme ale Americii continentale, în funcție de punctele cardinale.
2. Numește marea care aparține Oceanului Arctic și pe cea care aparține Oceanului Atlantic.
3. Desenează și completează, în calet, un tabel asemănător celui de mai jos, cu denumirile corespunzătoare.

Peninsule	Insule și arhipelaguri	Golfuri	Strâmtoari
Boothia	***	***	***

4. Folosește diferite surse de informare pentru a descoperi aspecte interesante despre prima traversare a Strâmții Magellan de către navigatorii europeni.

Știi că...

...Groenlanda, cea mai întinsă insulă de pe glob (aproximativ 2,1 milioane km²), aparține geografic Americii de Nord și politic, Danemarcei?

...Panama este canalul cu cel mai lung sistem de **ecluze** din lume și, totodată, cel mai adânc (12,5 m)? Cu o lungime de 82 km, Canalul Panama face legătura între oceanele Atlantic și Pacific.

Dicționar

conquistador – aventurier spaniol din sec. XV-XVI plecat să cucerească teritoriile în America sau în altă parte a lumii

ecluză – construcție hidrotehnică specială executată pe traseul unei căi navigabile, pentru a face legătura între două porțiuni cu niveluri diferite

Fig. 7. Vedere aeriană a canalului Panama de pe partea atlantică

Lecția 2. Relieful – caracteristici generale. Sistemul muntos cordiliero-andin

Descoperă

• Observă hărțile ilustrate în fig. 1-2 și numește unitățile de relief din America. Precizează poziționarea geografică a fiecăreia pe continent folosind punctele cardinale.

Fig. 1. America de Nord – unități de relief

Reține

• Caracteristici generale

Relieful american a rezultat prin interacțiunea agenților interni (mișcări tectonice, vulcanism etc.) și externi (particularități climatice, dinamica ghețarilor, acțiunea apelor curgătoare etc.) la marginea și pe suprafețele plăcilor tectonice Nord-Americană și Sud-Americană.

Cele mai vechi porțiuni de uscat american sunt fragmente din străvechile continente Laurasia (Scutul Laurențian/Canadian) și Gondwana (Scutul Brazilian și Guyana). Treptat, acestor **scuturi** străvechi (astăzi, podișuri și câmpii) li s-au adăugat noi forme de relief continental (munți, podișuri etc.).

Fig. 2. America Centrală și de Sud – unități de relief

Fig. 3. Munții Apalași – munți vechi și tociți formați în orogenezele caledoniană și hercinică

Fig. 4. Vârful Aconcagua

Fig. 5. Câmpia Amazonului

Fig. 6. Vulcanul Chimborazo

În America se găsesc toate formele majore de relief, altitudinile culminând cu 6 194 m, în Vârful McKinley sau Denali (Munții Alaskăi, în America de Nord), și 6 960 m, în Vârful Aconcagua (Munții Anzi, în America de Sud – fig. 4).

Munții tineri formați prin încrețire și erupții vulcanice, străjulesc coasta vestică a continentului, la coliziunea dintre plăcile tectonice Nord-Americană și Sud-Americană cu plăcile Pacifică, Nazca etc.: *Munții Brooks, Munții Stâncoși, Munții Anzi* ș.a. În estul Americii de Nord sunt **munți vechi**, foarte erodați: *Munții Apalași* (fig. 3).

Podișurile mărginesc munții (*Podișul Preriilor, Podișul Patagoniei*), sunt situate între lanțurile montane (*Podișul Marelui Bazin, Podișul Mexicului*), în peninsule (*Podișul Labrador*) etc.

Câmpiile sunt situate în nord-estul (*Câmpia Nord-Canadiană*) și sud-estul (*Câmpia Mississippi*) Americii de Nord și la est de Munții Anzi, în America de Sud: *Câmpia Amazonului* (cea mai întinsă câmpie de pe Terra), *Câmpia La Plata*.

Știi că...

...În urmă cu aproximativ 25 000 de ani, America de Nord a fost acoperită cu o pătură groasă de gheață (calotă glaciară), ce se întindea de la Oceanul Arctic până la sud de Marile Lacuri?

...Câmpia Amazonului (fig. 5), cea mai întinsă câmpie de pe glob (cca 5 milioane km²), se întinde de o parte și de alta a Ecuatorului? Pe suprafața sa se disting trei trepte: prima, acoperită aproape tot timpul de apele Amazonului și ale afluenților, a doua, inundabilă, cu mături nisipoase și o a treia neînundabilă.

...datorită situației în vecinătatea Ecuatorului, Vârful Chimborazo (aflat în Munții Anzi, America de Sud) este mai aproape de Lună decât Everestul? Într-adevăr, calculat de la centrul Pământului, vârful său este cel mai îndepărtat punct de pe suprafața planetei.

Exersează

1. Transcrie, în calet, și stabilește valoarea de adevăr (A – adevărat sau F – fals) a următoarelor afirmații.

- Cea mai mare altitudine din America se găsește în Munții Stâncoși.
- Munții Apalași sunt munți vechi.
- Vârful Aconcagua se află în America de Sud.
- Podișul Preriilor este situat în vestul Munților Stâncoși.
- Câmpia Mississippi are deschidere la Golful Hudson.

2. Elaborează un text geografic, de maximum 10 rânduri, referitor la relieful Americii de Nord, în care să utilizezi termenii: *altitudine, câmpie, podiș, munți vechi, Munții Stâncoși, Peninsula Labrador, nord, Vârful McKinley*.

Exersează

3. Pe harta alăturată (fig. 7), unitățile de relief sunt marcate cu numere. Observă hărțile din fig. 1 și fig. 2 și scrie, în caiet, munții marcați cu cifre de la 1 la 4, podișurile marcate cu cifre de la 5 la 8 și câmpiile marcate cu cifre de la 9 la 12.

Descoperă

• Sistemul muntos cordiliero-andin

Situat între Peninsula Alaska și Arhipelagul Țara de Foc, sistemul muntos cordiliero-andin este cel mai lung de pe Terra (peste 18 000 km). Lățimea sa depășește 1 600 km în America de Nord și 900 km în America de Sud, iar înălțimile sale ajung la 6 194 m în Vârful McKinley și la 6 960 m în Vârful Aconcagua.

Format în orogeneza alpină (în urmă cu peste 60 de milioane de ani), sistemul cordiliero-andin este alcătuit din mai multe lanțuri montane dispuse paralel (Munții Alaskai, Munții Stâncoși, Munții Cascadelor ș.a.), între care se găsesc văi largi, depresiuni și podișuri (Yukon, Columbia, Colorado ș.a.), unele semiaride și chiar aride (Valea Morții, Podișul Marelui Bazin, Atacama).

Frumusețea munților este dată de marea varietate a reliefului. Încântă turiștii și alpieniștii: relieful glaciari (circuri și crestele golașe ori cu ghețari), canioanele (Colorado) și vulcanii (Yellowstone, Popocatepetl, Cotopaxi, Chimborazo ș.a.).

Exersează

4. Caută informații în manual și compară Munții Anzi cu Munții Himalaya, completând în caiet un tabel după modelul celui de mai jos.

Caracteristică	Munții Anzi	Munții Himalaya	Asemănare (A)/ Deosebire (D)
Orogeneza în care s-au format	<i>orogeneza alpină</i>	<i>orogeneza alpină</i>	A
Orientarea lanțului montan	...	...	...
Cea mai mare înălțime	...	...	...
Prezența reliefului glaciari	...	...	...

Proiect

- Realizează un proiect cu titlul „Sistemul muntos cordiliero-andin – superlative și curiozități geografice”. Ai în vedere: Vulcanul Yellowstone, Deșertul Atacama, Valea Morții, Canionul Colorado și Vârful Aconcagua. Completează proiectul cu imagini relevante.
- Prezintă lucrarea în clasă și apoi compar-o cu lucrările colegilor tăi.

Fig. 7. America

Dicționar

circ glaciari – depresiune circulară formată în urma eroziunii exercitate de un ghețar
scut – parte a scoarței terestre constituită din roci vechi cutate

Pe cursurile lor, **apele curgătoare** au „săpat” **canioane** (Colorado – Marele Canion) și **cascade** (Niagara, Angel – fig. 3, Iguazu), iar la gurile de vărsare au creat **delt**e (Mackenzie – fig. 4, Mississippi, Orinoco) și **estuar**e (Sfântul Laurențiu, Paraná).

Apele stătătoare se evidențiază prin prezența lacurilor și mlaștinilor.

Lacurile naturale, mai numeroase și mai extinse în America de Nord, au origini foarte diferite. Ele pot fi:

- **glaciare**: Urșilor, Sclavilor, Winnipeg, Marile Lacuri (Superior, Michigan etc.);
- **tectonice**: Marele Lac Sărat, Nicaragua, Titicaca;
- **vulcanice**: Crater (fig. 5), Atitlán;
- **lagune**: Maracaibo, Laguna dos Patos;
- **de crater meteoritic**: Ungava etc.

Unele lacuri sunt cu *apă dulce* (Marile Lacuri, Urșilor), iar altele cu *apă sărată* (Marele Lac Sărat).

Lacurile artificiale, folosite pentru producerea energiei electrice, pentru alimentarea populației cu apă etc., au fost amenajate pe mai multe râuri americane: Oahe, pe râul Missouri, Mead, pe râul Colorado, Itaipu, pe râul Paraná ș.a.

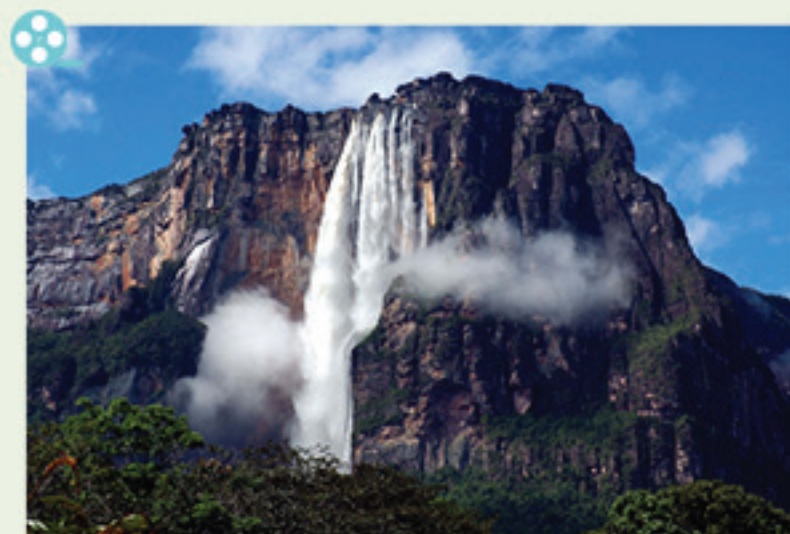

Fig. 3. Angel, cascada cu cea mai înaltă cădere de apă de pe glob (cca 1 000 m), situată pe afluentul Churún al râului Carrao (Venezuela)

Fig. 4. Delta fluviului Mackenzie

Fig. 5. Lacul Crater, de origine vulcanică, situat în Munții Cascadelor

Fig. 6. Peisaj din Insula Groenlanda

Exersează

1. Activitate în perechi. Utilizați hărțile din fig. 1 și fig. 2 și scrieți:

- a. fluviul care se varsă în Oceanul Arctic;
- b. fluviile care se varsă în Oceanul Atlantic;
- c. fluviile care se varsă în Oceanul Pacific.

2. Observă hărțile din fig. 1 și 2 și realizează, în calet, un tabel după modelul de mai jos.

Lacurile din America de Nord	Lacurile din America de Sud
Urșilor, ...	...

3. Scrie în calet asocierile corecte dintre lacurile din coloana A și originile acestora din coloana B.

A	B
a. Crater	1. artificial
b. Maracaibo	2. glaci
c. Nicaragua	3. lagună
d. Sclavilor	4. meteoritic
e. Ungava	5. tectonic
	6. vulcanic

4. Identifică pe hărțile din fig. 1 și fig. 2 lacurile situate în bazinele endoreice din Podișul Marelui Bazin și Podișul Boliviei.

Investigație

Pe teritoriile celor două Americi se găsesc ghețari continentali sau de calotă (în Insula Groenlanda și în Arhipelagul Arctic Canadian) și montani (în Munții Stâncoși, Munții Anzi ș.a.).

• Folosește diferite surse de informare și scrie în calet principalele caracteristici ale calotei glaciare din Insula Groenlanda (întindere, grosime etc.).

• Care sunt consecințele schimbărilor climatice asupra calotei glaciare din Insula Groenlanda?

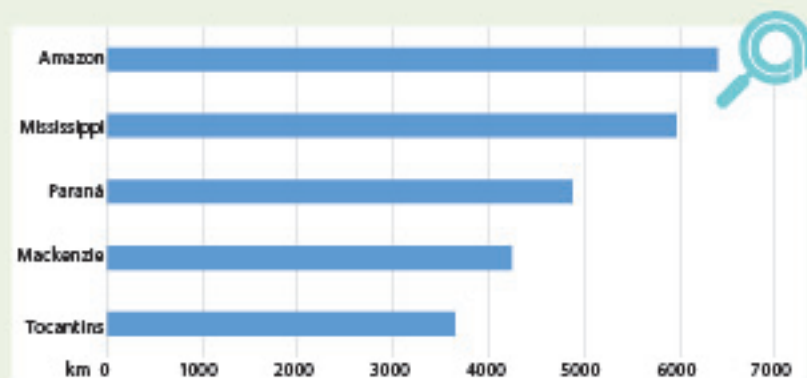

Fig. 7. Cele mai lungi cinci fluvii de pe teritoriul american (Mississippi este împreună cu afluentul Missouri, iar Paraná cu estuarul Río de la Plata)

Fig. 8. Cascada Niagara

Fig. 9. Marele Lac Sărat

Reține

• Fluvii și lacuri

Amazon, fluviul cu cel mai mare bazin hidrografic (aproximativ 7 milioane km²), cu cel mai mare debit (peste 200 000 m³/s) și cu cel mai mulți afluenți (aproximativ 15 000) de pe glob, izvorăște din Munții Anzi și se varsă în Oceanul Atlantic printr-un larg estuar. Cursul său navigabil, întins de la vest la est, este unul dintre cele mai lungi din lume (cca 1 600 km).

Mississippi izvorăște din lacul glaciare Itasca, situat la vest de Marile Lacuri, și se varsă în Golful Mexic printr-o deltă. Împreună cu afluentul Missouri, formează cel mai întins bazin hidrografic din America de Nord (peste 3,2 milioane km²). De-a lungul timpului, din cauza revărsărilor catastrofale, fluviul și-a modificat de mai multe ori cursul.

Marile Lacuri formează cel mai mare complex lacustru de pe glob. Întins pe mai mult de 240 000 km², complexul este alcătuit din cinci lacuri mari (Superior, Huron, Michigan, Erie și Ontario) și mai multe lacuri mici. Între lacurile Erie și Ontario se află cascada Niagara (fig. 8), înaltă de 50 m. Surplusul de apă din Lacul Ontario formează fluviul Sfântul Laurențiu, ce se scurge în Oceanul Atlantic.

Titicaca este lacul navigabil aflat la cea mai mare altitudine (peste 3 800 m) de pe glob. Situat în Platoul Altiplano și întins pe aproximativ 8 000 km², Titicaca este un lac de origine tectonică alimentat de peste 25 de râuri ce coboară din Munții Anzi.

Exersează

5. Folosește informațiile din manual și realizează, în calet, un tabel după modelul de mai jos.

Caracteristici	Amazon	Mississippi
Locul din care izvorăște	Munții Anzi	...
Direcția generală de curgere	...	...
Principalii afluenți	...	...
Unitățile de relief pe care le străbate	...	...
Tipul de gură de vărsare	...	...
Unitatea acvatică în care se varsă (ocean, golf)	...	...

6. Localizează pe harta din fig. 1, pag. 80 lacurile mari care alcătuiesc complexul lacustru denumit Marile Lacuri.

7. Elaborează un text geografic de maximum zece rânduri, referitor la apele Americii, în care să utilizezi termenii: *Amazon, canion, deltă, estuar, Lacul Titicaca, Lacul Sclavilor, lacuri glaciare, lacuri tectonice, Marele Lac Sărat, Orinoco*.

Știai că...

...suprafața Marelui Lac Sărat variază între 2 800 și 6 000 km², din cauza condițiilor climatice? Exploatarea sărurilor din apă se realizează prin bazine mici situate la mal, din care apa se evaporă în mod natural.

Lecția 4. Diferențieri climatice și biogeografice

Amintește-ți

- Precizează doi factori care contribuie la formarea climei.
- Ce tipuri de precipitații atmosferice cunoști?
- Cum influențează clima răspândirea viețuitoarelor?

Descoperă

- Care sunt tipurile de climă din America?
- Cum explici marea varietate a tipurilor de climă din această regiune? Dar pe cea a zonelor biogeografice?

• Ce ilustrează imaginile alăturate? Compară imaginile A și C și precizează în care dintre cele două situații cad cele mai mari cantități de precipitații. Compară imaginile B și D și precizează în ce situație temperaturile aerului sunt mai scăzute.

Reține

Faptul că în America se găsesc aproape toate tipurile de climă se datorează întinderii mari în latitudine a celor două continente. La acest factor se adaugă extinderea diferită în longitudine a celor două întinderi de uscat, influențele oceanelor și mărilor vecine precum și altitudinea reliefului.

În **zona caldă** se remarcă:

- *clima ecuatorială*, cu temperaturi medii anuale ridicate (peste 25°C) și precipitații abundente (peste 2 000 mm/an), din Câmpia Amazonului, determină o vegetație formată din *păduri ecuatoriale* luxuriante (*selvas*), cu arbori-de-cauciuc, cocotieri, liane, orhidee etc. Fauna prezentă este reprezentată de tarantule, șerpi anaconda, tapiri, maimuțe, papagali etc. Solurile prezintă o fertilitate scăzută.

- *clima subecuatorială*, din Podișul Guyanelor, Podișul Braziliei etc. se remarcă prin prezența a două sezoane: unul cald și ploios și altul cald și secetos. Vegetația este formată din ierburi înalte și din arbuști – *savană*, numită *llanos* (la nord de Ecuador) și *campos* (la sud de Ecuador). Solurile sunt roșii de savană.

- *clima tropical-aridă*, prezentă în Deșertul Atacama, în Podișul Mexicului etc. se evidențiază prin temperaturi ridicate și precipitații scăzute (sub 350 mm/an). Din această cauză, vegetația și fauna sunt foarte sărace (cactuși, tufișuri cu țepi, smocuri de iarbă, scorioni, reptile). Solurile sunt subțiri și de culoare roșie.

Știi că...

...Atacama (fig. 1), situat în vestul Americii de Sud, este considerat cel mai arid deșert de pe glob, cu cea mai lungă perioadă secetoasă (400 de ani)?

...exemplarele de sequoia (fig. 2) ajung la înălțimi de peste 70 m și diametre de peste 8 m? Sequoia este un conifer care se întâlnește pe versanții munților din California (America de Nord).

Fig. 1. Deșertul Atacama, America de Sud

Fig. 2. Pădure de sequoia

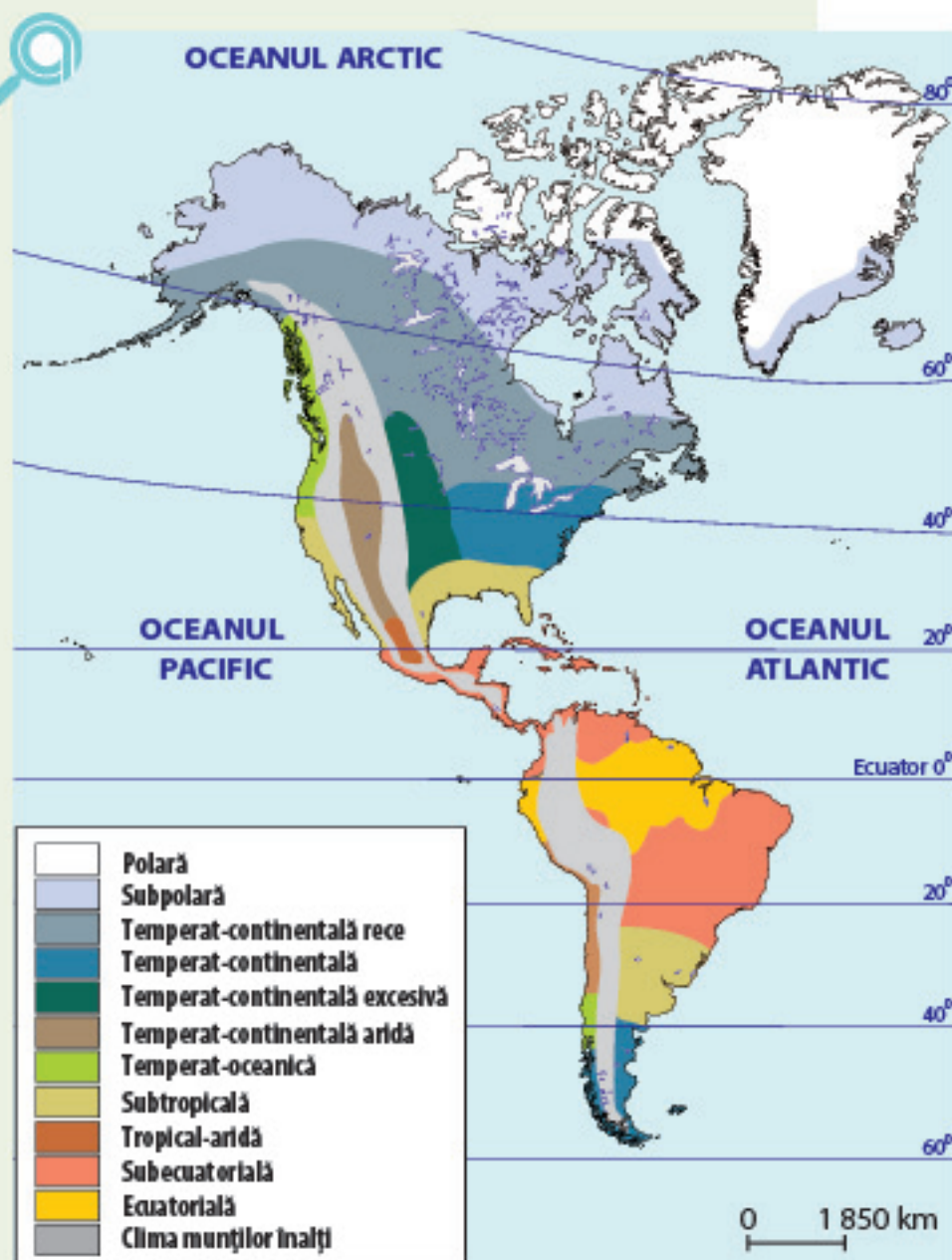

Fig. 3. America – tipuri de climă

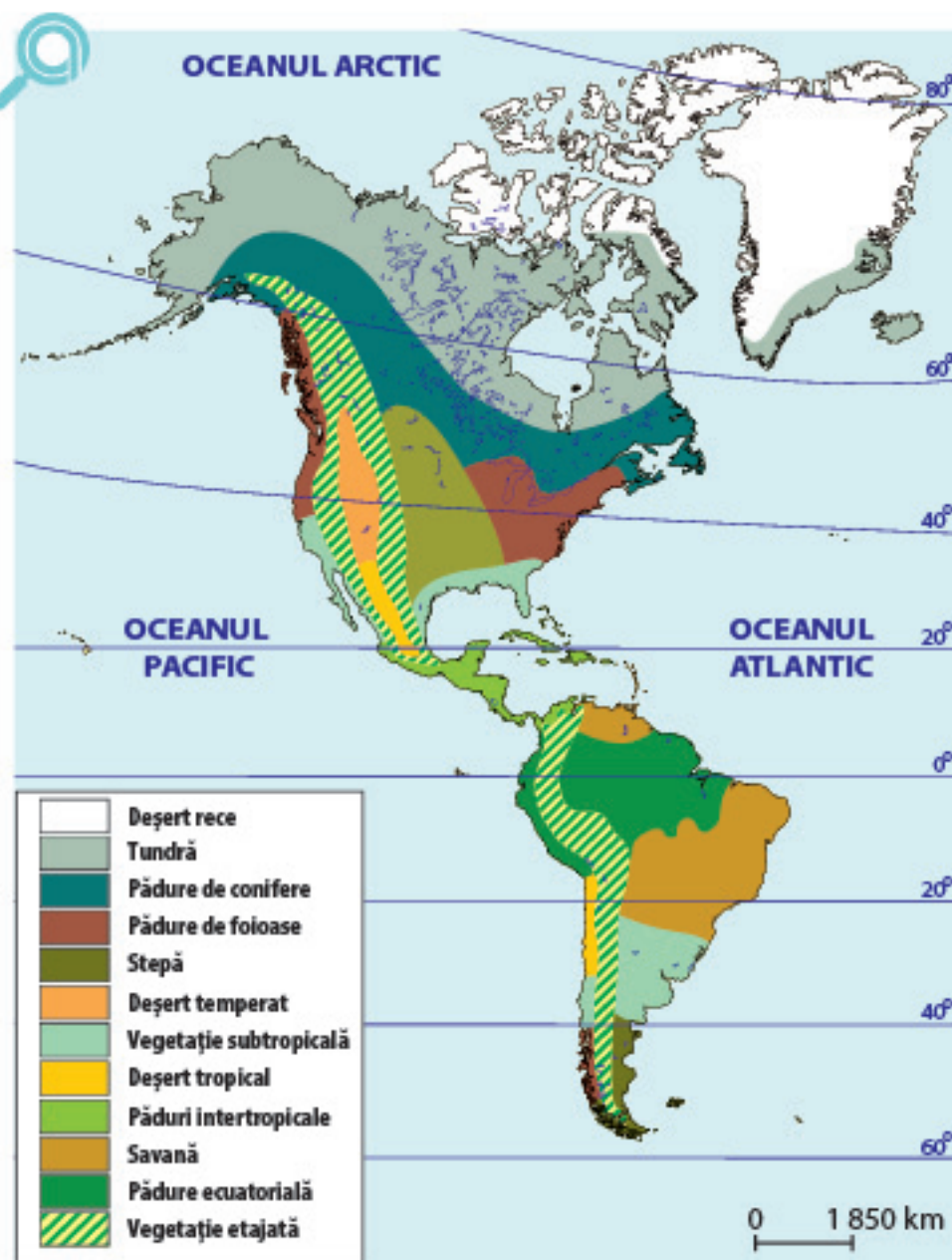

Fig. 4. America – zone biogeografice

Exersează

1. Analizează tabelul din fig. 5 și informațiile prezentate mai sus și scrie în calet:

- tipurile de climă notate cu A, B și C;
- o cauză pentru care vegetația din regiunea cu tipul de climă A este foarte săracă;
- tipurile de vegetație din regiunile climatice B și C.

Tip de climă	Temperaturi medii anuale (°C)	Precipitații medii anuale (mm)
A	25-30	Sub 350
B	26-27	2 000-3 000
C	25-28	1 000-1 500

Fig. 5. Caracteristicile tipurilor de climă din zona caldă

Reține

În **zonele temperate** se evidențiază:

- clima *subtropicală*, care este mai extinsă la nord de Golful Mexic, în California și în sud-estul Americii de Sud. Vegetația subtropicală este formată din *păduri veșnic verzi* și din *asociații de tufișuri* (*chaparral*, în California, și *matorral*, în America de Sud).

- *clima temperat-continentală și temperat-continentală excesivă*, din Podișul Preriilor, Podișul Patagoniei etc., prezintă ierni geroase și veri călduroase (amplitudini termice mari). Din cauza precipitațiilor scăzute (350-600 mm/an), vegetația este de *stepă*, cunoscută ca *prerie* (în America de Nord) și *pampas* (în America de Sud). Fauna caracteristică este formată în principal din rozătoare, dar sunt prezente și specii mai mari (pasărea nandu, în America de Sud, bizonul, în America de Nord – fig. 6). Solurile sunt fertile (*cernoziomuri*).

- *clima temperat-oceanică* este mai extinsă în America de Nord. Verile sunt răcoroase și iernile blânde. Datorită precipitațiilor bogate (800-1 500 mm/an), vegetația dominantă este *pădurea de foioase*, cu fagi, arțari, tei, castani și carpeni. Fauna specifică: lupul, jderul, ursul baribal, castorul, ratonul. Solurile sunt brune și cenușii.

- *clima temperat-continentală rece* se prezintă sub forma unei fâșii continue în Canada și Alaska. Din cauza temperaturilor scăzute, zona biogeografică este cea a *pădurii de conifere* (taigaua nord-americană). Între speciile de arbori se evidențiază molidul, pinul, tsuga și bradul Douglas, iar dintre animale, ursul grizzly, elanul, râsul și cerbul canadian. Solurile caracteristice sunt *podzolurile*.

Fig. 6. Bizon

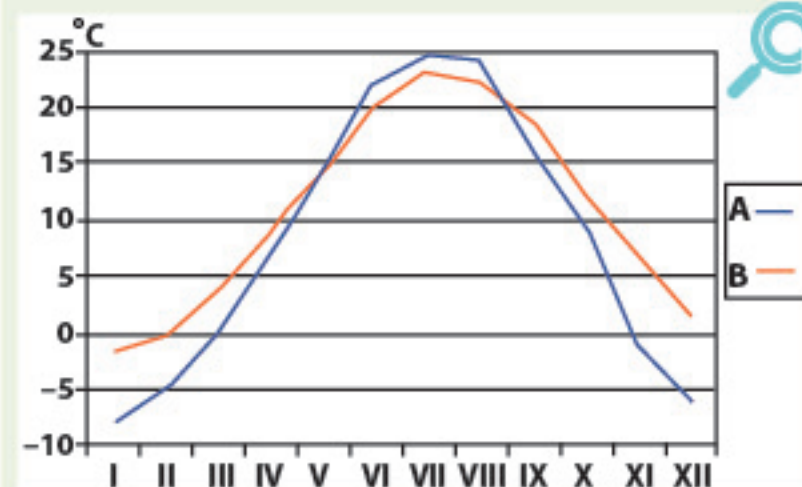

Fig. 7. Evoluția temperaturilor medii lunare la două stații meteorologice situate în regiunile cu climă temperat-oceanică și climă temperat-continentală

Fig. 8. Urs polar

Fig. 9. Condorul andin, cea mai mare pasăre din America de Sud, trăiește în Munții Anzi

Exersează

- Analizează diagrama climatică alăturată (fig. 7) și precizează:
 - tipurile de climă redată de curbele marcate cu A și B;
 - curba care indică amplitudini termice mai mari.

Reține

Zona rece se caracterizează prin prezența a două tipuri de climă:

- *clima subpolară*, cu ierni lungi și geroase, prezentă în nordul Canadel și în Alaska, a dus la formarea vegetației de *tundră*, cu plante adaptate la temperaturile foarte scăzute. Fauna este destul de săracă (leming, vulpe polară, caribu, bou moscat) și solurile au fertilitate redusă.

- *clima polară* este caracteristică Insulei Groenlanda și Arhipelagului Arctic Canadian. Din cauza temperaturilor medii anuale foarte scăzute (mai mici de -10°C), uscatul este acoperit cu calote glaciare și fauna este săracă (foca, morsa, ursul polar).

Pe **munții înalți** (Munții Alaskai, Munții Stâncoși, Munții Anzi etc.), clima, vegetația și fauna sunt etajate în funcție de altitudine

Exersează

- Observă cele două hărți (fig. 3 și fig. 4) și asociază fiecărui tip de climă zona corespunzătoare de vegetație (de ex.: *climă ecuatorială* – *pădure ecuatorială*).

Proiect în echipă

- Împărțiți clasa în două grupe. Folosiți aplicația Google Earth sau alte surse de informare pentru a realiza următoarele proiecte: „Parcurile naționale din America de Nord” (prima grupă) și „Parcurile naționale din America de Sud” (a doua grupă).

- Prezentați în clasă proiectele și stabiliți concluziile împreună cu colegii.

Lecția 5. Elemente de diversitate umană (etnică, lingvistică, confesională și culturală)

Amintește-ți

- Perioada în care au avut loc marile descoperiri geografice.
- Cine a descoperit America?
- America face parte din „Lumea Nouă”?

Descoperă

- Ce reprezintă imaginile A și B?
- Ce imagine ilustrează comerțul cu sclavi din Africa?
- Care dintre imagini ilustrează supunerea populației amerindiene de către europeni?

Reține

Numărul și răspândirea populației

Având un miliard de locuitori (cca 14% din populația lumii), America ocupă locul al treilea după Asia și Africa.

Densitatea medie a populației este de aproximativ 24 loc./km², cu mult sub media mondială. Din cauza condițiilor naturale și economice, populația Americii este răspândită neuniform. Cele mai mari concentrări ale populației se găsesc în nord-estul Statelor Unite ale Americii, în regiunea Marilor Lacuri, în sud-estul Braziliei etc., iar cele mai mici, în nordul Canadel, în regiunile muntoase înalte sau în Câmpia Amazonului.

Cele mai populate țări sunt Statele Unite ale Americii, Brazilia și Mexic, iar cele cu densitatea de peste 200 loc./km² sunt în America Centrală (Barbados, El Salvador, Jamaica, Republica Dominicană ș.a.).

Exersează

1. Activitate în perechi. Analizați harta din fig. 2 și scrieți în caiet:

- două regiuni geografice cu densitatea medie a populației mai mică de 2 loc./km²;
- două regiuni geografice cu densitatea medie a populației mai mare de 200 loc./km².

2. Precizează câte o cauză naturală pentru care densitatea medie a populației este mică în Câmpia Amazonului și în nordul Canadel.

Amintește-ți

- Reamintește-ți de la orele de Istorie regiunile din America în care au ajuns conchistadorii.
- Observă fig. 5 și fig. 6 de la pag. 88 și precizează rolul celor doi conchistadori în cucerirea Americii.

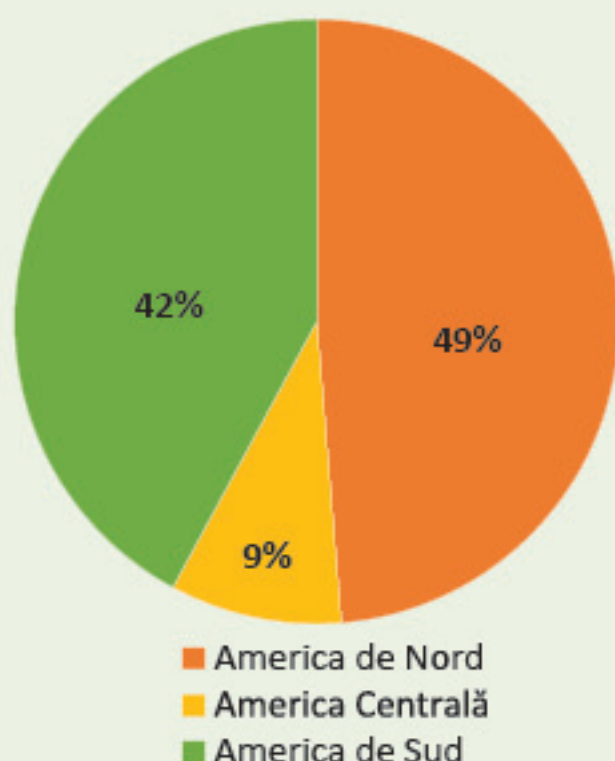

Fig. 1. America – distribuția populației

Reține

• Elemente de diversitate umană (etnică, lingvistică, confesională și culturală)

Structura etnică a populației din America reflectă evoluția istorică a regiunii, de la descoperirea lui Cristofor Columb (1492) până în zilele noastre.

Până la sosirea europenilor, populația autohtonă din America era formată din amerindieni și eschimoși.

Populația autohtonă, decimată în mare parte de coloniștii europeni, ocupă în prezent areale discontinue.

– **Amerindienii** (indienii sau „piele roșii”) au o densitate a populației mai mare în America Centrală Istmică (Guatemala, Belize, El Salvador) și în unele state din Anzi (Perú, Ecuador, Bolivia).

– **Eschimoșii** (Inuiții) populează nordul Canadel, Alaska și Groenlanda și numără doar câteva zeci de mil de persoane.

Populația albă, majoritară, este în mare parte urmașa coloniștilor europeni (spanioli și portughezi, în special în America Latină, englezi și francezi, în Statele Unite ale Americii și Canada). Aceștia li s-au adăugat olandezi, italieni, germani, irlandezi, ruși ș.a.

Fig. 2. America – răspândirea populației

Fig. 3. America – structura lingvistică a populației

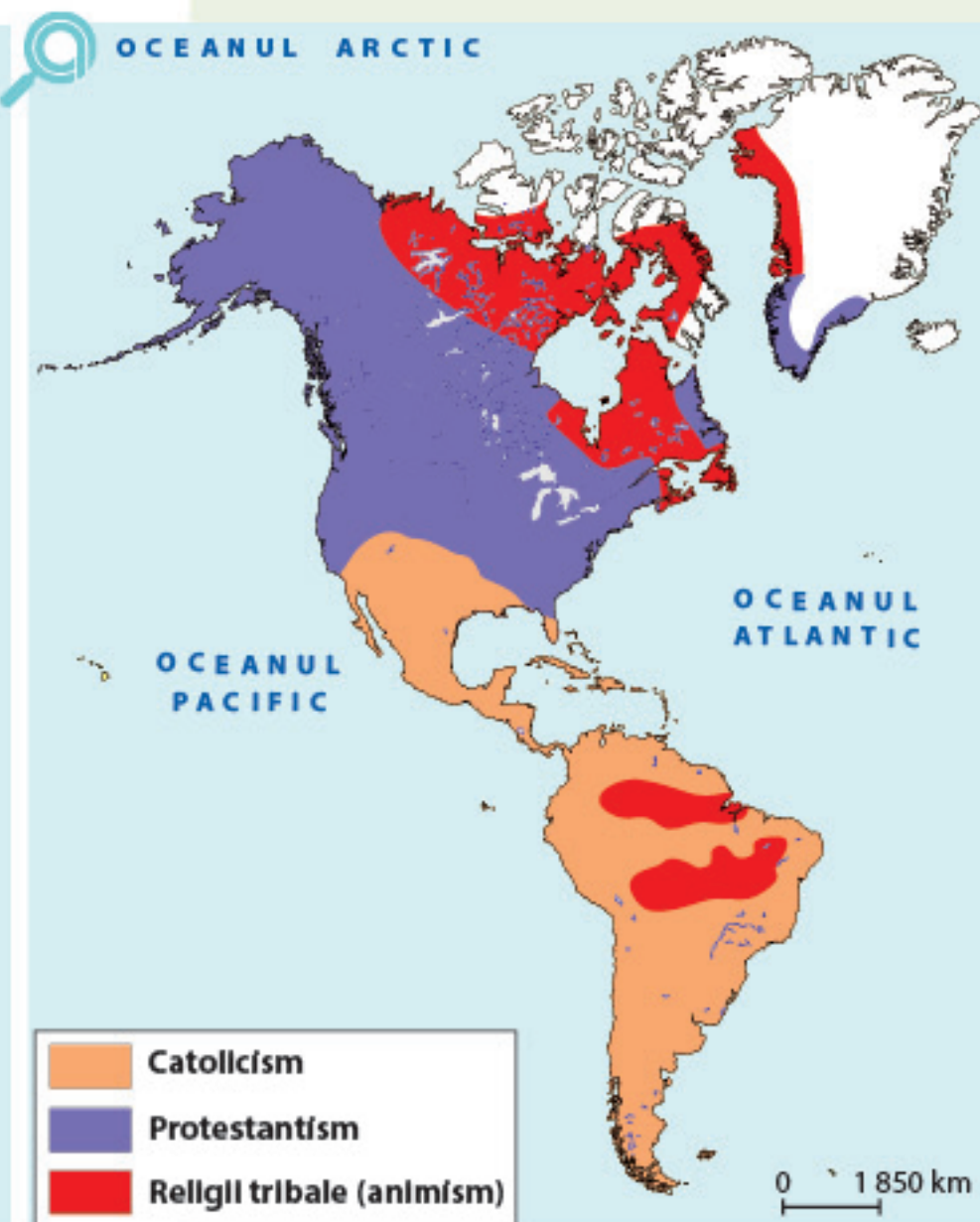

Fig. 4. America – distribuția principalelor religii

Fig. 5. Francisco Pizarro
(1478-1541)

Fig. 6. Hernán Cortés
(1485-1547)

Fig. 7. America – regionare culturală

Fig. 8. Locuințe de tip „pueblo”, caracteristice populației amerindiene din sud-vestul Americii de Nord

Populația afro-americană a ajuns în America în urma comerțului cu sclavi din Africa. Aceștia au fost aduși pentru a munci pe marile plantații de bumbac, trestie-de-zahăr și tutun. În prezent, dețin ponderi mai mari în America Centrală insulară (Jamaica, Bahamas, Barbados, Grenada), în Brazilia, Guyana, Statele Unite ale Americii etc.

- O caracteristică a evoluției structurii etnice din America este *metisajul* (amestecul) populației, care atinge proporții ridicate în Mexic, Chile, Columbia, Brazilia, Belize ș.a.

Structura lingvistică (fig. 3) este dominată de limbile naționale derivate din familia Indo-europeană:

- *limbi romanice*: spaniola (Argentina, Mexic, Venezuela ș.a.), portugheza (Brazilia) și franceza (Canada). Datorită predominanței limbilor de origine latină, Mexicul, America Centrală și America de Sud formează America Latină (fig. 7).

- *limbi germanice*: engleza (Statele Unite ale Americii, Canada, Guyana), neerlandeza (Surinam). În țările în care autohtonii sunt mai numeroși, limbile vorbite de ei sunt considerate naționale.

Structura confesională (fig. 4) a Americii este destul de complexă. Totuși, se pot observa unele aspecte: în America Latină (Argentina, Brazilia, Chile, Columbia, Mexic ș.a.) predomină catolicismul, impus de colonizatorii spanioli și portughezi, iar în America Anglo-Saxonă, protestantismul.

Cultural, America este destul de eterogenă, cauza principală fiind originea geografică inițială a populației. Nivelul cultural destul de ridicat este susținut de nivelul de alfabetizare al locuitorilor (86,5%), care depășește în majoritatea țărilor media mondială.

Exersează

3. Scrie, în caiet, două cauze care au determinat actuala structură etnico-rasială din America.

4. Cu ajutorul hărții din fig. 3 alege varianta care completează fiecare enunț de mai jos.

- În cele mai multe țări sud-americane, limba oficială este:
a. engleza. b. franceza. c. portugheza. d. spaniola.

- Neerlandeza este limba oficială în:

a. Belize. b. Chile. c. Surinam. d. Uruguay.

- Engleza este limba oficială în:

a. Brazilia. b. Cuba. c. Guyana. d. Venezuela.

- Brazilia are ca limbă oficială:

a. franceza. b. neerlandeza. c. portugheza. d. spaniola.

5. Observă fig. 7, folosește harta politică a Americii (de la pag. 89) și scrie, în caiet, numele țărilor:

a. anglo-saxone marcate cu cifrele 1 și 2;

b. latine marcate cu cifrele de la 3 la 10.

6. Explică rolul alfabetizării în creșterea bunăstării populației.

Lecția 6. Harta politică și contraste teritoriale între state

Descoperă

Observă harta politică a Americii (fig. 1) și precizează:

- pe care dintre continente se găsesc cele mai întinse țări;
- pe care dintre continente se află state fără ieșire la mare.

Fig. 1. America – harta politică

Fig. 2. America – harta statelor

Știi că...

...Saint Kitts și Nevis (261 km²) este de peste 38 000 de ori mai mic decât Canada (cel mai întins stat din America)? Acest stat cu capitala la Basseterre, situat în America Centrală, este format din două insule vulcanice mai mari, una mai mică și câteva insulițe coraligene (fig. 4).
 ...În anul 2021, Barbados (fig. 5) și-a schimbat forma de guvernământ din monarhie în republică? Barbados (430 km²) este o țară insulară situată în America Centrală.

Reține

În America se găsesc 35 de state independente și peste 20 de teritorii dependente și cu statut special.

Trei state sunt pe teritoriul Americii de Nord, 20 în America Centrală și 12 în America de Sud.

După **poziția geografică**, majoritatea statelor sunt *continentale*, cu ieșire la mare (Canada, Mexic, Columbia, Ecuador, Chile etc.), iar 13 sunt state *insulare* situate în America Centrală, în Antilele Mari și Antilele Mici (Cuba, Haiti, Republica Dominicană, Barbados etc.).

După **suprafața teritoriului**, în America se găsesc state foarte mari, printre cele mai întinse din lume (Canada – 9,9 milioane km², locul al doilea pe glob, Statele Unite ale Americii – 9,8 milioane km², Brazilia – 8,5 milioane km²; fig. 3), dar și state foarte mici (Saint Kitts și Nevis – 261 km², cel mai mic din America, Grenada – 344 km², Saint Vincent și Grenadine – 389 km²).

Exersează

1. Observă fig. 2 și, cu ajutorul hărții politice a Americii (fig. 1), scrie în caiet numele statelor marcate cu numere de la 1 la 12.

2. **Activitate în perechi.** Analizați harta din fig. 1 și scrieți în caiet:

- numele statelor cu deschidere la trei oceane;
- patru state din America Centrală istmică;
- patru state insulare;
- patru state sud-americane cu ieșire la Atlantic;
- patru state sud-americane cu ieșire la Pacific;
- statele sud-americane fără ieșire la ocean;
- numele teritoriului cu statut special care aparține Danemarcel.

3. Privește graficul din fig. 3 și scrie în ordine descrescătoare:

- cele mai întinse trei state din America de Nord;
- cele mai întinse trei state din America de Sud.

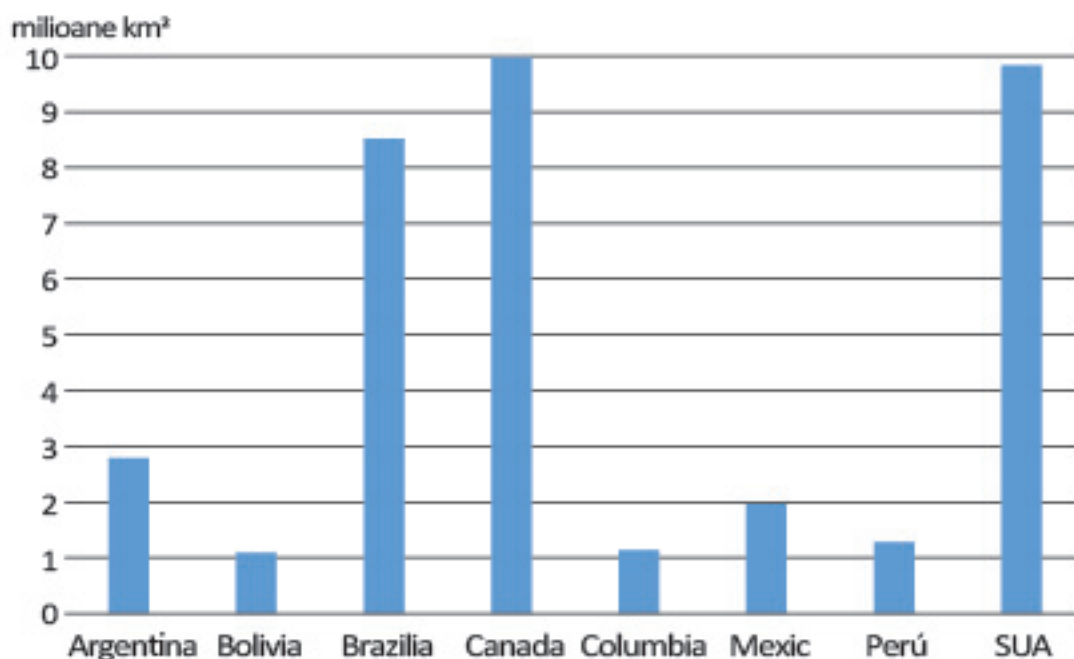

Fig. 3. Statele americane cu suprafața mai mare de un milion de kilometri pătrați

Reține

După **numărul locuitorilor**, cele mai populate țări americane sunt SUA (cu peste 330 de milioane de locuitori), Brazilia (216 milioane de locuitori) și Mexic (aproximativ 130 de milioane de locuitori). La polul opus sunt state cu teritorii foarte mici din America Centrală și cu populație puțin numeroasă: Saint Kitts și Nevis (sub 50 000 de locuitori), Dominica (aproximativ 60 000 de locuitori), Antigua și Barbuda (cca 100 000 de locuitori).

După **forma de guvernământ**, majoritatea statelor din America (26) sunt **republici** (Statele Unite ale Americii, Mexic, Bolivia, Venezuela ș.a.). Cu excepția Canadei, celelalte **monarhii** sunt state mici, situate în America Centrală (Belize, Grenada, Jamaica ș.a.).

După **organizarea internă**, în America sunt **state unitare** (Guatemala, Panama, Cuba, Bolivia, Chile ș.a.) și **federații** (Canada, Statele Unite ale Americii, Mexic, Venezuela, Brazilia).

Exersează

4. Transcrie, în calet, și stabilește valoarea de adevăr (A – adevărat sau F – fals) a afirmațiilor de mai jos.

- Chile este un stat federal.
- Majoritatea statelor-monarhii se găsesc în America de Nord.
- Bolivia este un stat unitar fără ieșire la mare.
- Saint Kitts și Nevis este statul cel mai puțin populat din America.
- Canada este o republică în nordul Americii de Nord.

5. Folosește fig. 1 și scrie, în calet, capitalele statelor din lista de mai jos, după următorul **model**: Argentina – Buenos Aires.

Listă: Argentina, Brazilia, Canada, Columbia, Cuba, Ecuador, Peru, Paraguay, Uruguay, Venezuela.

Joc!

Găsește în careul de mai jos numele a opt state din America.

A	B	E	S	M	Z	M
C	U	B	A	E	S	E
A	H	E	R	X	U	S
N	O	L	G	I	R	Y
A	N	I	E	C	I	S
D	D	Z	N	Z	N	M
A	U	E	T	S	A	N
I	R	A	I	V	M	I
Z	A	X	N	S	C	F
Y	S	H	A	I	T	I

Fig. 4. Saint Kitts și Nevis

Fig. 5. Barbados

Portofoliu

Informează-te, folosind Internetul, despre statele-monarhii din America. Întocmește o fișă pe care să notezi denumirile acestor state și a capitalelor lor, amănunte despre conducerea și organizarea lor. Poți completa fișă cu imagini reprezentând însemne oficiale ale statelor și fotografii ale orașelor.

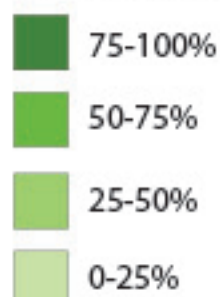
Amintește-ți

- Numește formele de aglomerare urbană.
- Ce este metropola? Dar megalopolisul?

Descoperă

Observă harta de mai jos și precizează:

- numele metropolelor cu o populație mai mare de 10 milioane de locuitori;
- numele celor patru megalopolisuri din America.

Ponderele populației urbane**METROPOLE**

- peste 20 de milioane de locuitori
- 10-20 de milioane de locuitori
- 1-10 milioane de locuitori

MEGALOPOLISURI

- A. Megalopolisul Boswash
- B. Megalopolisul Marilor Lacuri
- C. Megalopolisul de pe Coasta Pacificului
- D. Megalopolisul brazilian

1. Toronto
2. Chicago
3. Philadelphia
4. Washington
5. Dallas
6. Miami
7. Monterrey
8. Caracas
9. Belo Horizonte
10. Santiago

Fig. 1. America – populație urbană, metropole și megalopolisuri

Reține

În America, peste 80% din totalul populației locuiește în orașe.

Procesul de urbanizare a continentelor americane a fost amplificat de colonizarea cu europeni și de Revoluția Industrială.

În prezent, populația urbană depășește 80% din totalul locuitorilor, în țări precum Argentina, Uruguay, Brazilia, Statele Unite ale Americii, Canada etc. Proporții mai mici decât media continentală se găsesc în unele țări cu teritoriile în Munții Anzi (țările Andine: Bolivia, Peru, Ecuador) și în America Centrală (Honduras, Panama, Costa Rica, Haiti etc.).

Fig. 2. Machu Picchu

În America, evoluția de la orașul propriu-zis la diferite forme de aglomerare urbană a fost rapidă. Între aceste forme se evidențiază **metropolele** și **megapolisurile**.

• **Metropolele** sunt orașele cu peste un milion de locuitori, care dispun de o întinsă **arie metropolitană**. Unele dintre metropolele americane depășesc 10 sau chiar 20 de milioane de locuitori: São Paulo, Ciudad de México, New York, Buenos Aires ș.a.

• **Megapolisurile** sunt cele mai mari forme de aglomerare urbană, alcătuite din mai multe orașe mari ce formează arii urbanizate pe suprafețe foarte întinse. Pe teritoriul Americii se găsesc patru astfel de aglomerări urbane:

– **megapolisul Boswash**, cu cea mai mare suprafață de pe glob – cca 140 000 km², se întinde pe coasta nord-estică a Statelor Unite ale Americii și concentrează întreg spațiul urbanizat dintre metropolele Boston și Washington (Boston, New York, Philadelphia, Baltimore, Washington etc.);

– **megapolisul Marilor Lacuri** sau **Chippitts** este alcătuit din orașe din Statele Unite ale Americii (Chicago, Detroit, Pittsburg etc.) și Canada (Toronto, Hamilton etc.);

– **megapolisul de pe Coasta Pacificului** sau **San-San** cuprinde întreaga arie urbanizată dintre metropolele San Francisco, Los Angeles și San Diego;

– **megapolisul brazilian**, cu ieșire la Oceanul Atlantic, concentrează marile metropole São Paulo, Rio de Janeiro și Belo Horizonte și numeroase orașe mai mici.

Fig. 3. New York

Fig. 4. Favelas în Rio de Janeiro

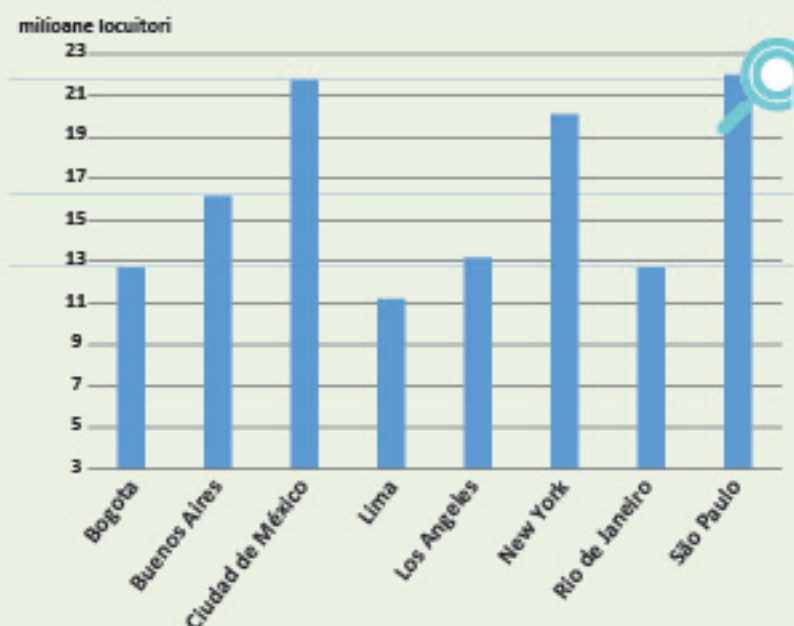

Fig. 5. Orașe metropolă cu peste 10 milioane de locuitori

Exersează

1. Observă harta din fig. 1 și scrie în calet:
 - a. zece metropole cu o populație de până la 10 milioane de locuitori;
 - b. metropolele cu o populație cuprinsă între 10 și 20 de milioane de locuitori;
 - c. metropolele cu peste 20 de milioane de locuitori.
2. Identifică în diagrama din fig. 5 și scrie în ordine descrescătoare:
 - a. metropolele din America de Nord și țările în care se găsesc;
 - b. metropolele din America de Sud și țările în care se găsesc.
3. Argumentează afirmația: „Majoritatea megapolisurilor americane se află în Statele Unite ale Americii”.
4. Completează, în calet, un tabel după modelul de mai jos, folosind orașele din listă.

Listă: Belo Horizonte, Boston, Detroit, Los Angeles, Philadelphia, San Francisco, São Paulo, Toronto.

Megapolis	Oraș
Boswash, ...	Boston, ...

Dicționar

arie metropolitană – regiune asupra căreia o metropolă își manifestă influența

Știi că...

- ...până la sosirea europenilor în America, populația autohtonă a construit orașe impresionante: Tenochtitlan – capitala Imperiului Aztec, Cuzco – capitala Imperiului Incaș, Machu Picchu – așezarea sacră a Incașilor (fig. 2) etc.?
- ...numeroase orașe americane au planul urban rectangular („tablă de șah”): Montreal (în Canada), Buenos Aires (în Argentina), New York (în Statele Unite ale Americii – fig. 3) etc.?
- ...la periferiile unor mari orașe din America de Sud se întind cartierele săracilor (*barrios* – în Venezuela, *favelas* – fig. 4 – în Brazilia ș.a.), insalubre și cu o rată a infracționalității ridicată?
- ...La Paz (în Bolivia) este orașul-capitală situat la cea mai mare altitudine (3 640 m)?

Amintește-ți

- Care sunt sectoarele economice?
- Ce sector consideri că este mai important? De ce?
- Explică importanța resurselor naturale pentru economie.

Fig. 2. Agricultură mecanizată

Fig. 3. America – resurse ale subsolului și concentrări industriale

Descoperă

Observă harta din fig. 1 și precizează:

- regiunile geografice cu agricultură mecanizată;
- regiunile geografice cu agricultură de subzistență;
- principalele plante cultivate în America.

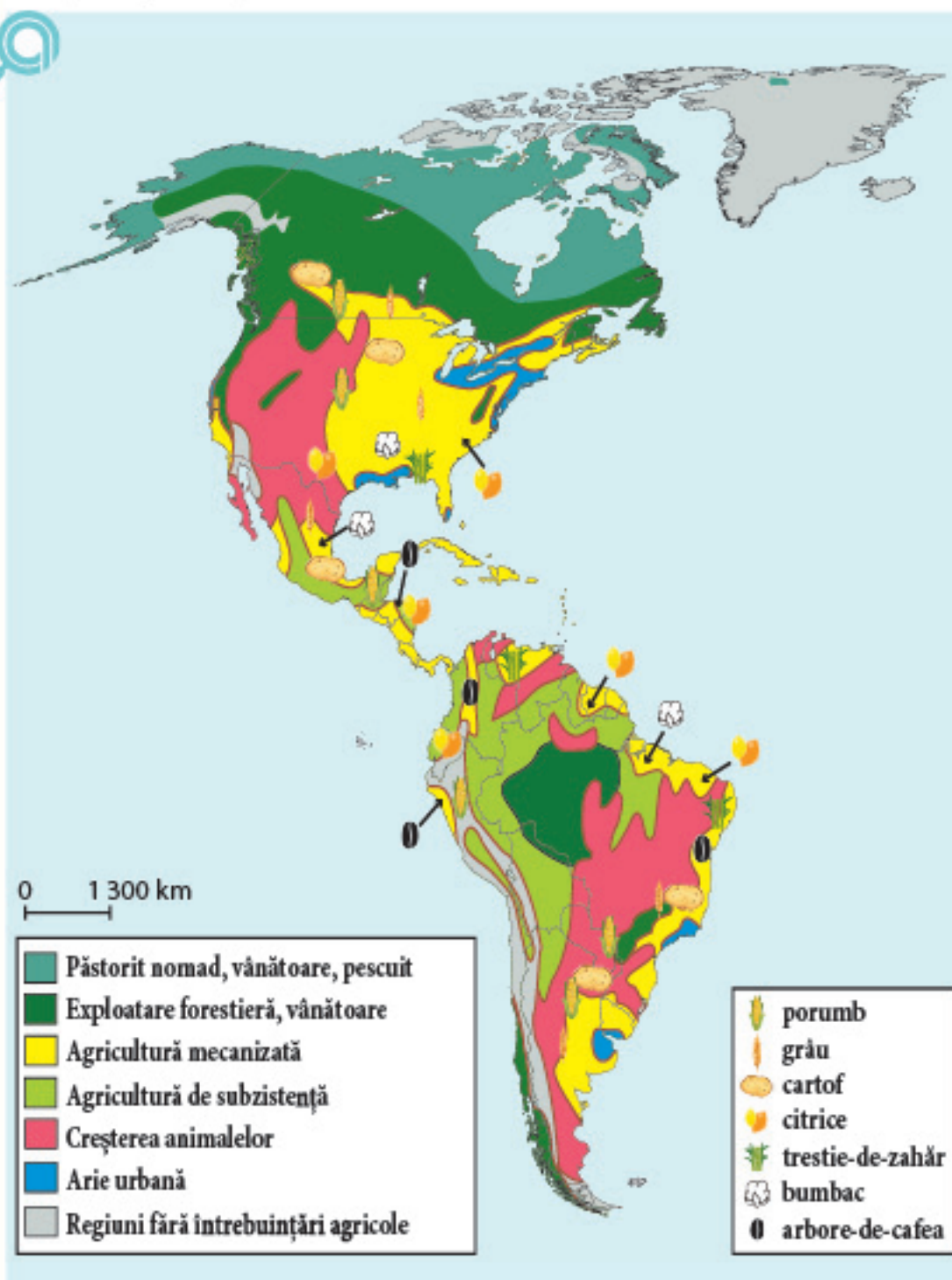

Fig. 1. America – utilizarea terenurilor și principalele tipuri de agricultură

Reține

• Agricultura

Datorită condițiilor naturale extrem de variate și a investițiilor, agricultura practică în America este diversificată. În regiunile fertile din America de Nord (Statele Unite ale Americii și Canada) și pe unele areale din America de Sud se evidențiază agricultura intensivă, bazată pe mecanizare, pe utilizarea îngrășămintelor chimice și a irigațiilor.

Cerealele (porumb, grâu), cartoful, soia, legumele etc. se cultivă în majoritatea statelor americane, unele situându-se pe primele locuri la nivel mondial (Canada, Statele Unite ale Americii, Argentina).

În regiunile subtropicale și intertropicale se cultivă trestie-de-zahăr, bumbac, citrice, orez ș.a.

Câteva țări din America Latină sunt printre primii producători mondiali de cafea: Brazilia, Columbia, Honduras, Mexic și Peru.

Creșterea animalelor (bovine, porcine, ovine) situează unele țări americane între marile producătoare din lume de carne, lapte și brânzeturi (Statele Unite ale Americii, Brazilia, Mexic, Argentina).

Fig. 4. Uzinele Ford

Fig. 5. Portul din Halifax (Canada)

Exersează

1. Observă harta din fig. 1 și scrie în caiet:
 - a. două specii de plante cultivate și în Europa, originare din America;
 - b. trei țări din America de Sud cu areale în care se practică agricultura mecanizată;
 - c. o regiune geografică în care se practică păstoritul nomad.
2. Explică prezența agriculturii de subsistență în America Latină.

Reține

• Activitățile Industriale

Prin numeroasele sale ramuri, industria este prezentă în toate țările din America. Se evidențiază industria de vârf (electronică și electrotehnică, aeronautică, farmaceutică etc.) specifică unor țări precum SUA, Canada, Brazilia, Mexic etc.

În America, marile concentrări industriale s-au dezvoltat în regiunile de exploatare a resurselor subsolului (petrol, cărbuni, minereu de fier ș.a.) și în zonele litorale: nord-estul Statelor Unite ale Americii, Golful Mexic, sudul-estul Canadei, sud-estul Braziliei, La Plata (Argentina) ș.a.

Exersează

3. Observă harta din fig. 3 și scrie în caiet:
 - a. cinci țări cu exploatare de petrol și gaze naturale;
 - b. cinci țări cu exploatare de minereu de fier;
 - c. concentrările industriale și țările în care se găsesc.
4. Explică de ce orașele cu mari porturi dispun și de cele mai mari concentrări industriale.

Reține

• Serviciile

Rețelele de **transporturi** din America sunt printre cele mai dezvoltate de pe glob, dar sunt distribuite diferit în teritoriu, din cauza condițiilor naturale.

Căile ferate magistrale leagă coasta Oceanului Atlantic de coasta Oceanului Pacific (Halifax – Vancouver, în Canada, New York – Los Angeles, în SUA ș.a.), iar magistrala rutieră Panamericana traversează latura vestică a Americii, din Alaska la Țara de Foc, pe o lungime de peste 20 000 km.

Fig. 6. America – orașe-port

Fig. 7. Munții Stâncoși (Canada)

Fig. 8. Playa del Carmen (Mexic)

Fig. 9. Opera Metropolitană (New York)

Fig. 10. Stadionul Maracanã (Rio de Janeiro)

Transporturile pe apă (maritime și fluviale) au contribuit la dezvoltarea unor mari concentrări urbane și industriale, în nord-estul Statelor Unite ale Americii, la Marile Lacuri, la Golful Mexic, în sud-estul Braziliei etc.

Transporturile aeriene, în special cele din țările Americii de Nord, sunt printre cele mai dezvoltate din lume. Mari aeroporturi nord-americane se găsesc în orașele Atlanta, Dallas, Chicago, Los Angeles, New York (Statele Unite Ale Americii), Ciudad de México (Mexic), Toronto (Canada) etc.

Comerțul exterior asigură țărilor mărfurile necesare dezvoltării economico-sociale. Țările americane anglo-saxone exportă preponderent produse prelucrate și tehnologie superioară (electronice, autoturisme, avioane, medicamente etc.), în timp ce țările din America de Latină exportă resurse naturale și produse agricole (minereuri, combustibili fosili, carne, cafea etc.).

Turismul în America este dezvoltat diferit de la o țară la alta, fiind influențat de atracțiile turistice naturale și antropice (paysages deosebite, monumente ale naturii, vestigii istorice, monumente arhitecturale, concursuri sportive, festivaluri ș.a.), de căile de comunicații și de investițiile specifice acestui domeniu economic.

Exersează

5. Explică de ce majoritatea magistrelor feroviare și rutiere din America de Nord sunt orientate de la est la vest.

6. Urmărește pe o hartă din atlasul geografic rutele urmate de magistralele feroviare Halifax – Vancouver și New York – Los Angeles și de magistrala rutieră Panamericana.

7. Observă pe harta din fig. 6 și asociază porturile menționate în coloana A cu țările din coloana B.

A	B
1. Halifax	a. Brazilia
2. Houston	b. Canada
3. Lima	c. Chile
4. Santos	d. Columbia
5. Valparaíso	e. Peru
	f. SUA

8. Observă fig. 7-10 și scrie în calet tipurile de turism sugerate de acestea.

9. Folosește diferite surse pentru informare (enciclopedii, albume, ghiduri turistice, internet etc.) și realizează o listă cu câte opt obiective turistice din America de Nord și din America de Sud.

Proiect în echipă

Împărțiți clasa în două grupe. Utilizând informațiile de pe internet, prima grupă va realiza un poster cu tema „Aspecte economice în America de Nord”, iar cea de-a doua, unul cu tema „Aspecte economice în America de Sud”. Prezentați în clasă proiectele și stabiliți împreună concluziile.

Statele Unite ale Americii

Denumirea oficială: Statele Unite ale Americii

Forma de guvernământ: republică prezidențială, stat federal (50 de state și un district federal)

Suprafața: 9,62 milioane km²

Populația: 339,9 milioane de locuitori (anul 2023)

Capitala: Washington

Descoperă

- Ce simbolizează imaginea alăturată?
- Observă harta politică a Americii (pag. 89) și precizează în ce parte a Americii de Nord se află Statele Unite ale Americii, țările vecine și poziția lor geografică.
- Identifică, în harta din fig. 2, marile unități de relief, principalele ape curgătoare și cele mai importante orașe.
- Află de ce Statele Unite ale Americii reprezintă cea mai dezvoltată țară din lume.

Fig. 1. Statuia Libertății

Fig. 2. Statele Unite ale Americii – harta fizică și economică

Reține

• Cadrul natural

Statele Unite ale Americii (SUA), una dintre cele mai întinse și mai populate țări ale lumii, ocupă partea centrală a Americii de Nord. Două dintre statele sale au poziții geografice diferite: Alaska, în nord-vestul continentului, și Hawaii, în partea centrală a Oceanului Pacific. Vecinii săi sunt Canada (în nord) și Mexic (în sud). Coasta estică este scăldată de Oceanul Atlantic, iar cea vestică, de Oceanul Pacific.

Relieful țării este extrem de variat, la est și vest fiind lanțuri montane (Munții Apalași, Munții Stâncoși), iar în centru, podișuri și câmpii (Podișul Preriilor, Câmpia Mississippi). Munții din vest aparțin Cordilerei Nord-Americane și închid în interior podișuri

Fig. 3. Peștera Mamutului, una dintre cele mai lungi și mai frumoase peșteri din lume

Fig. 4. Casa Albă, Washington DC, reședința președintelui SUA

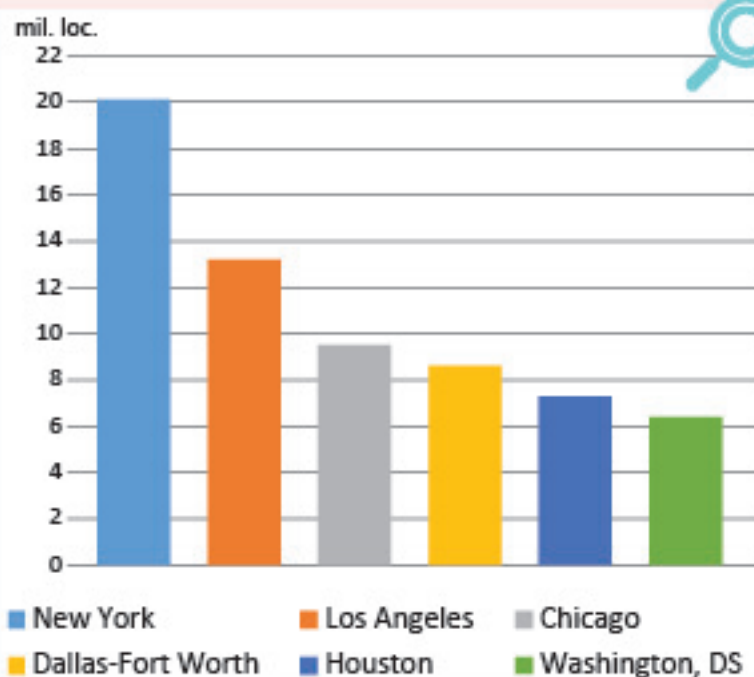

Fig. 5. Principalele metropole din SUA

Fig. 6. Monumentul național Muntele Rushmore, Dakota de Sud

întinse (Podișul Marelui Bazin). În Alaska predomină relieful muntos de încrețire (Munții Brooks), iar în Insulele Hawaii, cel vulcanic (Muntele Mauna Kea).

Statele Unite ale Americii sunt străbătute de mari **cursuri de apă** – Mississippi, Colorado –, care se varsă în oceanele vecine. Cele mai reprezentative **lacuri** sunt de origine glaciară (Marile Lacuri) și tectonică (Marele Lac Sărat).

Clima este variată. În centru și est predomină clima temperat-continentală, în sud-est, clima subtropicală, în Alaska, clima subpolară, iar în Hawaii, cea tropicală.

Vegetația și **fauna** sunt adaptate condițiilor climatice. În sud-est sunt păduri subtropicale, în centru, prerie, în est, păduri de foioase, în Munții Stâncoși, păduri de conifere, în podișurile din Interiorul Cordillerei Nord-Americane, vegetație semideșertică și deșertică, în Alaska, tundră. Fauna acestor medii de viață este reprezentată de specii ca: *șarpele cu clopoțel*, *curcanul sălbatic*, *bizonul*, *ursul grizzly*, *antilopa* ș.a.

• Populația și marile orașe

Cu cei peste 339,9 milioane de locuitori, Statele Unite ale Americii constituie cea mai populată țară din America și a treia din lume.

Populația sa este neuniform distribuită. Cele mai mari concentrări sunt la est de Munții Apalași, în regiunea Marilor Lacuri, a Golfului Mexic și pe litoralul Californiei.

Mai mult de 80% dintre locuitori trăiesc în **orașe**. Printre cele mai mari metropole se numără *New York*, *Los Angeles*, *Chicago*, *Dallas-Fort Worth* și *Houston* (fig. 5).

• Economia

În prezent, Statele Unite ale Americii reprezintă cea mai mare putere economică a lumii.

Industria, bazată pe valorificarea resurselor interne (*petrol*, *cărbuni*, *minereuri* etc.) și pe cele importate, este foarte modernă și diversificată (energetică, constructoare de mașini, aerospațială, tehnologie IT). Unele dintre cele mai mari concentrări industriale se găsesc pe Coasta de Est, în regiunea Marilor Lacuri, în regiunea Golfului Mexic etc.

Agricultura este puternic mecanizată, cu areale specializate pe diferite culturi agricole numite „belts” (centuri). Se cultivă *bumbac*, *grâu*, *porumb*, *cartofi* și *citrice*.

Țara este o mare exportatoare de produse industriale (*petrochimice*, *autoturisme*, *avioane* ș.a.) și agricole (*cereale*, *sola*, *carne*), deține cea mai mare și modernă rețea de căi ferate și de șosele și dispune de cel mai intens trafic aerian din lume.

Exersează

1. Observă harta din fig. 2 și scrie în calet:
 - a. țările vecine; b. patru unități de relief; c. patru ape curgătoare; d. două lacuri; e. patru orașe cu porturi; f. patru orașe cu aeroporturi.
2. Amintește-ți numele celor trei megalopolisuri din SUA și precizează pentru fiecare câte un oraș-metropolă.
3. Numeroșii turiști care vizitează SUA sunt atrași de orașele moderne (New York, Las Vegas), de stațiunile balneoclimatice (Malibu), de parcurile naționale (Yellowstone) etc. Folosește variate surse de informare și realizează, în calet, o listă cu obiective turistice naturale și antropice din SUA.

Canada

Denumirea oficială: Canada

Forma de guvernământ: monarhie constituțională, stat federal
(10 provincii și trei teritorii)

Suprafața: 9,98 milioane km²

Populația: 38,7 milioane de locuitori (anul 2023)

Capitala: Ottawa

Descoperă

- În ce parte a Americii de Nord se află Canada? Care sunt oceanele care o mărginesc pe trei laturi?
- Găsește pe harta din fig. 1:
 - cele mai întinse unități de relief;
 - cele mai mari ape curgătoare și lacuri;
 - cele mai importante orașe.

Fig. 1. Canada – harta fizică și economică

Reține

• Cadrul natural

Canada, a doua țară ca mărime din lume, după Rusia, este situată în partea **septentrională** a Americii de Nord, între Statele Unite ale Americii (în sud și în nord-vest), Oceanul Atlantic (în est), Oceanul Pacific (în vest) și Oceanul Arctic (în nord).

Relieful Canadel este mai scund în centru și nord (Podișul Preirilor, Câmpia Nord-Canadiană) și mai înalt la est (nordul Munților Apalași, Podișul Labrador) și vest (Munții Stancoși).

Fig. 2. Logan (5 959 m), cel mai înalt vârf din Canada

Fig. 3. Caribu, în tundră

Fig. 4. Sat de eschimoși

Fig. 5. Montréal, Stadionul Olimpic

Dicționar

septentrional – nordic, boreal

Știi că...

...frunza de arțar a devenit simbolul Canadei în secolul al XVIII-lea și a fost adoptat oficial în 1996?

...în Canada există un drum pentru camioane pe care se circulă numai iarna? El face legătura dintre Tibbitt și Contwoyto (peste 400 km). Aproximativ 85% din traseul său este pe suprafața înghețată a unor lacuri.

Pe teritoriul Canadei sunt prezente numeroase **râuri** și **fluvii** (Yukon, Mackenzie), care se varsă în oceanele și în mările vecine, și mai mult de jumătate din **lacurile** de pe glob. Cele mai întinse sunt de origine glaciară (Marile Lacuri, Lacul Sclavilor ș.a.).

Canada este o țară cu climă mai rece. În regiunile litorale din sud-vest și sud-est, **clima** este temperată cu nuanțe oceanice, în centru, temperat-continentală și temperat-continentală rece, iar în nord, subpolară și polară.

Cele mai fertile **soluri** se găsesc în sud, în prerie, și sunt folosite în agricultură.

În zona temperată a Canadei cresc păduri de foioase (*arțar, mesteacăn*), păduri de conifere (*pin, molid*) și ierburi de prerie. În zona rece predomină tundra. **Animalele** care populează aceste zone sunt: *cerbul canadian, bizonul de pădure, ursul polar, elanul, caribu* (fig. 3) și *vulpea polară*.

• Populația și marile orașe

Canada este o țară slab populată, cu densitatea medie de doar 3,8 loc./km². Cele mai mari concentrări de populație sunt în sud și sud-est (în regiunea Marilor Lacuri și de-a lungul fluviului Sfântul Laurențiu). Tot în această parte se găsesc și cele mai mari **orașe**: *Toronto, Montréal, Ottawa* ș.a.

Populația este formată din anglo-canadieni și franco-canadieni, amerindieni, eschimoși ș.a.

• Economia

Canada este o țară bogată în resurse naturale (*minereu de fier, cărbuni, petrol, uraniu, lemn, ape curgătoare* ș.a.), valorificate în concentrările industriale din sudul, sud-estul (Toronto, Montréal) și sud-vestul (Vancouver) țării.

Agricultura Canadei este specializată în cultivarea cerealelor (*grâu, orz*) și creșterea animalelor (*vaci, oi*).

Magistralele feroviare și rutiere, de dimensiuni transcontinentale, leagă prin sud coasta atlantică de cea pacifică. O importantă cale pentru navigație o reprezintă Marile Lacuri și fluviul Sfântul Laurențiu. Legăturile rapide cu localitățile izolate din nord se realizează cu avioane de capacitate medie și mică.

Canada exportă materii prime (*minereu de fier, petrol*) și produse agricole (*cereale*).

Principalele atracții turistice canadiene sunt marile orașe (Montréal, Toronto), parcurile naționale (Wood-Buffalo), Cascada Niagara și stațiunile montane (Calgary).

Exersează

1. Identifică pe harta din fig. 1 și scrie în calet pentru Canada:

- oceanele la care are ieșire;
- patru unități de relief;
- trei ape curgătoare;
- trei lacuri;
- patru orașe,
- patru resurse naturale.

2. Explică de ce densitatea medie a populației din Canada este mică.

Brazilia

Denumirea oficială: Republica Federativă a Braziliei

Forma de guvernământ: republică federală

(26 de state și un district federal)

Suprafață: 8,5 milioane km²

Populația: 216,4 milioane de locuitori (anul 2023)

Capitala: Brasília

Amintește-ți

- Ce este America Latină?
- Precizează cinci state din alcătuirea sa.

Descoperă

- În ce parte a Americii de Sud se află Brazilia?
- Localizează pe harta din fig. 2, vecinii săi. Identifică cele mai întinse unități de relief și cele mai mari ape curgătoare.

Reține

• Cadrul natural

În trecutul Americii Latine, Brazilia a fost colonie portugheză. În prezent, este a cincea țară ca întindere din lume, situată în estul Americii de Sud și are o largă deschidere la Oceanul Atlantic.

Relieful Braziliei este în general scund. Podișul Braziliei este un platou relativ neted în care apele curgătoare au creat văi cu cascade (fig. 1). Câmpia Amazonului este cea mai întinsă câmpie din lume, are altitudini reduse și cuprinde numeroase regiuni mlăștinoase.

Brazilia este o țară bogată în **ape curgătoare** care se varsă în Oceanul Atlantic: Amazon, São Francisco, Paraná ș.a.

Datorită poziției geografice, aproape întreg teritoriul Braziliei se întinde în zona caldă. Principalele tipuri de **climă** sunt ecuatorială și subecuatorială. În sud-est, clima este subtropicală.

Vegetația este determinată de condițiile climatice. Se evidențiază pădurea ecuatorială (selvas), în Câmpia Amazonului, și savana (campos), în podișuri. Fauna este foarte bogată în specii ca: *anaconda*, *tapir*, *tatu*, *malmuță-urletoare*, *furnicar*, *jaguar*, *puma* ș.a.

Fig. 1. Cascada Iguazu

Fig. 2. Brazilia – harta fizică și economică

Fig. 3. Brasília

Fig. 4. Râu poluat în Brazilia

Fig. 5. Statuia Hristos Mântuitorul

Dicționar

Transamazonianul – magistrală rutieră care traversează regiunea amazoniană din nordul Braziliei

Știi că...

...pe drapelul Braziliei scrie, în portugheză, „Ordine și progres”?

...statuia Hristos Mântuitorul (fig. 5) este una dintre cele mai înalte din lume (30 m)? Este amplasată în Rio de Janeiro. Chipul Mântuitorului a fost desenat de artistul român Gheorghe Leonida.

• Populația și marile orașe

Brazilia este cea mai populată țară din America de Sud. Însă sunt prezente mari contraste între regiunile suprapopulate (în sud-est) și cele foarte sărace în locuitori (Câmpia Amazonului).

Alături de urmașii colonizatorilor europeni (preponderent portughezi), trăiesc metiși, afro-americani, amerindieni.

În Brazilia, peste zece **aglomerații urbane** au mai mult de un milion de locuitori (São Paulo, Rio de Janeiro, Belo Horizonte, Salvador, Recife, Brasília ș.a.). La marginile unor orașe sunt cartiere suprapopulate (favele).

• Economia

Brazilia este cea mai mare putere economică din America de Sud. În subsolul său se găsesc importante resurse naturale (*minereu de fier, bauxită, aur, petrol*). De asemenea, deține un vast fond forestier. În regiunile în care se exploatează zăcămintele, din cauza condițiilor de muncă periculoase, apar numeroase accidente soldate atât cu victime umane, cât și cu poluarea mediului (fig. 4).

Din pădurea amazoniană, doar în Brazilia sunt defrișate într-un an suprafețe ce depășesc 10 000 km².

Industria (siderurgică, constructoare de mașini, alimentară) este concentrată în marile orașe din megalopolisul brazilian și în celelalte orașe din zona litorală.

Agricultura Braziliei este diversificată. Pe lângă producțiile ridicate de *cereale, cartofi, fasole, cacao, citrice*, Brazilia deține locul întâi în lume la culturile de *cafea și trestie-de-zahăr*. În ferme mari se cresc *vaci, cai și porci*.

Rețeaua de transporturi terestre este mai concentrată în sud și în sud-est și deficitară în celelalte regiuni geografice. Pentru a scoate din izolare Câmpia Amazonului, s-a dat în folosință, pe anumite sectoare, magistrala rutieră **Transamazonianul**.

Cele mai importante porturi sunt la Santos, Salvador, Rio de Janeiro etc., iar aeroporturile, la São Paulo, Rio de Janeiro, Brasília etc. Brazilia exportă importante cantități de minereu de fier și produse agricole (cafea, bumbac, cacao). Turștii care vizitează Brazilia sunt atrași de marile orașe din zona litorală și de capitala Brasília (fig. 3).

Exersează

1. Observă harta din fig. 2 și stabilește valoarea de adevăr pentru fiecare dintre afirmațiile de mai jos.

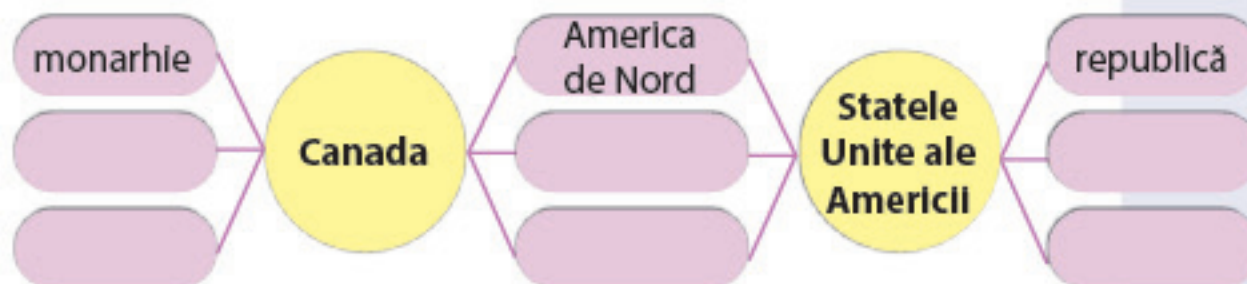
- Podișul Braziliei se află la nord de fluviul Amazon.
- La vest, Brazilia are ieșire la Oceanul Atlantic.
- În Câmpia Amazonului se află orașul Manaus.
- Fluviul Paraná curge spre sud.
- Orașul Brasília este situat la nord de Ecuator.

2. **Activitate în perechi.** Folosiți aplicația Google Earth și „vizitați” orașul Rio de Janeiro. Accesați imagini ale altor orașe din zona litorală. Întocmiți o listă cu posibile destinații turistice.

I. Identifică pe harta alăturată și scrie în calet:

- numerele mărilor marcate cu literele A, B și C;
- numele golfurilor marcate cu literele D, E și F;
- numele insulelor marcate cu literele G, H și I;
- numele peninsulelor marcate cu literele J, K și L;
- numele unităților de relief marcate cu numerele: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 și 8;
- numele fluviilor marcate cu numerele 9, 10, 11 și 12;
- câte un tip de climă pentru fiecare din peninsulele marcate cu literele J și L;
- câte un tip de vegetație pentru fiecare dintre unitățile de relief marcate cu numerele 5 și 6.

II. Realizează, în calet, o diagramă, după modelul de mai jos, în care să compari geografic Canada și Statele Unite ale Americii. Te poți referi la: *poziția geografică, relief, climă, hidrografie, vegetație, populație și megalopolisuri*.

III. Desenează, în calet, diagrama alăturată și notează în ea asemănările și deosebirile dintre clima din America de Nord și clima din America de Sud. Folosește-te de harta de la pag. 84, fig. 3 și de lista de termeni.

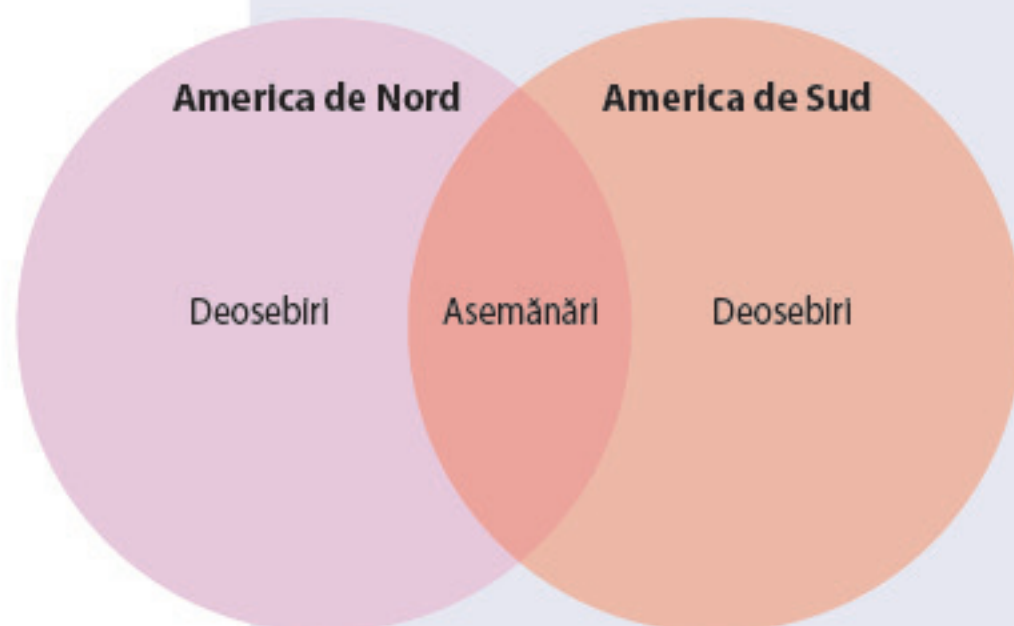
Listă de termeni: *polară, subpolară, subtropicală, temperat-continentală rece, temperat-continentală, temperat-continentală excesivă, temperat-continentală aridă, temperat-oceanică, tropical-aridă, subecuatorială și ecuatorială.*

IV. Folosește datele din tabel și calculează densitatea medie a populației din Brazilia (loc./km²).

Precizează pentru această țară câte o regiune în care densitatea populației este mai mare și una în care densitatea populației este mai mică.

Țara	Suprafața (km ²)	Populația (milioane locuitori)
Brazilia	8 500 000	216,4

V. Elaborează, în calet, un text geografic de maximum opt rânduri, despre populația Americii, în care să utilizezi termenii: *afro-americieni, America Anglo-Saxonă, amerindieni, catolici, conchistadori, densitatea populației, engleza, spaniola*.

Grilă de autoevaluare

Subiectul I: 30 de puncte

Subiectul II: 30 de puncte

Subiectul III: 12 puncte

Subiectul IV: 12 puncte

Subiectul V: 6 puncte

Din oficiu: 10 puncte

Subiectul I	10 x 3 p. = 30 p.
Subiectul II	10 x 3 p. = 30 p.
Subiectul III	6 x 2 p. = 12 p.
Subiectul IV	6 x 2 p. = 12 p.
Subiectul V	2 x 3 p. = 6 p.

Punctaj maxim: 100 de puncte

I. Scrie, în calet, unitățile de relief de mai jos în ordinea în care sunt pe hartă, de la nord la sud.

Câmpia Amazonului, Câmpia Mississippi, Câmpia Orinoco, Munții Apalași, Munții Brooks, Munții Mackenzie, Podișul Braziliei, Podișul Labrador, Podișul Mexicului și Podișul Patagoniei.

II. Analizează harta alăturată și rezolvă cerințele pe calet.

a. Scrie numele statelor marcate cu numerele 2, 3, 7, 8 și 11.

b. Completează propozițiile cu informația corectă.

- Țara marcată cu numărul 4 are ieșire la Marea
- Podișul Boliviei se află în țara marcată cu numărul
- Capitala statului marcat cu numărul 6 este orașul
- Portugheza este limba oficială a statului marcat cu numărul
- Religia majoritară din statul marcat cu numărul 9 este cea

III. Scrie, în calet, litera corespunzătoare răspunsului corect.

1. Spaniolii care au traversat America Centrală și au descoperit Oceanul Pacific au fost conduși de:

a. Amerigo Vespucci.	b. Cristofor Columb.
c. Pedro Álvares Cabral.	d. Vasco de Balboa.

2. Țara traversată de Ecuator se numește:

a. Bolivia.	b. Ecuador.	c. Guyana.	d. Venezuela.

3. Fluviile care formează delte la vărsare sunt:

a. Amazon și Sfântul Laurențiu.	b. Amazon și Paraná.
c. Mississippi și Orinoco.	d. Orinoco și Paraná.

4. Bizonul trăiește în:

a. pampas.	b. prerie.	c. savană.	d. tundră.

5. Din platforma continentală a Golfului Mexic se exploatează:

a. aur.	b. cărbuni.	c. minereu de fier.	d. petrol.

6. Orașul situat la gura de vărsare a fluviului Paraná se numește:

a. Buenos Aires.	b. Paramaribo.	c. Rio de Janeiro.	d. Santiago.

IV. Realizează corespondența dintre statele din prima coloană și capitalele din cea de-a doua coloană.

A

- Canada
- Cuba
- Ecuador
- Paraguay
- Uruguay
- Venezuela

B

- Asuncion
- Caracas
- Havana
- La Paz
- Montevideo
- Quito
- Ottawa

V. Scrie doi factori care determină răspândirea inegală a populației din America.

UNITATEA 4

AUSTRALIA, OCEANIA, ANTARCTICA

Conținuturi:

• Australia și Oceania – caracterizare geografică

Lecția 1. Australia – caracterizare geografică generală

Lecția 2. Oceania – particularități geografice

Lecția 3. Antarctica – elemente de identitate geografică

Studiu de caz:

• Unicitatea biogeografică australiană

Recapitulare și autoevaluare secvențială

Pe parcursul unității de învățare 4, realizează un album cu titlul: „Australia – curiozități geografice”. Albumul va conține descrieri și imagini sugestive.

*Profesorul va construi grila de evaluare și va stabili modalitatea și timpul alocat prezentării.

Fișa de observare sistematică a comportamentului elevilor la orele de geografie, utilizată de cadrul didactic pe parcursul unității de învățare *Australia, Oceania, Antarctica*.

Criterii evaluate/indicatori	Nivel scăzut	Nivel mediu	Nivel ridicat
1. Respectarea regulilor grupului			
2. Exprimarea socială și emoțională adecvate			
3. Capacitatea de autoorganizare			
4. Implicarea și îndeplinirea corectă a sarcinilor			
5. Atitudinea adecvată față de colegi			
6. Interesul față de disciplina geografie			
7. Progresul realizat			

Lecția 1. Australia – caracterizare geografică generală

Descoperă

- Observă harta din fig. 4 și precizează în ce emisfere și între ce oceane este situat continentul Australia.
- Localizează pe hartă mările vecine Australiei, unitățile de relief și principalele ape continentale.
- Care sunt cele mai populate regiuni australiene și cele mai mari orașe?

Reține

• Poziția geografică și țărmurile

Australia, cel mai mic continent de pe glob (circa 7,7 milioane km²), este situat în emisferele sudică și estică și este înconjurat în totalitate de apă (fig. 1). Cea mai mare parte a sa este un rest al vechiului continent Gondwana și ocupă o porțiune din placa tectonică Indo-Australiană.

Țărmurile sale, puțin crestate (Peninsula Arnhem, Peninsula York, Golful Carpentaria, Marele Golf Australian ș.a.), sunt scăldate de apele oceanelor Pacific (la est) și Indian (la vest și sud), dar și ale unor mări mărginașe (Timor, Coralilor ș.a.).

Cea mai mare insulă a Australiei este Tasmania (68 400 km²), separată de continent prin Strâmtoarea Bass (fig. 3).

Exersează

1. Calculează cu cât este mai mică suprafața Australiei în comparație cu cea a celui mai întins continent.

2. Observă harta din fig. 4 și scrie în calet:

- golfurile și mările care înconjoară Australia;
- insula și strâmtoarea din sud-estul continentului.

3. Folosește harta din fig. 4 și completează, în calet, un tabel, după modelul de mai jos.

Punct extrem	Punct cardinal
Capul York	nord
...	...

Reține

• Cadrul natural

Relieful. Australia este continentul cu cele mai coborâte altitudini medii (cca 200 m), doar 7% din suprafața sa depășind înălțimea de 650 m.

Relieful, cuprins între - 12 m, în regiunea Lacului Eyre, și 2 228 m, în Vârful Kosciuszko (Alpii Australiei), este alcătuit din platouri joase, câmpii interne și litorale și munți vechi.

Fig. 1. Australia, pe glob

Fig. 2. Capul Byron, cel mai estic punct al Australiei

Fig. 3. Insula Tasmania

Fig. 4. Australia – harta fizică și economică

Partea vestică a continentului este un **platou vast**, cu întinse suprafețe deșertice și munți erodați: Podișul Australiei de Vest, Podișul Kimberley, Munții MacDonnell, Marele Deșert de Nisip, Marele Deșert Victoria ș.a.

Sectorul central-estic este alcătuit din **câmpii joase**, unele cu caracter endoreic: Câmpia Carpentaria, Câmpia Eyre și Câmpia Murray-Darling.

În est se întinde Cordiliera Australiană, alcătuită din Munții Mării Cumpene de Ape și Alpii Australiei (fig. 5).

Hidrografia. Din cauza condițiilor climatice, Australia este un continent sărac în ape curgătoare și lacuri. Dintre apele de suprafață permanente se evidențiază fluviul Murray (fig. 6), cu afluentul Darling, și lacul tectonic Eyre (fig. 7), cu apă sărată și suprafață variabilă. O categorie aparte în Australia o reprezintă creek-urile, râuri temporare care curg numai la ploi torențiale, mai numeroase în regiunile endoreice.

În subsolul australian se găsesc rezerve importante de apă subterană, între care Marele Bazin Australian, din partea central-estică a continentului.

Fig. 5. Alpii Australiei

Fig. 6. Fluviul Murray

Fig. 7. Lacul Eyre

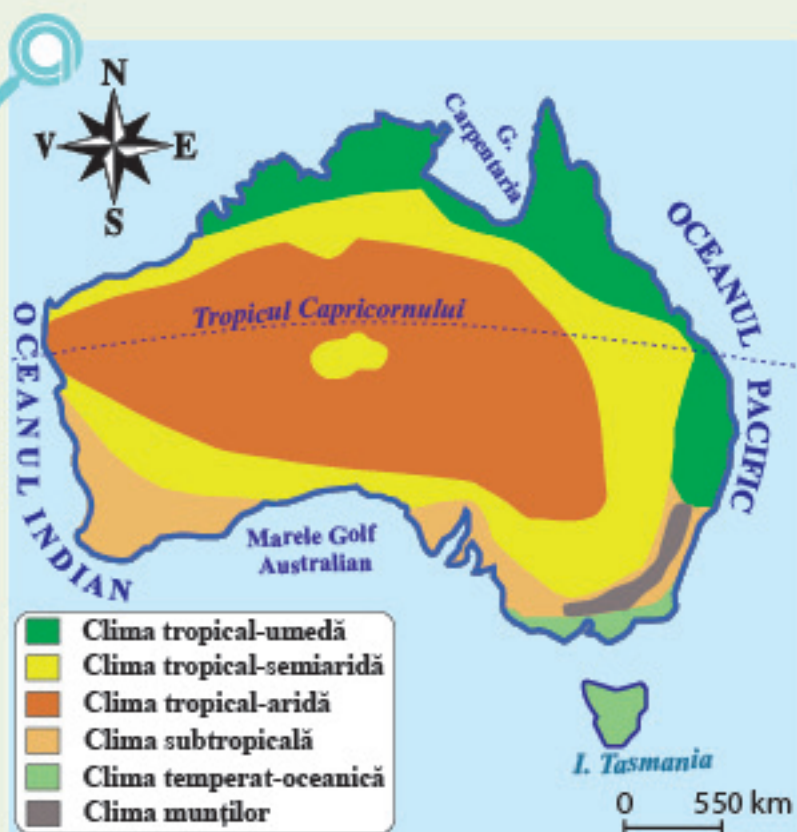

Fig. 8. Australia – tipuri de climă

Clima din Australia este influențată de trei factori:

- poziția geografică, în cea mai mare parte în zona caldă, de-a lungul Tropicului Capricornului;
- oceanele și mările înconjurătoare;
- vânturile alizee și musonice.

Ca urmare, clima continentului este în cea mai mare parte **tropical-aridă** și **tropical-semiaridă**, cu temperaturi ridicate, diferențe mari de temperatură între zi și noapte și precipitații puține (sub 300 mm/an), cu caracter neregulat.

În nord și nord-est, clima Australiei este **tropical-umedă**, cu temperaturi ridicate tot timpul anului și cu precipitații bogate (peste 1 500 mm/an), aduse de musonul de vară.

În sud-vest și sud-est, clima este **subtropicală**. Datorită musonului care bate dinspre Oceanul Pacific, în sud-estul continentului, verile sunt călduroase și iernile, răcoroase și ploioase.

Pe fâșia continentală sud-estică și în Insula Tasmania, clima este **temperat-oceanică**.

Condițiile naturale și izolarea continentului au făcut ca viețuitoarele din Australia să fie diferite în comparație cu viețuitoarele de pe alte continente.

Exersează

4. Găsește pe harta Australiei: Câmpia Nullarbor, Marele Deșert de Nisip, Deșertul Gibson, Marele Deșert Victoria, Podișul Australiei de Vest, Vârful Kosciuszko, apele curgătoare Murray și Darling și Lacul Eyre.

5. Folosește diferite surse de informare și adună date despre Lacul Eyre. Ce are în comun cu Marele Lac Sărat din America de Nord și cu Lacul Balhaș din Asia?

6. Observă în fig. 8 repartitia tipurilor de climă în Australia.

Reține

• Populația, așezările și economia

Australia este un continent-stat federal, alcătuit din șase state și mai multe teritorii. După forma de guvernare, este o monarhie și are capitala la Canberra.

O perioadă după descoperirea sa de către europeni, Australia a fost **colonie penală** britanică. În prezent, **populația** sa numără peste 26,5 milioane de locuitori (cca 3,5 loc./km²). Cele mai mari concentrări de populație sunt în sud-est și sud-vest, regiunile întinse din partea centrală și vestică fiind aproape nepopulate.

Majoritatea populației este formată din albi, iar aborigenii (fig. 9), destul de numeroși și marginalizați în trecut, dispun în prezent de drepturi depline.

Cel mai mulți australieni trăiesc în **orașe** (aproape 90%), Sydney (5,2 milioane de locuitori, fig. 10), Melbourne (4,9 milioane de locuitori), Brisbane (2,5 milioane de locuitori), Perth, Adelaide ș.a. fiind importante centre industriale și portuare.

Datorită resurselor naturale (*cărbuni, minereuri de fier, bauxită, plumb, uraniu, metale prețioase etc.*), **economia** Australiei este printre cele mai dezvoltate din lume.

Agricultura australiană este specializată pe creșterea animalelor (bovine și ovine) și cultivarea cerealelor și a plantelor tehnice.

Transporturile terestre sunt mai concentrate în sud-est și sud-vest și fac legătura cu marile aeroporturi internaționale și porturi.

Datorită transportului aerian în dezvoltare, Australia a devenit o destinație pentru numeroși turiști veniți de pe celelalte continente. Reprezintă importante atracții turistice: marile orașe, Marea Barieră de Corali, **monoliții** (Uluru – fig. 11), concursurile sportive (Australian Open, la Melbourne), parcurile naționale ș.a.

Fig. 9. Aborigeni

Fig. 10. Sydney

Exersează

7. Caută informații în enciclopedii, pe Internet etc. și explică de ce Australia este monarhie.

8. Localizează pe o hartă din atlasul geografic orașele Australiei și scrie-le în calet.

9. Transcrie în calet următoarele afirmații și stabilește valoarea lor de adevăr (A – adevărat, F – fals).

- Locuitorii autohtoni sunt numiți eschimoși.
- Australia este un continent foarte populat.
- Capitala Australiei este orașul Canberra.
- Orașul Adelaide este port la Golful Carpentaria.
- Turneul de tenis de la Australian Open se desfășoară la Melbourne.

10. Folosește diferite surse de informare și scrie numele orașelor mari prin care trece magistrala feroviară Transaustralianul.

Proiect în echipă

Folosiți aplicația Google Earth și „vizitați” cele mai mari orașe ale Australiei. Realizați o prezentare în PowerPoint folosind imaginile care v-au impresionat.

Știi că...

...Australia este cea mai bogată țară în fântâni arteziene naturale? Dacă rețeaua apelor de suprafață este foarte săracă, apele subterane ocupă o treime din întinderea continentului. Cea mai mare cantitate de apă este stocată în Marele Bazin Australian.

...Uluru sau Ayers Rock este un masiv golaș situat în partea centrală a Australiei, în climatul tropical-arid? El este un monolit alcătuit predominant din gresie, cu o lungime de aproximativ 3 km, o lățime de 2 km și o înălțime de 869 m. Uluru este considerat un munte sfânt de către aborigenii Anangu.

Fig. 11. Uluru

Dicționar

colonie penală – colonie înființată pentru deținuții condamnați la muncă forțată

monolit – formă de relief alcătuită dintr-un singur bloc de piatră

Lecția 2. Oceania – particularități geografice

Amintește-ți

- Tipurile de insule după modul de formare.

Descoperă

- Ce reprezintă Oceania?
- Localizează, pe hartă (fig. 1), cele mai mari insule și arhipelaguri.

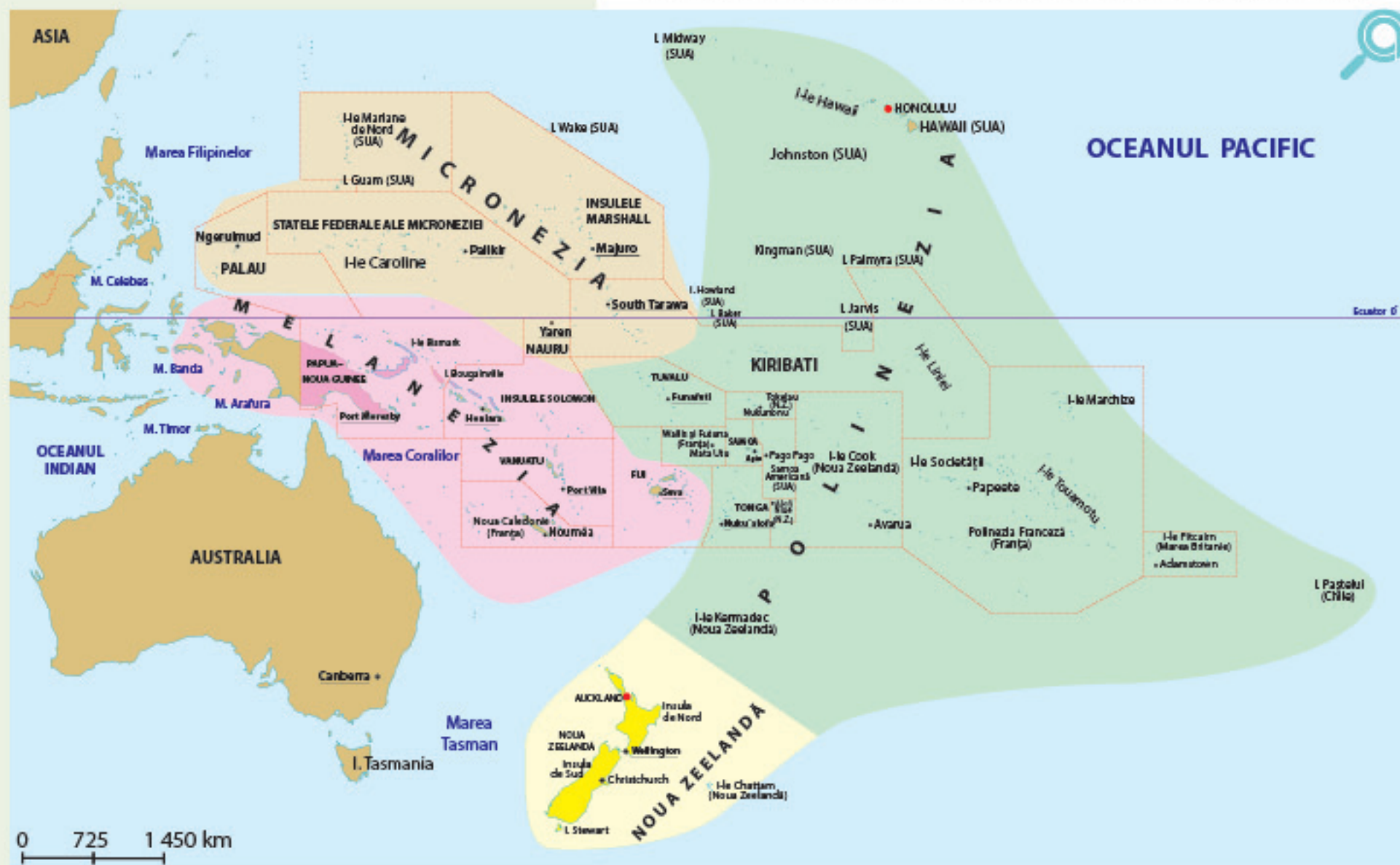

Fig. 1. Oceania

Reține

Cadrul natural

Oceania nu este un continent, ci o regiune vastă (peste 80 de milioane de km²) care cuprinde toate insulele (cca 10 000) din centrul și sud-vestul Oceanului Pacific. Aceste insule au fost grupate în patru subregiuni: **Polinezia** (în partea centrală), **Micronezia** (în nord-vest), **Melanezia** (în vest) și **Noua Zeelandă** (în sud-vest).

Majoritatea insulelor din Oceania au dimensiuni reduse și sunt de origine coraligenă (Tahiti, în Polinezia Franceză, Marshall – fig. 2) și vulcanică (Hawaii – fig. 3). Insulele mari, Noua Guinee și Noua Zeelandă, au origine continentală și relief muntos.

Apele curgătoare, cu excepția celor din insulele mari, sunt scurte și cu scurgere constantă, iar lacurile sunt mai numeroase în Noua Zeelandă, sunt de origine vulcanică (în Insula de Nord) și glaciară (în Insula de Sud).

Fig. 2. Insulă coraligenă – Atolul Kwajalein (Insulele Marshall)

În cea mai mare parte a Oceaniei, clima este caldă și umedă și determină dezvoltarea vegetației tropicale (*păduri, savane și mangrove* – fig. 4). În Noua Zeelandă, clima este asemănătoare celei temperate, iar vegetația este formată din păduri veșnic verzi (subtropicale și temperate), cu *pin, araucaria, palmieri* ș.a.

Fauna, adaptată la condițiile naturale, este dominată de reptile (*șerpi și broaște-țeștoase* – fig. 5) și păsări (*pasărea paradisului, kiwi, takahe* – fig. 6 ș.a.)

Fig. 3. Vulcanul Mauna Loa (Hawaii)

Exersează

1. Găsește pe harta Oceaniei: Polinezia, Melanezia, Micronezia, Noua Zeelandă, Insula Noua Guinee, Insulele Caroline, Insulele Hawaii și Insula Noua Caledonie.

2. Analizează fig. 1 și reformulează, în calet, textul de mai jos, astfel încât acesta să fie corect din punct de vedere geografic.

Oceania este un continent situat în Oceanul Pacific, străbătut de la nord la sud de Ecuator. În cadrul său se deosebesc patru subregiuni: Micronezia (în est), Melanezia (în sud-est), Polinezia (în partea centrală) și Noua Zeelandă (în nord-vest).

3. Cel mai mare vârf din Oceania este Puncak Jaya (4 884 m – fig. 7). Folosește diferite surse de informare pentru a nota denumirea țării în care se află și a-l localiza pe hartă.

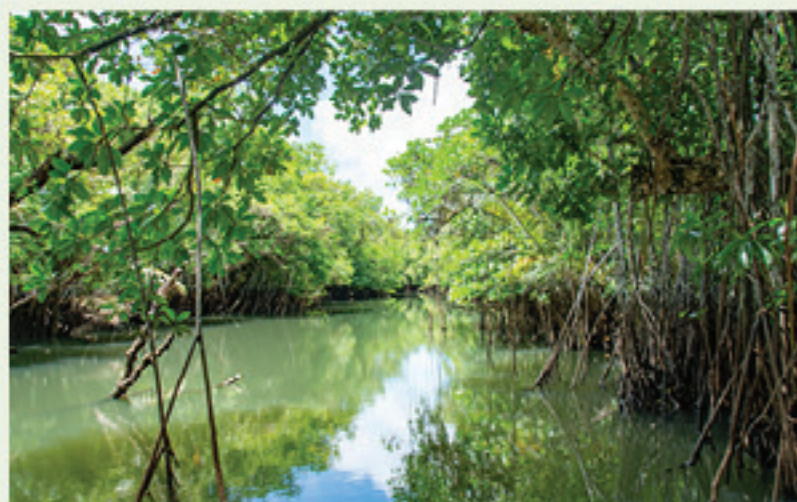

Fig. 4. Mangrove

Reține

• Populația, așezările, economia

Populația, cu densitatea medie de cca 15 locuitori/km², este formată din *melanezieni* (locuitori cu pielea de culoare mai închisă și părul creț – fig. 8), *polinezieni* (originari din sud-estul Asiei – fig. 9), *micronezieni* (puternic metisați) ș.a. Populația albă este majoritară în Noua Zeelandă.

Majoritatea așezărilor umane sunt mici, cele mai mari fiind **orașele** Wellington, Auckland, Christchurch și Hamilton, din Noua Zeelandă, și Honolulu, din Hawaii.

Resursele subsolului din Oceania sunt limitate cantitativ. Totuși, în unele insule se găsesc: *fosfați, hidrocarburi, nichel, cupru* ș.a.

Cu excepția Noului Zeelande, în Oceania predomină **agricultura** tradițională, cu producții reduse. Se cultivă *palmieri-de-cocos, batate, taro, manioc, trestie-de-zahăr* etc. Creșterea animalelor, în special a ovinelor, este principala activitate agricolă a Noului Zeelande, statul fiind printre principalii exportatori de lână și de carne de pe glob.

Industria (extractivă, constructoare de mașini, energetică, alimentară) și transporturile terestre sunt mai dezvoltate în Noua Zeelandă.

Legăturile dintre insulele Oceaniei se realizează pe cale maritimă și aeriană, iar în ultimele decenii s-a dezvoltat turismul în Hawaii, Insulele Marchize, Insula Paștelui ș.a.

Fig. 5. Broasca-țeștoasă mare

Fig. 6. Pasărea takahe

Fig. 7. Puncak Jaya

Fig. 8. Melanezieni din Papua-Noua Guinee

Fig. 9. Polinezieni

Dictionar

atol – Insulă cu aspect de inel, formată din scheletele corailor

Exersează

4. Observă harta din fig. 1 și rezolvă, în calet, exercițiile de mai jos.
• Realizează corespondența dintre state (A) și capitalele lor (B).

A	B
1. Fiji	a. Bairiki
2. Insulele Marshall	b. Majuro
3. Micronezia	c. Nuku'alofa
4. Nauru	d. Palikir
5. Papua-Noua Guinee	e. Port Moresby
6. Tonga	f. Suva
	g. Yaren

- Analizează fig. 10 (Noua Zeelandă) și scrie:
a) marea marcată cu cifra 1;
b) insulele marcate cu literele A, B și C;
c) orașele marcate cu cifrele 2, 3 și 4.

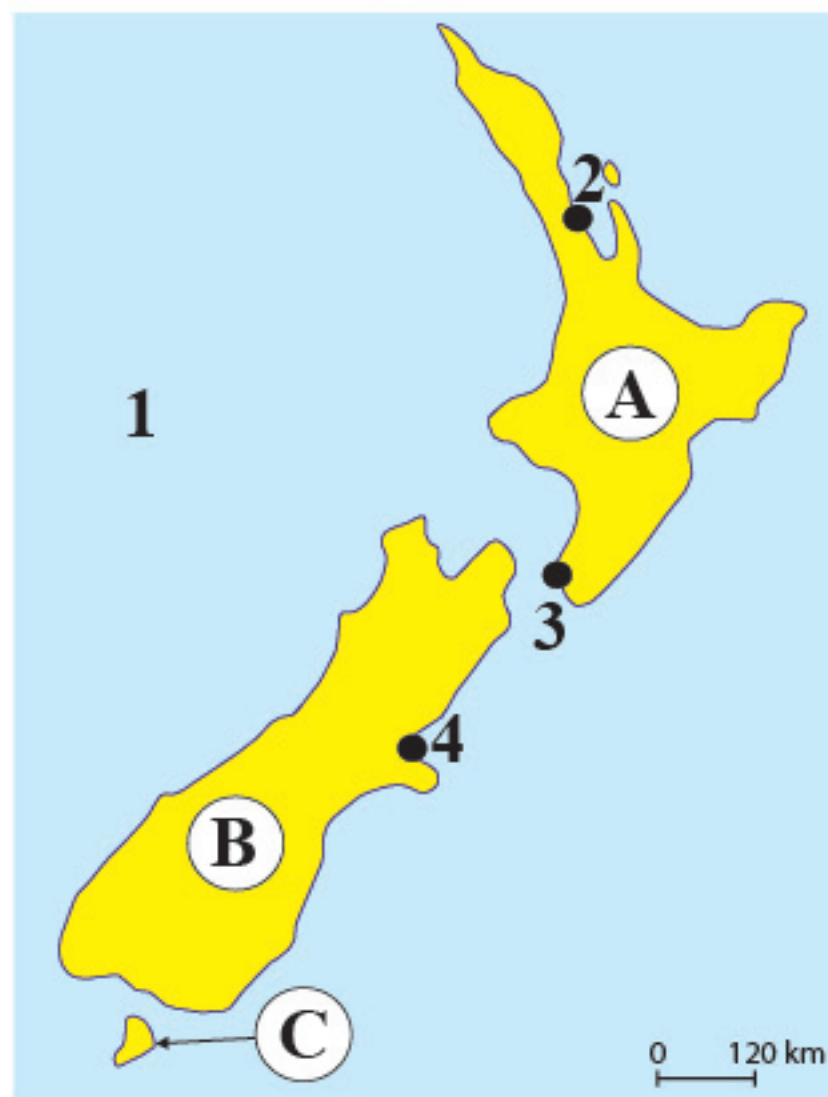

Fig. 10. Noua Zeelandă

Știi că...

...Oceania este alcătuită din 13 state independente, cele mai mari fiind Papua-Noua Guinee (462 800 km²) și Noua Zeelandă (268 000 km²), iar cele mai mici, Nauru (21 km²) și Tuvalu (26 km²)?
...Indigenii polinezieni din Noua Zeelandă sunt numiți maori? Aceștia reprezintă peste 15% din populația țării.

Lecția 3. Antarctica – elemente de identitate geografică

Descoperă

- Numește de pe hartă (fig. 1) coordonatele geografice specifice Antarcticii.
- Găsește, în conținutul lecției, trei termeni care să sublinieze specificul Antarcticii.

Fig. 1. Antarctica

Reține

• Elemente de identitate geografică

Antarctica este regiunea polară formată din continentul Antarctica și părțile sudice ale oceanelor care o înconjoară: Pacific, Atlantic și Indian.

Antarctica este opusă Arcticii, regiunea din jurul Polului Nord, care cuprinde Oceanul Arctic și părțile de nord ale continentelor Europa, Asia și America de Nord.

Antarctica are în centru Polul Sud și este încadrată aproape total de Cercul Polar de Sud. Este, de asemenea, cel mai izolat continent, cel mai apropiat continent (America de Sud) fiind la 1 000 km depărtare. Din suprafața de 14,2 milioane km² a Antarcticii, aproximativ 98% este acoperită de calota glaciară, un strat de gheață cu o grosime medie de peste 2 000 m.

Amintește-ți

- Unde este situat continentul Antarctica?
- Cum se numește oceanul situat în partea opusă Antarcticii, la Polul Nord?

Fig. 2. Emil Racoviță, savant, explorator, speolog și biolog român

Știi că...

...Antarctica a fost descoperită abia în secolul al XIX-lea, în anul 1820, dar explorarea sa a început mult mai târziu, unul dintre primii cercetători ai acestui continent fiind biologul Emil Racoviță (fig. 2), în timpul expediției efectuate la bordul navei Belgica? Alți români care au jucat un rol important în cunoașterea Antarcticii au fost Teodor Negoită și Gheorghe Neamu.

...un moment însemnat în explorarea Antarcticii a fost atingerea Polului Sud de către expediția condusă de norvegianul Roald Amundsen, în anul 1911?

Fig. 3. Vulcanul Erebus

Fig. 4. Peisaj litoral antarctic

Știi că...

...Antarctida este bogată în resurse de subsol (metale, combustibili fosili, sulf, diamante ș.a.), doar că acestea nu pot fi exploatate pentru că există un tratat internațional care interzice orice activități, cu excepția celor științifice?

...În cazul în care calota glaciară antarctică s-ar topi, nivelul Oceanului Planetar ar crește cu aproximativ 60 m?

...Antarctica este vizitată anual de aproximativ 40 000 de turiști?

Sub calota glaciară se întinde continentul cu cea mai mare altitudine medie (2 160 m) de pe planetă. Predomină podișurile întrerupte de lanțuri muntoase (Munții Transantarctici) și masive muntoase, cel mai înalt fiind Vinson (4 892 m). Sub cupola uriașă de gheață se găsesc peste o sută de vulcani, unii activi, cel mai cunoscut fiind Erebus (fig. 3).

Antarctica este continentul cu cel mai nefavorabil climat: cea mai scăzută temperatură de pe Terra ($-89,2^{\circ}\text{C}$) a fost înregistrată în luna iulie (1983), în timpul iernii polare. Temperatura medie anuală în interiorul continentului este de doar -57°C . Recordurile nu se opresc aici, în Antarctida, vânturile depășesc uneori viteza de 300 km/oră. Dată fiind grosimea stratului de gheață care o acoperă, s-ar putea crede că în Antarctida ninge abundant. Însă, ca să ajungă la dimensiunile actuale, calota glaciară s-a format în milioane de ani deoarece Antarctida este cel mai arid continent, cantitatea de precipitații căzută aici fiind mai mică decât în oricare deșert al lumii.

Deși Antarctida este cel mai mare deșert al planetei, aici se află 70% din apele dulci ale Terrei, înmagazinate în calota glaciară. Aceasta depășește uneori marginile uscatului și acoperă părți ale mărilor din jur, sub forma **ghețarilor de șelf**, din care se desprind bucăți mari numite aisberguri.

Vegetația este foarte săracă (alge, mușchi, licheni), iar fauna populează doar apele din jurul continentului (balenele) și țărmurile (foci, pingvini etc.).

Din cauza mediului nefavorabil, Antarctida este unicul continent lipsit de populație permanentă. Singurii locuitori sunt cercetătorii stațiilor științifice care petrec în Antarctida perioade limitate de timp.

Dicționar

ghețar de șelf – margine a calotei glaciare care plutește pe apă

Exersează

1. Identifică pe harta din fig. 1: Munții Transantarctici, Peninsula Antarctică, masivul Vinson și vulcanul Erebus.
2. Găsește în textul lecției patru recorduri geografice ale Antarcticii.
3. Identifică pe harta din fig. 1 cinci țări care desfășoară activități științifice în Antarctica.

Proiect în echipă

Mările din jurul Antarctidei au numele unor personalități importante în istoria descoperirii acestui continent. Formați grupe de trei-patru colegi, informați-vă din diferite surse (enciclopedii, Internet etc.) despre contribuțiile aduse de exploratori la descoperirea acestui teritoriu și prezentați, în clasă, informațiile culese.

Unicitatea biogeografică australiană

Amintește-ți

- Precizează tipurile de climă din Australia și caracteristicile lor.

Descoperă

Observă imaginile de mai jos și, pe baza cunoștințelor acumulate la orele de biologie, precizează:

- numele celor patru specii de animale;
- numele animalelor despre care crezi că trăiesc în Australia.

- Discută cu profesorul de biologie și află de ce plantele și animalele din Australia sunt diferite față de cele de pe celelalte continente. Localizează pe harta din fig. 1 principalele zone biogeografice și descoperă care este factorul determinant în formarea acestora.

- Unele viețuitoare din Australia sunt amenințate cu dispariția. Care crezi că sunt cele mai eficiente măsuri pentru ocrotirea lor?

Reține

Australia este un continent relativ izolat între mari întinderi de apă. Datorită acestui fapt, între viețuitoarele continentului se găsesc numeroase specii **endemice** (*marsupiale*, *monotreme* ș.a.), necunoscute ori dispărute din alte regiuni geografice.

Distribuția spațială a zonelor biogeografice australiane (fig. 1) corespunde, în mare măsură, tipurilor de climă.

În nord și nord-est, în regiunea cu climă tropical-umedă, se dezvoltă o **pădure tropicală** (fig. 2) luxuriantă, cu palmeri, acacii, eucalipti, ferigi arborescente, liane etc. Fauna întâlnită în această pădure este destul de variată: ursul koala, cangurul arboricol (fig. 3), veverița zburătoare marsupială, câinele zburător (o specie de liliac), pasărea paradisului, pasărea liră, cazuarul, crocodilul marin, termita etc.

Fig. 2. Pădure tropicală

Fig. 3. Cangur arboricol

Fig. 4. Iarbă-copac

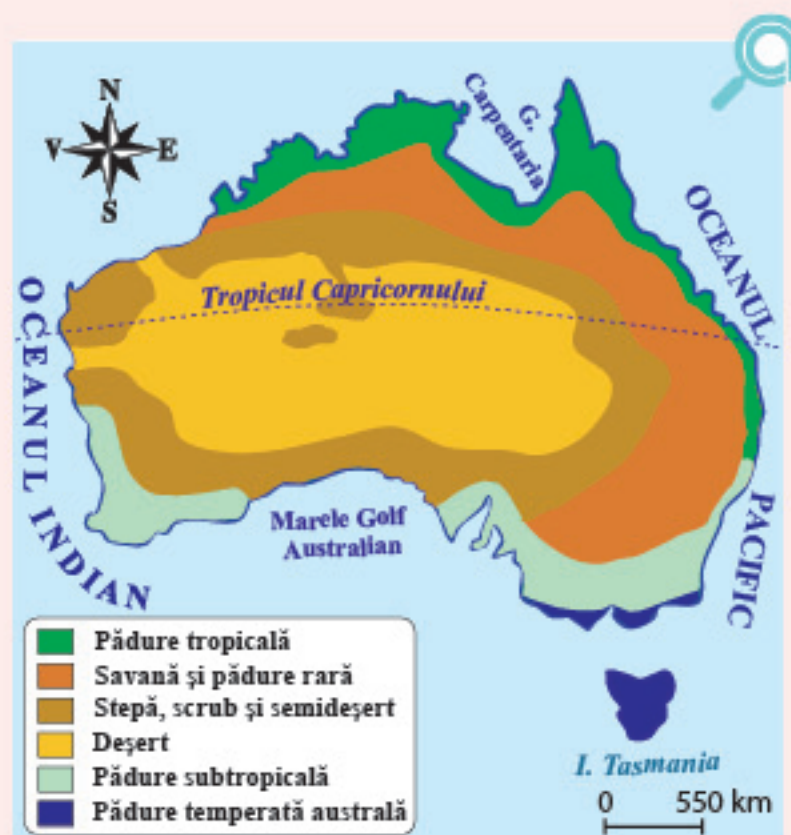

Fig. 1. Australia – zonele biogeografice

Fig. 5. Furnicar marsupial

Savana se desfășoară la sud de pădurea tropicală și la vest de Munții Mării Cumpene de Ape. Vegetația este formată din ierburi înalte (iarba cangurilor), pălcuri de copaci și arbuști (arborele candelabru, iarba-copac – fig. 4, acacia, baobab etc.) cu aspect insular și păduri rare. În savană trăiesc: cangurul roșu, furnicarul marsupial (fig. 5), șobolanul marsupial, varanul de nisip, emu (struțul australian), șerpi etc.

Stepa și scrubul ocupă regiunile semideșertice. Scrubul (fig. 6) este o asociație vegetală specifică Australiei, alcătuită din peste 400 de specii de plante rezistente la secetă prelungită (arbuști, tufișuri cu țepi etc.). Fauna din regiunile semideșertice este destul de asemănătoare cu cea din savană: marsupiale (furnicarul, bursucul, șobolanul, șoarecele săritor, cârțița), echidna (fig. 7), emu, șopârla mare etc.

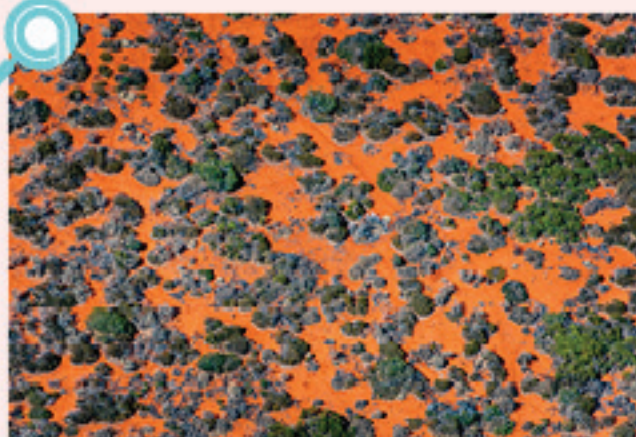

Fig. 6. Scrub

Fig. 7. Echidna

Fig. 8. Deșert

Fig. 9. Varanul de nisip

Deșertul tropical (fig. 8) ocupă un vast teritoriu în interiorul continentului. Din cauza climatului tropical-arid, vegetația și fauna sunt foarte sărace. Se găsesc, totuși, arbuști rari, iarba-arici, varanul de nisip (fig. 9), șarpele cărămiziu, broasca de nisip etc.

Pădurea subtropicală (fig. 10) se întinde în sud-estul și sud-vestul Australiei. Densitatea copacilor este mai mică, dominante fiind speciile de eucalipt, frasin, acacia etc. Pădurea subtropicală este populată cu animale precum: cangurul nocturn, dragonul bărbos (fig. 11), ornitorincul, papagalul etc.

Pădurea temperată australă (fig. 12) este veșnic verde și mai dezvoltată în Insula Tasmania. Predomină fagul austral, eucaliptii, unele specii de conifere endemice, ferigile arborescente etc. Fauna pădurii temperate este reprezentată de specii ca diavolul tasmanian, pisica de Tasmania, vulpea marsupială, vombatul (fig. 13) etc.

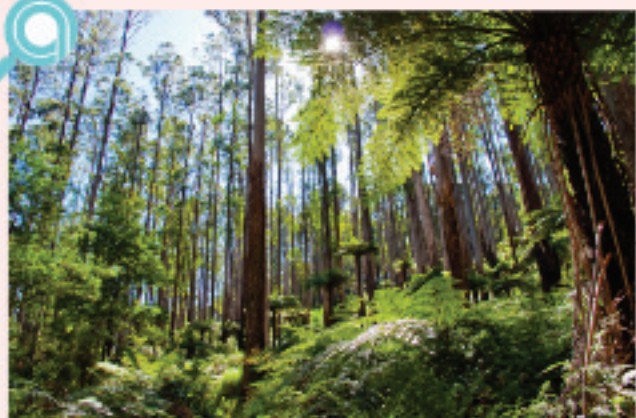

Fig. 10. Pădure subtropicală

Fig. 11. Dragonul bărbos

Fig. 12. Pădure temperată australă

Exersează

1. Precizează un factor care a determinat unicitatea biogeografică a Australiei.

2. Distribuția viețuitoarelor din Australia corespunde, în mare măsură, tipurilor de climă. Scrie în caiet tipurile de climă care au determinat formarea următoarelor zone biogeografice: pădurea tropicală, scrub, deșert, pădure temperată australă.

3. Observă imaginile de mai jos și scrie în caiet zonele biogeografice în care trăiesc cele trei specii.

Diabolul tasmanian

Koala

Emu

4. Elaborează un text geografic scurt (maximum zece rânduri), cu titlul „Viețuitoarele din Australia”, în care să utilizezi termenii: *canguri*, *deșert*, *endemice*, *marsupiale*, *precipitații*, *savană*, *stepă*, *varan*.

Fig. 13. Vombat

Fig. 14. Marea Barieră de Corali

Fig. 15. Câinele dingo

Proiect în echipă

Marea Barieră de Corali (fig. 14), situată în Oceanul Pacific, în paralel cu țărmul nord-estic al Australiei, este cel mai mare sistem coraligen de pe glob (peste 340 000 km²). Pentru conservarea sa, în 1981 a fost inclusă în Patrimoniul Mondial Cultural și Natural UNESCO.

Formați echipe de câte trei sau patru colegi și realizați o listă cu parcurile naționale și rezervațiile naturale din Australia, aflate în Patrimoniul Mondial Cultural și Natural UNESCO. Scrieți pentru fiecare câte o caracteristică definitorie. Pentru informare, folosiți reviste, enciclopedii, Internetul etc.

Știi că...

...echidna este un insectivor marsupial, cu corpul acoperit cu țepi? Este un animal nocturn.

...câinele dingo (fig. 15) este un prădător feroce care amenință cu dispariția unele specii?

...ornitorincul (fig. 16) este o „combinație” între mamifer, reptilă și pasăre? Este un animal amfibiu, depune ouă și puii sunt hrăniți cu lapte.

...crocodilul marin este cea mai mare reptilă și unul dintre cei mari prădători de pe glob? Masculii pot atinge lungimea de 7 m și o greutate de 2 000 kg.

Dictionar

endemic – specie care trăiește numai într-un anumit areal

marsupial – mamifer la care femela are o pungă în regiunea abdomenului, în care ține puii după naștere

monotrem – mamifer primitiv, cu cloac și cu corpul acoperit cu păr sau cu țepi, care se înmulțește prin ouă

Fig. 16. Ornitorinc

I. Explică, în calet, ce sunt ghetarii de self.

II. Scrie, în ordine de la est la vest, următoarele unități de relief din Australia.

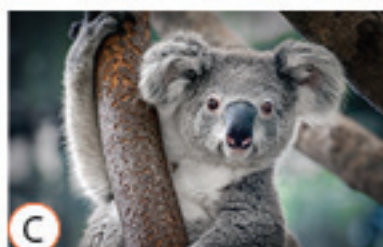
Câmpia Eyre, Marele Deșert Victoria, Munții MacDonnell, Munții Mării Cumpene de Ape și Podișul Australiei de Vest.

 III. Asociază, în calet, numerele din text cu termenii potriviți din listă.

Rețeaua hidrografică a Australiei este foarte ...1.... Cea mai importantă apă ...2... este fluviul ...3..., care se varsă în ...4.... Cel mai important afluent al său este ...5..., care are izvoarele în ...6.... Confluența lor este în Câmpia ...7.... Lacul cel mai întins este ...8.... Din cauza condițiilor climatice, acesta are suprafața ...9... și apa foarte ...10....

Listă: bogată, Carey, Cordillera Australiană, curgătoare, Darling, dulce, Eyre, Golful Carpentaria, Marele Golf Australian, Murray, Murray-Darling, Nullarbor, Podisul Australiei de Vest, săracă, sărată, stabilă, stătătoare, variabilă.

IV. Observă imaginile de mai jos și scrie denumirile speciilor și zonele biogeografice din Australia cărora acestea le sunt caracteristice.

V. Desenează aritmograful în calet. Înlocuiește cifrele cu litere și obține numele a șapte țări din Oceania.

1	A	U	2	U			
3	U	4	A	5	U		
6	A	5	A	U			
7	A	8	9	A			
F	10	J	10				
3	9	1	G	A			
4	A	1	U	A	3	U	

VI. În tabelul de mai jos sunt temperaturile medii lunare ($^{\circ}\text{C}$) înregistrate în stațiunea de cercetare Amundsen-Scott, de la Polul Sud. Scrie în calet:

- a. cea mai mică temperatură și luna în care se înregistrează;
b. cea mai mare temperatură și luna în care se înregistrează;
c. o cauză care să explice temperaturile foarte scăzute.

Ian.	Feb.	Mar.	Apr.	Mai	Iun.	Iul.	Aug.	Sept.	Oct.	Nov.	Dec.
- 28,4	- 40,9	- 53,7	- 57,8	- 58,0	- 58,9	- 59,8	- 59,7	- 59,1	- 51,6	- 38,2	- 28,0

Grilă de autoevaluare

Subiectul I: 4 puncte; Subiectul II: 10 puncte; Subiectul III: 20 de puncte;
Subiectul IV: 24 de puncte; Subiectul V: 21 de puncte; Subiectul VI: 11 puncte.
Din oficiu: 10 puncte

Subiectul I	Subiectul II	Subiectul III	Subiectul IV	Subiectul V	Subiectul VI
4 p.	5 x 2 p.	10 x 2 p.	6 x 4 p.	7 x 3 p.	4 p. + 4 p. + 3 p.

Punctaj maxim: 100 de puncte

ELEMENTE DE GEOGRAFIA
MEDIULUI ÎNCONJURĂTOR**Conținuturi:****Lecția 1.** Componentele mediului înconjurător și relațiile dintre acestea**Lecția 2.** Degradarea mediului înconjurător, o problemă a lumii contemporane.

Schimbări globale ale mediului

Recapitulare finală**Evaluare finală**

În cadrul unității de învățare 5, veți realiza un proiect cu titlul: „Degradarea mediului înconjurător”. Împărțiți colectivul de elevi în cinci grupe, iar fiecare grupă se va informa despre o problemă care afectează calitatea mediului înconjurător în Asia, Africa, America de Nord, America de Sud și Australia. Proiectul trebuie să conțină: titlul, tipul de degradare a mediului ales ca temă de proiect, factorii care au dus la apariția degradării, schimbările aduse mediului de acești factori, impactul lor asupra calității vieții, acțiuni prin care degradarea poate fi redusă, bibliografia folosită.

Fișa de observare sistematică a comportamentului elevilor la orele de geografie, utilizată de cadrul didactic pe parcursul unității de învățare *Elemente de geografie mediului înconjurător*.

Criterii evaluate/indicatori	Nivel scăzut	Nivel mediu	Nivel ridicat
1. Respectarea regulilor grupului			
2. Exprimarea socială și emoțională adecvate			
3. Capacitatea de autoorganizare			
4. Implicarea și îndeplinirea corectă a sarcinilor			
5. Atitudinea adecvată față de colegi			
6. Interesul față de disciplina geografie			
7. Progresul realizat			

Lecția 1. Componentele mediului înconjurător și relațiile dintre acestea

Amintește-ți

- Ce este mediul înconjurător, dar ecosistemul?

Descoperă

- Privește și analizează imaginile **A-D**.

1. În care dintre acestea condițiile naturale pot susține viața și activitățile omului?

2. Compară imaginile **A** și **D**. Precizează prin ce se deosebesc și prin ce se aseamănă?

3. Identifică elementele biotice și abiotice din imaginea **C**.

4. Compară imaginile **B** și **D** și identifică două activități umane care se pot desfășura în aceste regiuni geografice.

- Folosind informațiile de la orele de istorie, numește elementul natural care a favorizat apariția și dezvoltarea civilizațiilor antice în regiunile deșertice.

Reține

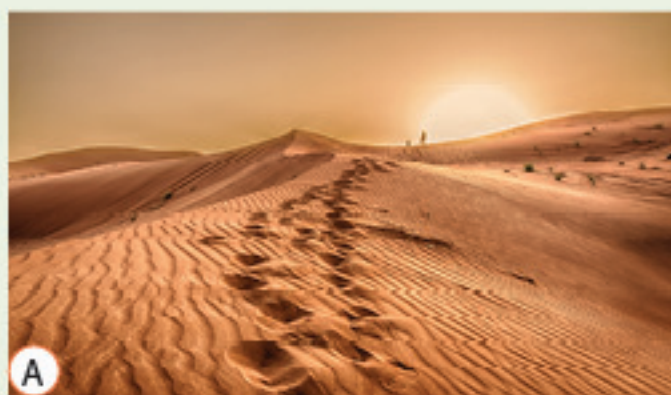
În jurul nostru există numeroase **elemente** (relief, apă, aer, sol, plante și animale), **proces**e (formarea deltelor – fig. 1) și **fenomene** (furtunile tropicale) naturale sau antropice (elemente naturale modificate sau unele nou construite ca urmare a activității umane – fig. 2), care formează mediul înconjurător.

Fig. 1 Formare deltei

Fig. 2. Elemente antropice ale mediului înconjurător

Mediul înconjurător cuprinde elemente sau componente complexe, care pot fi încadrate în: *elemente naturale* și *elemente antropice* (formate în urma activităților umane).

- **Elemente naturale**, pot fi grupate în două categorii: **abiotice** (relief, aer, apă, sol) și **biotice** (vegetația, fauna).

După apariția omului pe Terra, unele dintre aceste elemente și-au redus tot mai mult întinderea, odată cu creșterea numărului populației și extinderea activităților umane. În prezent, doar regiunile montane înalte, cele deșertice foarte întinse, pădurile ecuatoriale (fig. 3), regiunile arctice și antarctice mai sunt considerate elemente naturale ale mediului înconjurător.

- **Elemente antropice**

Intervenția umană a transformat unele regiuni ale mediului înconjurător în suprafețe antropizate, unde se mai păstrează elemente ale mediului natural (fig. 4) sau în suprafețe antropice, în care elementele naturale inițiale au fost în mare parte înlocuite cu structuri noi, care răspund nevoilor umane. Este cazul zonelor urbane – fig. 5, a celor industriale sau a celor agricole.

Între elementele mediului înconjurător există **relații complexe** de interacțiune (fig. 6), acestea influențându-se reciproc.

Circuitul apei în natură este un proces complex, rezultat în urma interacțiunii dintre apă și aer ca părți ale mediului înconjurător. La fel și relația dintre activitățile umane (practicarea agriculturii) și calitatea solului.

Fig. 3. Pădure ecuatorială

Fig. 4. Sat din delta Mekong

Fig. 5. Zonă urbană

Fig. 6. Relația dintre elementele mediului înconjurător

Exersează

1. Folosește informațiile de la orele de biologie, analizează fig. 7 și notează pe calet elementele naturale ale mediului înconjurător. Stabilește care dintre acestea sunt biotice și care abiotice.

2. Identifică două tipuri de legături stabilite între elementele identificate la exercițiul 1, după următorul exemplu: *relație cauză-efect între defrișări și alunecările de teren*.

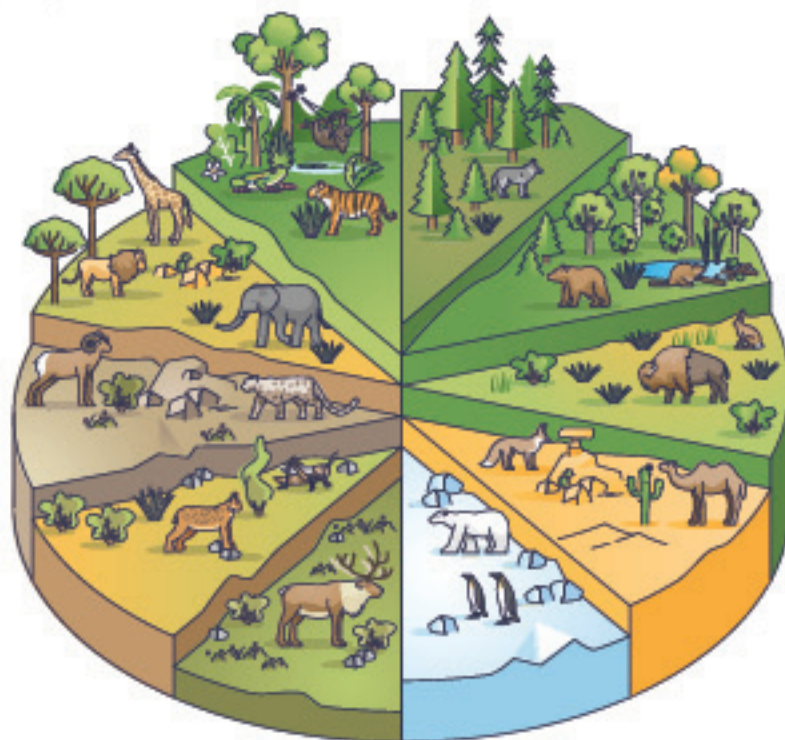

Fig. 7. Tipuri de ecosisteme

3. Observă fig. 8 și stabilește două modificări aduse mediului înconjurător prin practicarea agriculturii intensive.

Fig. 9. Activitate de voluntariat

Fig. 8. Suprafețe agricole

Dicționar

biotic – referitor la activitatea organismelor vii
abiotic – lipsit de viață

ecosistem – ansamblu format din biotop și biocenoză, în care se stabilesc relații strânse atât între organisme, cât și între acestea și factorii abiotici

4. Privește fig. 9 și notează pe calet:

- ce activitate se desfășoară;
- Impactul acesteia asupra mediului.

5. Împreună cu colegii, folosind diferite surse de informație, căutați date despre suprafața spațiilor verzi și calitatea aerului din localitatea în care trăiți. La ce concluzii ați ajuns?

Lecția 2. Degradarea mediului înconjurător – o problemă a lumii contemporane.

Schimbări globale ale mediului

Descoperă

Observă imaginile alăturate, identifică și precizează:

– acțiunea omului care a dus la aspectul mediului înconjurător din imaginea A;

– tipurile de poluare din imaginile B și C;

– cauzele emisiilor de gaze din imaginile B și D.

Reține

A. Degradarea mediului înconjurător

Degradarea componentelor spațiului geografic constituie un proces negativ de schimbare a mediului înconjurător, din cauze naturale (fig. 1) sau antropice (fig. 2-3).

Evoluția Terrei a marcat momente în care mișcările scoarței terestre, activitatea vulcanică, interacțiunea suprafeței terestre cu asteroidi etc. au determinat importante schimbări în caracteristicile climel, în structura vegetației, faunei și a reliefului din diferite regiuni geografice.

Odată cu evoluția și dezvoltarea societății umane, mai ales după declanșarea Revoluției Industriale, degradarea mediului înconjurător s-a transformat într-un proces accelerat.

Prin urmare, au loc defrișări masive (10 milioane de ha/an), se extind suprafețele deșertice (6 milioane ha/an) și crește nivelul de urbanizare.

Poluarea atmosferei, apei și a solurilor sunt unele dintre cele mai evidente aspecte ale degradării mediului, cu un impact imediat asupra calității vieții.

Emisiile de gaze toxice în atmosferă duc la apariția ploilor acide, care conțin componente chimice ce contribuie la scăderea nivelului **ph-ului apei**. Efectele negative ale acestor ploii sunt multiple și complexe, cu impact asupra solului, florei și a faunei, a sănătății oamenilor etc.

Un alt efect al poluării atmosferei este subțierea și chiar riscul de formare a unor „găuri” în stratul de ozon din stratosferă (fig. 4). După semnarea unor acorduri internaționale pentru reducerea poluării cu substanțele care ar putea accentua acest fenomen, stratul de ozon a intrat într-un proces de refacere.

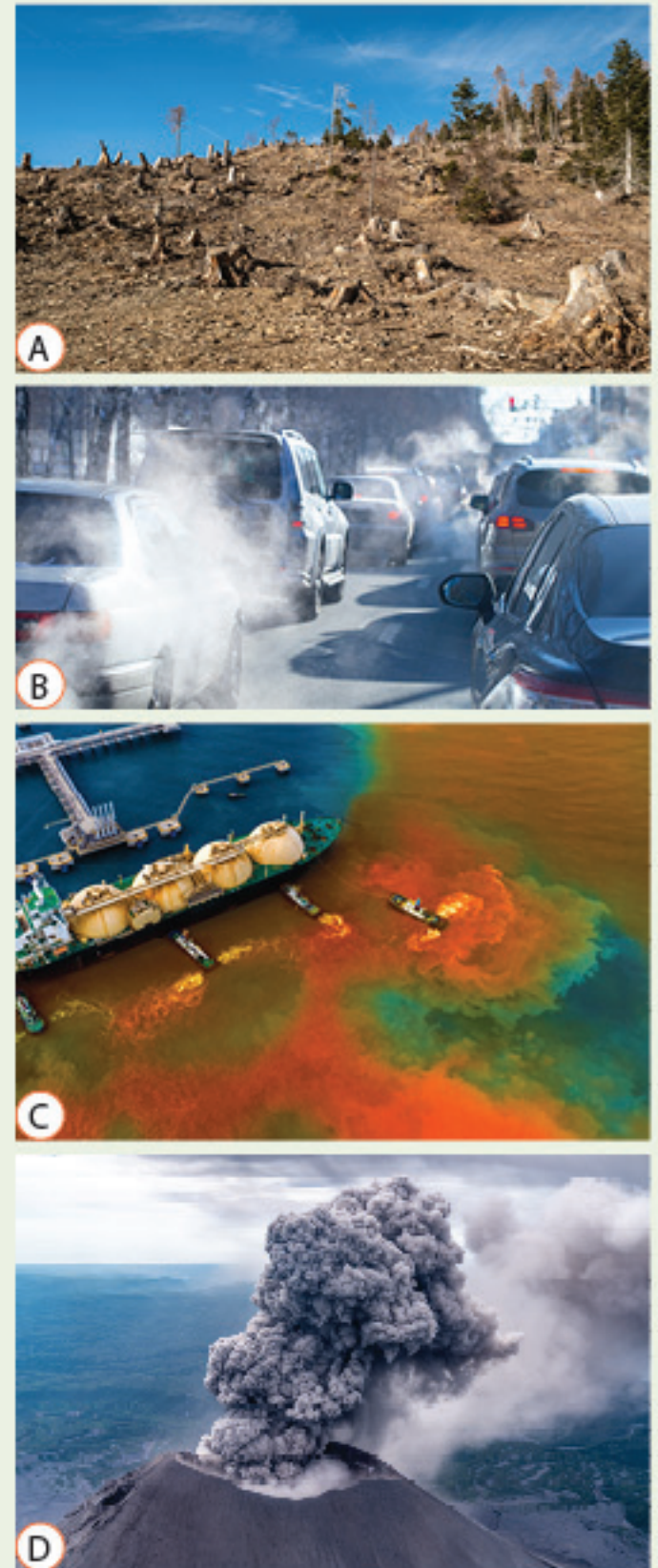

Fig. 1. Erupție vulcanică

Fig. 2. Zonă urbană

Fig. 3. Poluarea aerului

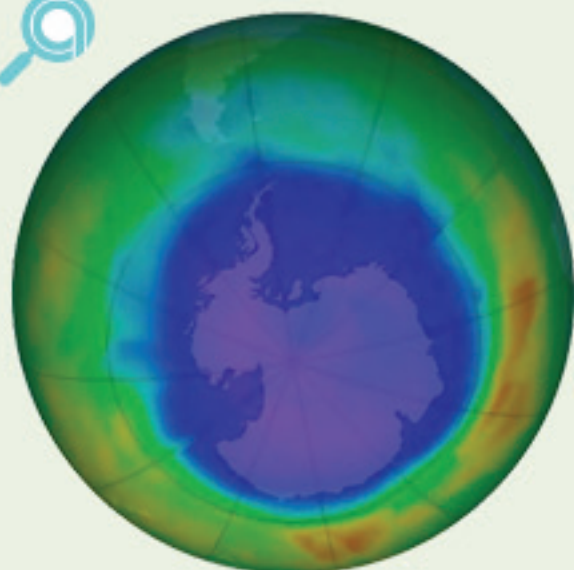

Fig. 4. Stratul de ozon situat deasupra Antarcticii

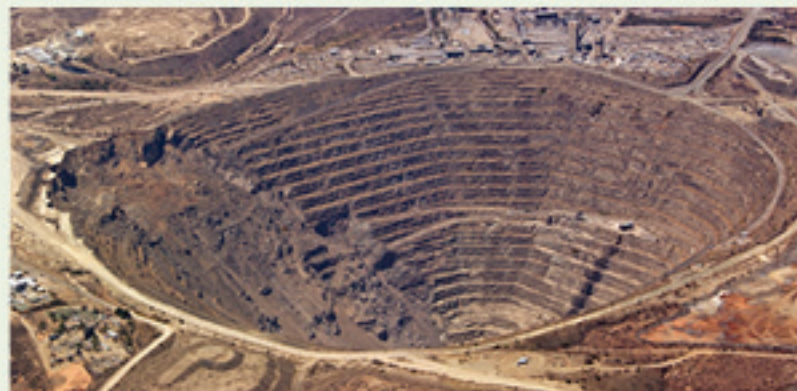

Fig. 5. Mină de cupru, Africa de Sud

Fig. 6. Poluarea aerului, New York

Exersează

1. Analizează fig. 5 și identifică patru elemente care duc la schimbarea caracteristicilor mediului natural.

2. Poluarea aerului se realizează prin emisia de gaze în atmosferă, ca urmare a desfășurării diferitor activități umane. Folosind diferite surse de informații (enciclopedii, internet) caută și notează în calet:

a. principalele gaze poluante emise în atmosferă și substanțele nocive conținute de acestea;

b. efectele acestor gaze asupra sănătății oamenilor și asupra mediului înconjurător;

c. cum pot fi reduse emisiile acestor substanțe;

d. ce este ozonul și care este rolul lui în atmosferă;

e. acțiunile care pot determina refacerea și păstrarea calității stratului de ozon.

3. Caută, pe internet, date despre poluarea atmosferei din patru orașe de pe glob. Care dintre ele este mai poluat? De ce? Cum poate un oraș afectat de poluare să devină un „oraș verde”?

4. Rolul pădurii în păstrarea calității atmosferei este unul primordial, deoarece asigură echilibrul în proporția gazelor componente.

Analizează hărțile din fig. 7 și notează pe calet:

a. regiunile cu cele mai mari suprafețe de pădure în anul 2020;

b. regiunile unde aceste suprafețe s-au redus în urma defrișărilor;

c. două consecințe ale reducerii suprafețelor forestiere și două soluții de încetinire a acestui proces.

5. Pe plan mondial, aproximativ 15% din totalul suprafeței solului este degradată de activitățile umane. Care sunt consecințele acestui proces?

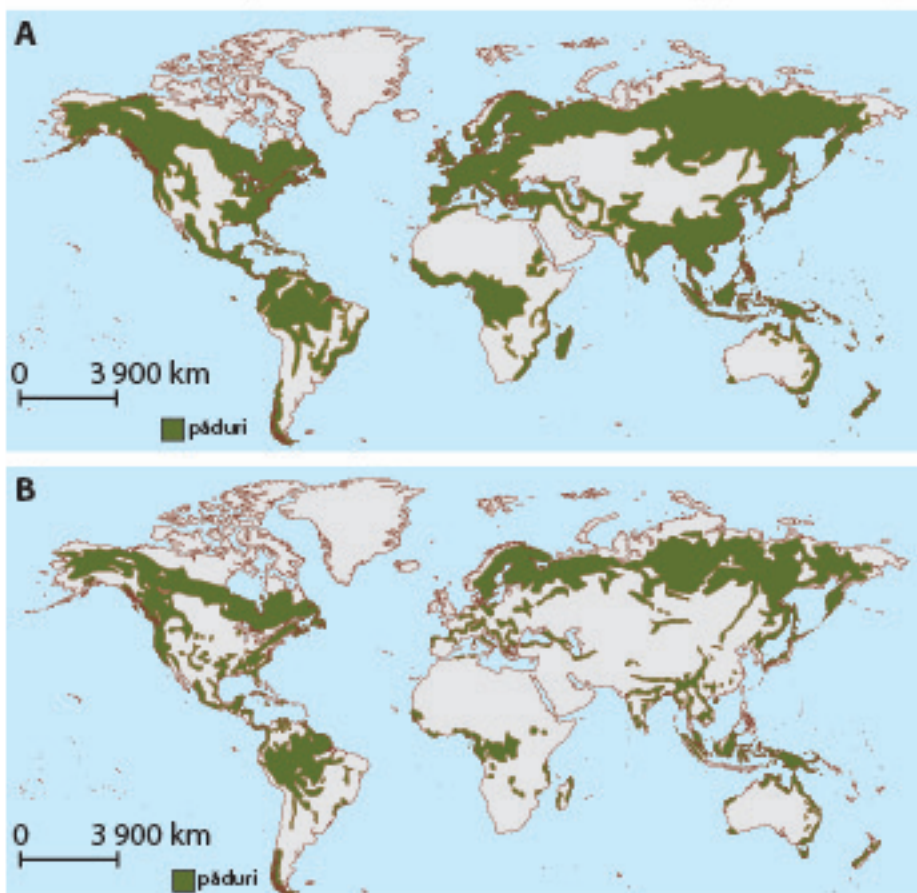

Fig. 7. Răspândirea pădurilor pe Terra: în urmă cu 8 000 de ani (A); în 2020 (B)

Reține

B. Schimbări globale ale mediului

Creșterea populației globului și exploatarea și valorificarea resurselor naturale au dus la antropizarea mediului pe suprafețe extinse și la urbanizarea excesivă a unor regiuni geografice (estul Americii de Nord, estul Asiei ș.a. – fig. 8).

Unele modificări produse asupra componentelor mediului înconjurător, din cauza presiunii umane, pot afecta semnificativ viitoarele activități economico-sociale și calitatea vieții. Printre efectele acestor modificări se regăsesc: schimbările climatice, efectul de seră, intensificarea deșertificării (la nord și sud de Sahara, în Asia Centrală etc.), modificările proceselor biologice, fizice și chimice (biochimice), care asigură legăturile între învelișurile Terrei, modificarea utilizării terenurilor ș.a.

Modificările climatice înregistrate în ultimii ani au dus la apariția fenomenelor meteorologice extreme (**caniculă** prelungită, secetă, furtuni puternice – fig. 9, tornade), la reducerea resurselor de apă potabilă, la extinderea regiunilor aride (fig. 10), la scăderea fertilității solului etc. Toate aceste fenomene afectează calitatea vieții în multe regiuni pe glob.

Schimbări ale mediului se produc și din cauze naturale, precum: *erupțiile vulcanice, fenomene cosmice* (Impactul cu un asteroid), *cutremurele* (fig. 11) etc.

Exersează

6. Citește textul de mai jos.

„Se estimează că 13 milioane de oameni din Kenya, Somalia și Etiopia se confruntă cu o foamete severă, în condițiile în care «**Cornul Africii**» are parte de cea mai gravă secetă din ultimele decenii, a anunțat Organizația Națiunilor Unite. (...) Astfel, seceta a distrus recoltele și a provocat decese «anormal» de mari ale animalelor, forțând familiile rurale care se bazează pe păstorit și agricultură să-și abandoneze casele. Experții spun că evenimentele meteorologice extreme au loc cu o frecvență și o intensitate crescute, din cauza schimbărilor climatice. Iar Africa, care contribuie cel mai puțin la încălzirea globală, suportă cele mai mari consecințe.”

(<https://stirileprotv.ro/stiri/international/13-milioane-de-oameni-ar-putea-muri-de-foame-in-africa-trebule-sa-actionam-acum.html>)

Scrie, pe calet, răspunsurile la următoarele cerințe.

1. Care sunt cauzele evenimentelor meteorologice extreme, potrivit experților?
2. Ce zone sunt afectate de aceste fenomene?
3. Cum sunt afectați locuitorii acestor zone?
4. Folosind diferite surse de Informare (enciclopedii, Internet), identifică soluțiile propuse de organizațiile internaționale pentru prevenirea unor astfel de crize umanitare.

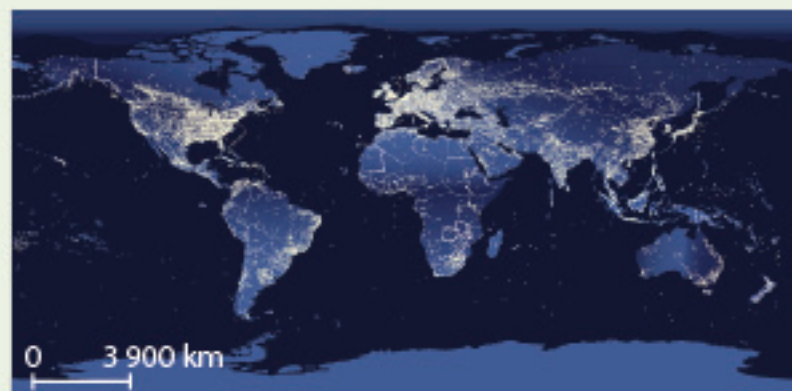

Fig. 8. Zonele urbane ale lumii, imagine nocturnă

Fig. 9. Distrugerii provocate de uraganul Michael

Fig. 10. Efecte produse de seceta prelungită

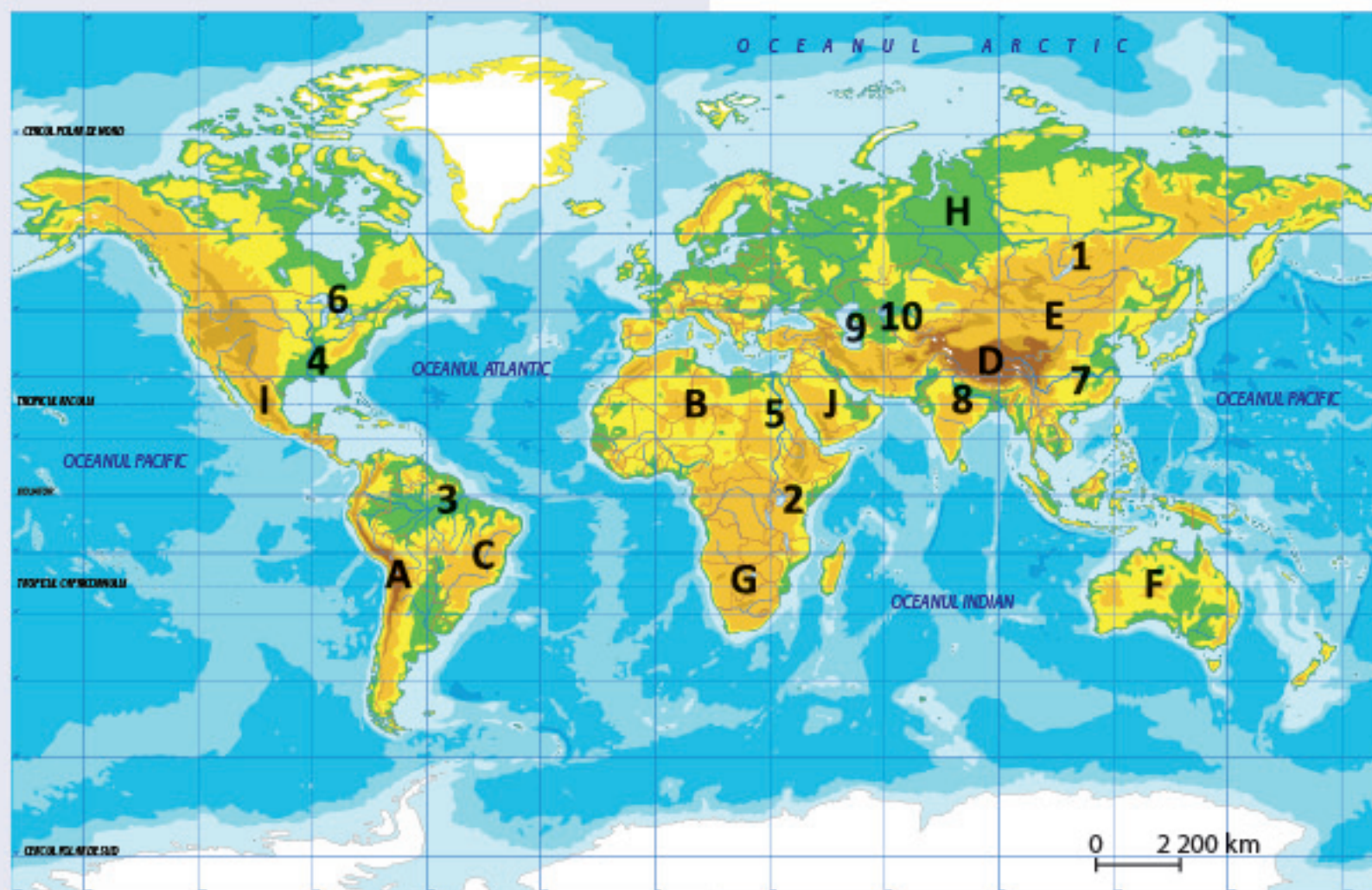
Fig. 11. Urmări ale unui cutremur

Dicționar

ph-ul apei – exprimă aciditatea sau bazicitatea apei. Un **ph** sub 7 este caracteristic apei cu un grad mare de aciditate.

caniculă – temperatură egală sau mai mare de 35°C

Cornul Africii – cea mai estică regiune a Africii, care cuprinde Somalia, Etiopia, Eritreea și Djibouti

Pe hartă sunt marcate cu litere, de la A la J, unități de relief și cu numere, de la 1 la 10, elemente de hidrografie (fluvii și lacuri). Analizează harta și rezolvă cerințele de mai jos în calet.

I. Completează propozițiile cu informația corectă.

- Unitatea de relief marcată, pe hartă, cu litera **J** se află în Peninsula
- Fluviul care traversează unitatea de relief marcată, pe hartă, cu litera **B** se numește
- Cel mai înalt podiș din lume este marcat, pe hartă, cu litera
- Vârful Aconcagua se află în unitatea de relief marcată, pe hartă, cu litera
- Cea mai întinsă câmpie din lume este traversată de fluviul marcat, pe hartă, cu numărul

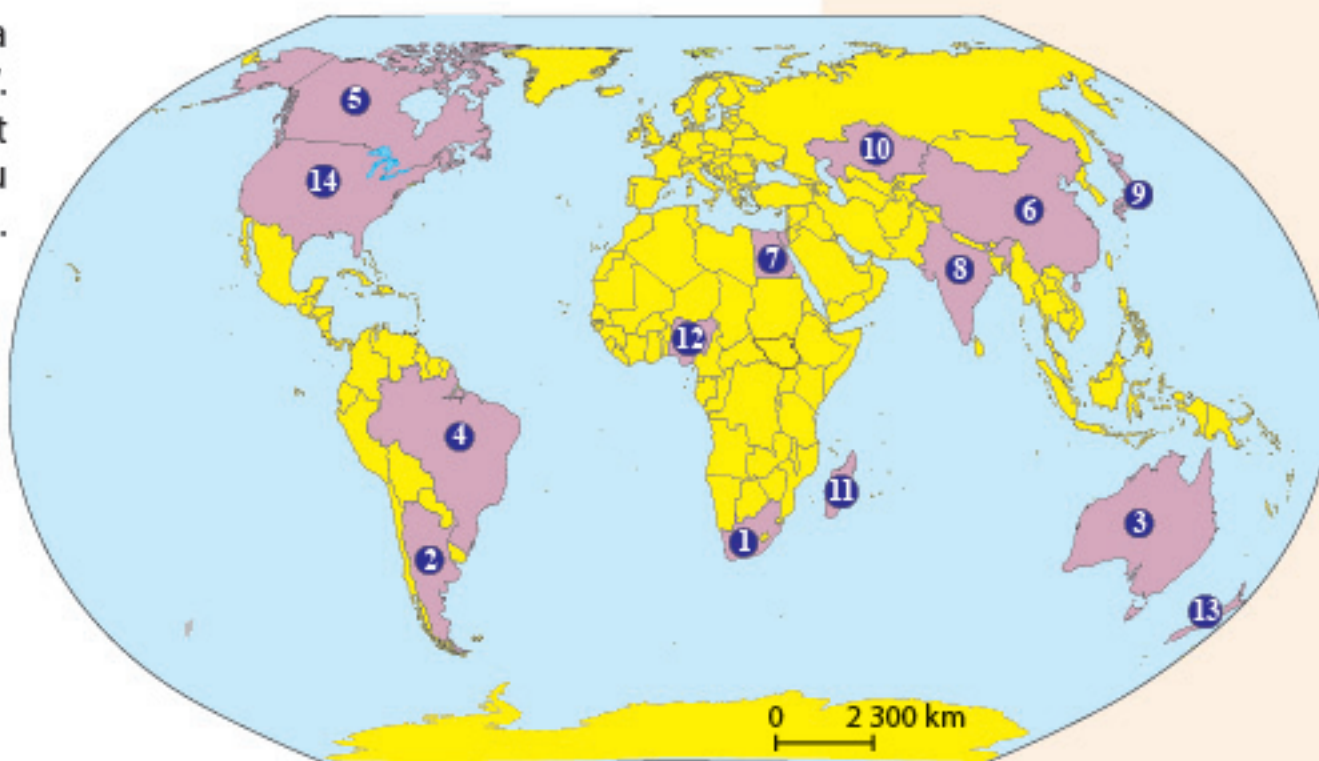
II. Alege varianta corectă de răspuns.

- Lacul de origine glaciara este marcat, pe hartă, cu numărul:
 - a. 1. b. 2. c. 6. d. 9.
- Nu are un climat tropical-arid unitatea de relief marcată, pe hartă, cu litera:
 - a. F. b. G. c. H. d. J.
- Fluviul ce se varsă în Golful Mexic este marcat, pe hartă, cu numărul:
 - a. 3. b. 4. c. 7. d. 8.
- Talgaua este specifică unității de relief marcată pe hartă cu litera:
 - a. C. b. D. c. E. d. H.
- Concentrări foarte mici de populație se găsesc în valea fluviului marcat, pe hartă, cu numărul:
 - a. 3. b. 4. c. 7. d. 8.

III. Stabilește valoarea de adevăr (A – adevărat, F – fals) a afirmațiilor de mai jos.

- Podișul Gobi este marcat, pe hartă, cu litera **F**.
- În unitățile de relief marcate, pe hartă, cu literele **B** și **J** se găsesc importante zăcăminte de petrol.
- Fluviul marcat, pe hartă, cu numărul **7** traversează cea mai populată țară a lumii.
- Limba oficială a țării în care se află unitatea de relief marcată, pe hartă, cu litera **C** este spaniola.
- Cel mai dezvoltat stat din lume este traversat de fluviul marcat, pe hartă, cu numărul **4**.
- Megalopolisul brazilian este situat în nord-vestul unității de relief marcate, pe hartă, cu litera **C**.

Harta se referă la subiectele I-V.
Pe hartă sunt marcate, cu numere, 14 țări.

I. Scrie în calet:

- a. numele țărilor marcate cu numerele: 1, 5, 7, 8 și 11;
b. numele capitalelor țărilor marcate cu numerele: 2, 6, 10, 12 și 13.

II. Completează, în calet, enunțurile de mai jos.

- a. Țara cu ieșire la Golful Bengal este marcată cu numărul ...
b. Cel mai înalt munț din țara marcată cu numărul 6 se numesc ...
c. Fluviul care curge prin țara marcată cu numărul 7 se numește ...
d. Leshoto este enclavă în țara marcată cu numărul ...
e. Țara care face parte din Oceania este marcată cu numărul ...

III. Scrie, în calet, varianta corectă de răspuns pentru fiecare dintre afirmațiile de mai jos.

1. Munții Stâncoși se află în țările marcate cu numerele:
a. 2 și 4. b. 5 și 14. c. 6 și 8. d. 6 și 10.
2. Deșerturi tropicale se găsesc în țările marcate cu numerele:
a. 2 și 5. b. 3 și 7. c. 6 și 8. d. 9 și 12.
3. Populația mongoloidă este caracteristică țărilor marcate cu numerele:
a. 1 și 4. b. 6 și 9. c. 7 și 12. d. 11 și 10.
4. Țările monarhii sunt marcate cu numerele:
a. 3 și 5. b. 7 și 8. c. 9 și 10. d. 11 și 14.
5. Este foarte afectată de poluare capitala țării marcate cu numărul:
a. 3. b. 5. c. 6. d. 9.

IV. Elaborează, în calet, un text de cinci-șapte rânduri, referitor la țara marcată cu numărul 9, utilizând următorii termeni: *arhipelag, cutremur, Fuji, Honshu, taifun, zona temperată*.

V. Pentru țara marcată cu numărul 3 scrie în calet:

- a. două mări la care are ieșire;
b. două unități de relief;
c. o apă curgătoare și un lac;
d. două tipuri de climă;
e. două zone de vegetație;
f. două resurse naturale;
g. două orașe mari.

Grilă de autoevaluare

Subiectul I: 20 de puncte
Subiectul II: 15 puncte
Subiectul III: 15 puncte
Subiectul IV: 12 puncte
Subiectul V: 28 de puncte
Din oficiu: 10 puncte

Subiectul I	10 x 2 p. = 20 p.
Subiectul II	5 x 3 p. = 15 p.
Subiectul III	5 x 3 p. = 15 p.
Subiectul IV	6 x 2 p. = 12 p.
Subiectul V	14 x 2 p. = 28 p.

Punctaj maxim: 100 de puncte

- agricultură intensivă** – sistem de agricultură care dă producții mari, datorită investițiilor în mijloacele de producție (mecanizare, irigații etc.)
- agricultură de subsistență** – tip de agricultură practicat în scopul asigurării necesarului alimentar al unei mici comunități
- apă potabilă** – apa care prezintă condițiile de calitate necesare consumului uman
- ariditate** – caracteristică a climatelor cu insuficiente cantități de precipitații
- barieră de corali** – recif coraligen cu aspectul unor culmi submarine, lungi de zeci și sute de kilometri, separate de țărm prin porțiuni cu ape mai adânci
- calitatea mediului** – starea mediului la un moment dat, rezultată prin întrepătrunderea tuturor elementelor sale și care poate asigura ambianța necesară vieții omului
- centru industrial** – așezare în care industria deține un rol important
- debit** – volum de apă scurs printr-o secțiune a râului în unitatea de timp; se măsoară în m³/s sau l/s
- deltă** – formă de relief de acumulare, situată la gura de vărsare a unei ape curgătoare în mare sau lac, alcătuită din grinduri, canale, depresiuni cu apă etc.
- degradarea mediului** – proces de alterare a stării mediului înconjurător cauzat în principal de poluare, utilizarea nerațională a resurselor naturale, amenajarea necorespunzătoare a terenurilor etc.
- demografie** – știința care se ocupă cu studiul populației: evoluția numerică, repartitia teritorială, structura, mobilitatea etc.
- desalinizare** – procesul de eliminare a sărurilor din apa marină pentru obținerea de apă dulce
- estuar** – formă de relief cu aspect de pâlnie; se formează la gurile de vărsare ale fluviilor care se varsă în mări și oceane cu diferențe mari între flux și reflux
- explozie demografică** – creșterea numerică accelerată a populației, ca urmare a scăderii mortalității și a menținerii natalității la nivel ridicat
- densitatea populației** – raportul dintre numărul locuitorilor și teritoriul pe care trăiesc (loc./km²)
- deșert** – regiune aridă în care condițiile naturale sunt improprie vieții (pustiu)
- formă de guvernământ** – mod de organizare și de exercitare a puterii de stat; principalele forme de guvernământ sunt republica și monarhia
- lagună** – lac rezultat prin separarea unui golf marin sau oceanic printr-o fâșie îngustă de uscat
- megapolis** – aglomerație urbană foarte mare, formată din mai multe orașe învecinate
- metropolă** – oraș cu dimensiuni mari și cu o populație de peste un milion de locuitori
- minereu** – asociere de minerale din care se pot extrage unul sau mai multe metale sau combinații ale acestora
- parc național** – arie protejată, în general mai întinsă, în care sunt ocrotite toate elementele naturale
- refugiat** – persoană care și-a părăsit țara de origine din cauza unui conflict sau a unei persecuții
- regiune industrială** – spațiu în care sunt concentrate activități și centre industriale
- placă tectonică** – porțiuni de dimensiune mare din litosferă
- rift** – despicătură a scoarței terestre prin care magma urcă din astenosferă
- silvicultură** – ramură economică ce include refacerea, îngrijirea și protecția pădurilor, activitățile de vânătoare etc.
- subducție** – coborârea și topirea unei plăci tectonice în astenosferă
- țară (stat)** – unitate administrativ-politică, independentă, limitată de granițe

